

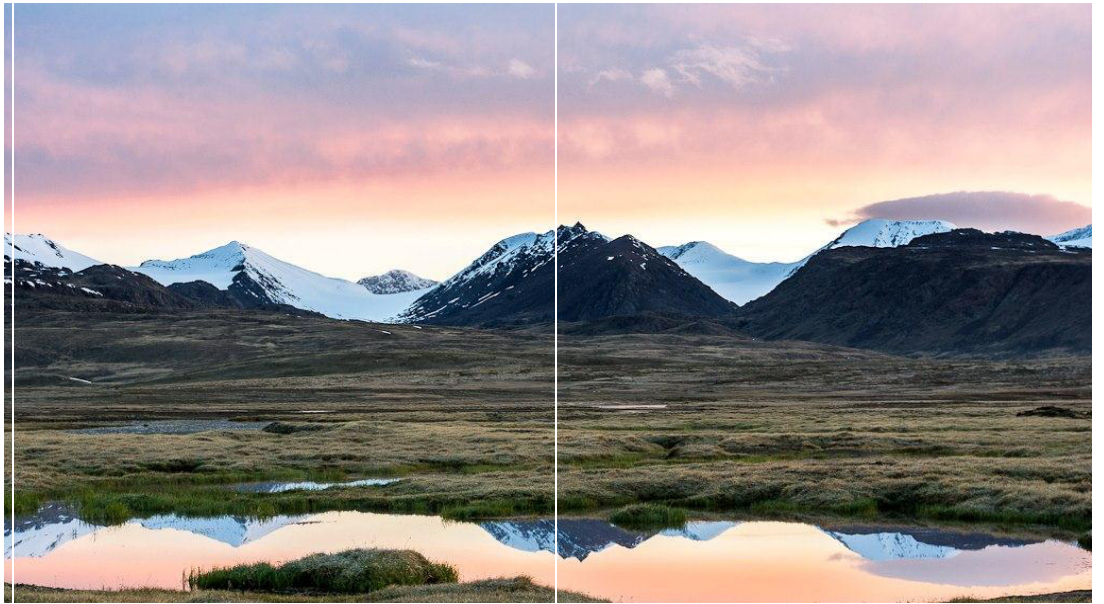

Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелин кыскартуу боюнча Улуттук платформасы

Кыргызстандын келечекти угуң!

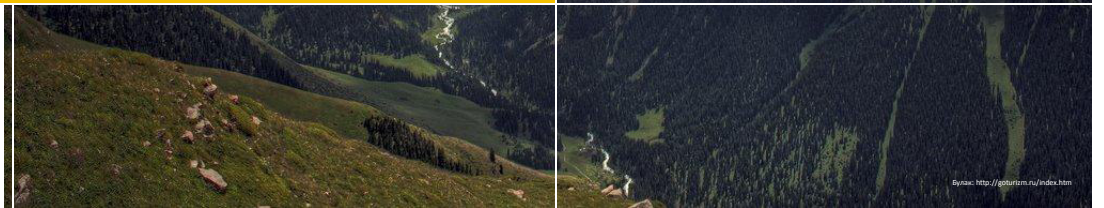
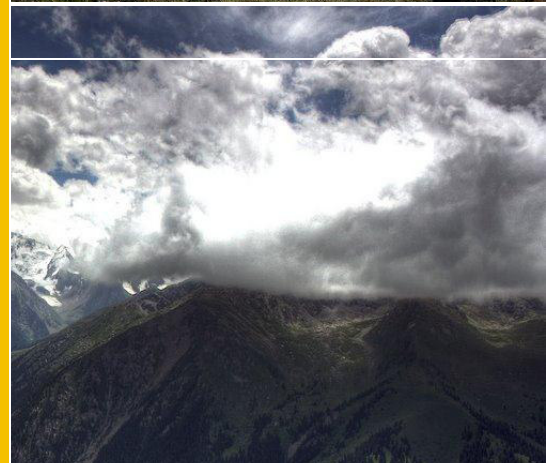

Deutsches Komitee Katastrophenvorsorge e.V.
German Committee for Disaster Reduction
within the International Strategy for Disaster Reduction (ISDR)

Кырсыктардын тобокелин кыскартуу боюнча Улуттук платформасы жана кызыкчылыгы бар тараптар: Өз ара айкашуу жана кызматташуу аркылуу мүмкүнчүлүктү жогорулатуу жана туруктуу өнүгүүгө жардам көрсөтүү

2014 – 2015 ж.

Басып чыгаргандар:

Кыргыз Республикасынын өзгөчө кырдаалдар министрлиги
Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын Катчылыгы
Кырсыктардын тобокелин кыскартуу боюнча Германиянын комитети

Колдосуу менен:

Кызыкчылыгы бар тараптар менен бирдикте өз ара айкашуу жана кызматташуу аркылуу Кыргыздардын тобокелин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын мүмкүнчүлүгүн жогорулатуу

Эскертме

Бул жарыялоодо көрсөтүлгөн пикирлер кызыкчылыгы бар тараптар менен бирдикте даярдаган уюмдарга таандуу. Көрсөтүлгөн пикирлер Германиянын Федералдык Өкмөтүнүн, же кыргыздардын тобокелин кыскартуу боюнча Германиянын комитетинин, же Кыргыз Республикасынын өзгөчө кырдаалдар министрлигинин көз карашын милдеттендирбейт.

Бул басмада колдонгон шарттар жана материалдар Германиянын Федералдык Өкмөтүнүн же кыргыздардын тобокелин кыскартуу боюнча Германиянын комитетинин тарабынан кайсы бир өлкөнүн, аймактын, шаардын же райондун, же алардын бийлигинин укуктуу статусун жөнүндө, же алардын чек ара делимитациясы боюнча кандай бир пикирлерин билдирбейт.

Басма

Кызыкчылыгы бар тараптар менен бирдикте өз ара айкашуу жана кызматташуу аркылуу Кыргыздардын тобокелин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын мүмкүнчүлүгүн жогорулатуу

Иштеп чыккандар: Кыргыз Республикасынын өзгөчө кырдаалдар министрлиги кыргыздардын тобокелин кыскартуу боюнча Германиянын комитети (DKKV) жана Кыргыз Республикасынын кыргыздардын тобокелин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын Катчылыгы менен бирдикте Германиянын экономикалык кызматташуу жана өнүгүү министрлигинин жана тышкы иштер боюнча Департаментинин каржылоосу аркы.

Авторлор: Вильма Хоссини, Адилет Секимов, Чинара Бербоева

Графикалык дизайн: kippconceptgmbh, Бонн ш., Германия, www.kippconcept.de

DKKV басманын сериясы: 57 номер, Октябрь 2015 ж.

ISBN 978-3-933181-66-4

Ыраазычылык: Кыргыз Республикасынын кыргыздардын тобокелин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын Катчылыгы жана кыргыздардын тобокелин кыскартуу боюнча Германиянын комитети баардык кызыкчылыгы бар тараптарга семинарлардын отчетун даярдаганда жана анализ жүргүзгөндө баалуу салымына ыраазычылык билдирет. Долбоордун уюштуруучулары Зоре Моусавиюнге басманы редакциялаганына терен ыраазычылык билдиришет.

**Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу
боюнча Улуттук платформа жана кызыкдар
тараптар: координация жана кызматташтык
аркылуу туруктуу өнүгүү потенциалын
жогорулатуу жана ага жардам берүү**

2014-2015-жж.

Мазмуну

Кириш сөздөр	7
Кыскача резюме	10
Киришүү	12
Сурап билүү маалыматтары	12
Долбоорго негиздеме	13
Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформа жана кызыкдар тараптар	18
КТКны жогорулатуунун аныктамасы	18
КТК боюнча Сендай Алкактык Программасын ишке киргизүү	19
Адабий обзор	20
Кыргыз Республикасы	23
Кыскача тарыхы	23
Өлкөдөгү өзгөчө кырдаалдар	25
Кыргыз Республикасында өзгөчө кырдаалдарды башкаруу	29
Стратегиялык баалоо	35
Методология	36
КТК боюнча секторалдык жана и дисциплиналар ортосундагы анализ	36
Процесстердин, структуралардын, үмүт-тилектердин жана сунуштамалардын дисциплиналар аралык анализи	39
Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын SWOT-анализи	41
Корутунду	44
Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын ролун чыңдоо боюнча стратегиялык сунуштамалар	46
СС 1. Координациялоо	46
СС 2. Биргелешип аракеттенүүнү чыңдоо	54
СС 3. Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча кабардар болууну жогорулатуу жана үгүттөөнү жакшыртуу	63
СС 4. Даярдыкты күчөтүү жана кырсыктарды алдын алуу	70
СР 5. Ресурстарды мобилизациялоо	79
Корутунду	88
Тиркеме 1. Кызыкдар тараптардын арыздары	90

Тиркеме 2. Кыргыз Республикасы мисалында, КТК боюнча Улуттук платформаны чыңдоо боюнча сунушталар	92
Тиркеме 3. Терминологиялык сөздүк	94
Тиркеме 4.	98
(1). Графиктердин тизмеси	98
(2). Сүрөттөрдүн тизмеси	98
(4). Жадыбалдардын тизмеси	99
Тиркеме 5. Библиография	100

Кыскартылган сөздөр

АКШ	Америка Кошмо Штаттары
АПЖИ	Атайын превентивдүү жана жоюу иш-чаралары
АТО ЭСК	Азия жана Тынч океан үчүн Экономикалык жана социалдык комиссия
БАПЖИИ	Борбордук Азиядагы прикладдык Жер изилдөө институту
БМНДК	Бирдиктүү мамлекеттик нөөмөт-диспетчердик кызматы
БУ	Бейөкмөт уюмдар
БУУ БДӨП	Бириккен Улуттар Уюмунун Бүткүл Дүйнөлүк Өндүрүштүк Программасы
БУУ ӨП	Бириккен Улуттар Уюмунун Өнүгүү программасы
БУУ ССБДУ	Бириккен Улуттар Уюмунун Саламаттыкты Сактоо боюнча Бүткүл Дүйнөлүк Уюму
БУУ	Бириккен Улуттар Уюму
ВАК	Ведомстволор аралык комиссия
ГМК БУУБ	Гуманитардык маселелерди координациялоо боюнча БУУнун башкармалыгы
ГМС	Геомаалыматтык система
ДСМЧА	Ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар
ЖК	Жарандык коргонуу
ЖКМС	Жарандык коргонуунун мамлекеттик системасы
ЖӨӨБО	Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары
ИТК	Илимий-техникалык кеңеш
КАББ	Кризистик абалдарды башкаруу Борбору
КЖАУК	Кызыл Жарым Ай Улуттук Коому
КИА	Кыргыз Илимдер Академиясы
ККЭАФ	Кызыл крест эл аралык федерация

КР ББЖИМ	Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги
КР ЖК ВАК	Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу боюнча Ведомстволор аралык комиссиясы
КР КТК УП	Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасы
КР КТК УПК	Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын Катчылыгы
КР ӨКМ	Кыргыз Республикасынын Өзгөчө кырдаалдар министрлиги
КР	Кыргыз Республикасы
КТЧКЖТЧМА	Курчап турган чөйрөнү жана токой чарбасы боюнча мамлекеттик агенттиги
КТ КТК УП ТЖТ	Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын Техникалык жумушчу тобу
КТК САП	Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык Программасы
КТК	Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу
КТК	Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу
КТКЭАС	Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча эл аралык стратегия
КТРК	Коомдук Телерадиоберүү корпорациясы
КЭИБ	Кырсыктардын эпидемиологиясын изилдөө Борбору
КЭУ	Коммерциялык эмес уюмдар
ММК	Массалык маалымат каражаттары
МТК	Материалдык-техникалык камсыздоо
ӨК	Өзгөчө кырдаалдар
ӨКЧКТ	Өзгөчө кырдаалдарга чара көрүүнү координациялоо тобу
СССР	Советтер Союзунун Социалистик Республикасы
ТЖТ	Техникалык жумушчу топ

УЧА	Укук-ченемдик актылар
ХАПИ	Хиог Алкактык Программанын Иш-аракеттери
ЫКК	Ыктыярдүү-куткаруучулар командасы
ЮНИСЕФ	БУУнун Балдар фонду
ACT Alliance	Action by Churches Together for Development
DKKV	Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Германиянын комитети
EMDAT	the International Disaster Database
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
ICCO	Interchurch organization for development cooperation
MENA	Middle East and North Africa
MSDSP KG	“Ага Хан” Фондунун «Кыргызстандын тоолуу аймактардагы өнүгүүсүн колдоо программасы» коомдук фонду

Кириш сөз

Г. Рейхенбах

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу (КТК) процесстери өзүнүн жаңы доорун 2015-жылдын мартында Жапан өлкөсүндө кабыл алынган КТК боюнча Сендай Алкактык Программасынан (САП) (2015-2030-жылдар) баштады. Бул программа мамлекеттин КТК боюнча жоопкерчилигине басым жасады жана башка олуттуу нерселерден Хиог Алкактык Программанын иштеринин жүрүшүндө алынган жыйынтыктардын андан ары өнүгүшүнүн маанилүүлүгүн баса белгиледи. Мунун үстүнөн мамлекет иштин приоритеттеринин жана өлкөнүн талаптарына ылайык иштеп чыккан. Бул катышкан өлкөлөрдүн КТК боюнча келечектеги ишмердүүлүгүнүн баардык деңгээлдеринде вовлеченность жана үзүрлүү тажрыйбанын негизинде жогорку деңгээлде кызыкчылыгын жана жактоочулугун көрсөттү.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Германиянын комитети (DKKV) Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Эл аралык стратегиянын (КТК ЭАС) алкагында КТК боюнча Улуттук платформа катары улуттук жана эл аралык деңгээлде кырсыктардын тобокелдигин кыскартуунун жана табигый кырсыктардын кесепеттерин жоюунун дисциплиналар аралык перспективасына түрткү берет. Ал илим, тажрыйба жана кыймыл-аракетти бириктирүү менен кеңири спектрдеги инновациялык чечимдерди сунуштайт. DKKVнын бирден бир негизги максаттарынын бири болуп КТК боюнча Улуттук платформа менен кызматташтыкты чыңдоо жана анын ордун бекемдөөгө жардам берүү болуп саналат. Ушуга окшогон кызматташтыкка талап Улуттук платформага обзор жасоо учурунда өзгөчө белгиленген. Обзордун жыйынтыгы бир кыйла эффективдүү координациялоо үчүн тиешелүү кызыкдар тараптардын тыгыз кызматташтыгынын жана үндөштүгүнүн негизинде улуттук платформаны чыңдоого болгон эртеңки мамилеге алып барат.

Маанилүү этап катары, DKKV Кыргыз Республикасында долбоордун алкагында мындай мамилени ийгиликтүү ишке ашырды. Биздин өнөктөшүбүз Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасынын жана башка улуттук, субулуттук жана эл аралык деңгээлдердеги кызыкдар тараптардын жогорку деңгээлдеги кызыгуусу жана үндөштүгү менен, эгерде биз чогуу иштесек, эгерде биз өзүбүздүн тажрыйбаларыбызга таянсак, анан албетте биз жогорку натыйжаларга жетишебиз десек КТК процесстери чыңдалаарын тастыктадык. Маанилүү натыйжалардын бири болуп Кыргыз Республикасында өнөктөштөрдүн тажрыйбасы көрсөткөн жана башка улуттук платформаларга жакшы сабак болуп бере алган стратегиялык сунуштама эсептелет.

DKKVнын Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасы менен кызматташтыгы бүт дүйнө боюнча Улуттук платформалардын милдеттери жана максаттары төп келээрин көрсөттү. Ошондуктан, улуттук платформаларды мындан аркы кызматташууга, үзгүлтүксүз билим алмашууга жана жергиликтүү деңгээлде өз ара аракеттешүүгө чакырабыз.

Г. Рейхенбах, DKKV аткаруу советинин жетекчиси,
Германиянын Федерациялуу парламентинин мүчөсү

Кириш сөз

Темиралиев Таалайбек Асанбекович

Урматтуу айымдар жана мырзалар!
Урматтуу кесиптештер, кымбаттуу достор!

Менин оюмча, дүйнөдөгү баардык өлкөлөр, анын ичинде Кыргызстан дагы, өз тарыхында бир нече жолу өтө чоң экономикалык жоготууларды, эң коркунучтуусу, адамдардын өлүмүнө алып келген кыйратуучу кырсыктарга дуушар болгондугун эске алганда, кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу маселесинин актуалдуулугун далилдөөнүн зарылчылыгы жок. Бүгүнкү күндө кыйратуучу кырсыктардын тобокелдиги бир нече эсе өстү жана бул объективдүү чындык болуп калды.

Кыргыз Республикасынын Өзгөчө Кырдаалдар Министрлиги тарабынан көрүлүп жаткан аракеттердин негизги максаты болуп, көңүл чордонун максималдуу түрдө, мүмкүн боло турган бөөдө кырсыктарды алдын алууга жана анын кесепеттерин жоюуга байланышкан маселелерге буруу эсептелет, ошону менен эле бирге биздин ишмердүүлүгүбүздөгү негизги орунду эл аралык мамилелерди жана байланыштарды өнүктүрүү ээлейт.

Мындай иш аракеттердин алкагында 2014- жылдан бери Кыргыз Республикасы менен Германиянын ортосунда эки жакка тең пайдалуу тыгыз мамилелер түзүлдү, бул мамилелер өз кезегинде Кыргыз Республикасындагы Жарандык коргонуунун мамлекеттик системасына жардам көрсөтүүчү улуттук механизм катары мамлекеттик органдардын, эл аралык, бейөкмөт уюмдардын жана жарандык коомдун, жеке сектордун ишмердүүлүгүн көзөмөлдөөдө Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуудагы Улуттук платформасынын ролунун жана ордунун маанилүүлүгүн чыңдоодогу андан аркы аракеттерди аныктоого мүмкүнчүлүк берди.

Биргелешкен ишмердүүлүктүн алкагында иштелип чыккан материалдар жаңы идеялар, иштеп чыгуулар жана пландар менен бекитилген, бул келечекте биздин республикада бөөдө кырсыктардын коркунучун азайтууга сөзсүз мүмкүндүк берүүсүнө ишенем.

Баарыңыздарга чың ден – соолук жана ийгилик каалайм!

Урматтоо менен,

Темиралиев Таалайбек Асанбекович, Кыргыз Республикасынын Өзгөчө кырдаалдар министрлигинин статс-катчысы

Кириш сөз

Бекжанов Минболот Кабылович

Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын Катчылыгы Германиянын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук Катчылыгы (DKKV) менен биргеликте, Кыргыз Республикасынын Өзгөчө кырдаалдар министрлигинин жана Германия Федеративдик Республикасынын экономикалык өнүгүү жана кызматташуу боюнча министрлигинин колдоосу менен калктын жана өлкөнүн территориясынын туруктуу өнүгүү боюнча табигый кырсыктардын таасирине туруктуулугун чыңдоого багытталган табигый Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын потенциалын жогорулатууга багытталган долбоорду ишке ашырды.

Биргелешкен долбоордун жыйынтыктары ушул басылмада жарыяланды. Бул басылмага таянып жана аны колдонмо катары колдонуу менен, башка өлкөлөрдүн Кырсыктын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформаларынын туруктуу өнүгүүгө багытталган өз ишмердүүлүгүнүн стратегиялык багыттарын иштеп чыгара алышат.

Ооба, биз өзүбүздүн күчтүү жана алсыз жактарыбызды, тобокелчиликтирибизди жана мүмкүнчүлүктөрүбүздү аныктоого мүмкүндүк берген мындай жыйынтыктарга дароо эле келе койгон жокпуз. Буга Кыргыз Республикасынын жана Германиянын Улуттук платформаларынын жумушчу органдарынын эксперттеринен турган үюштуруучулардын талыкпаган эмгеги түрткү болду. Бул басылманын иштелип чыгышында бөөдө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процессине катышкан мамлекеттик органдардын, илимий институттардын жана окуу жайлардын, эл аралык жана бейөкмөт уюмдардын өкүлдөрү болгон – Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын экеперттеринин үлүшү өтө чоң.

Бул басылмада көрсөтүлгөн чөйрөдө Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын ишмердүүлүгүнө анализ жүргүзүү жолдору жана 2015-жылдан 2030-жылга чейинки аралыктарда кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасынын контекстинде кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформаны андан ары өнүктүрүү боюнча стратегиялык багыттарды иштеп чыгуулар, ошондой эле кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын потенциалын бекемдөө боюнча сунуштар камтылган.

Көрсөтүлгөн сунуштар Кыргызстандын жана Германиянын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформаларынын кызматташтыгынын жемиштүү тажрыйбасынын негизинде иштелип чыкты.

Мен кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процессине тиешеси бар бардык жарандарды өз ишмердүүлүгүндө: «Бөөдө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын потенциалын чыңдоо боюнча сунуштарды» пайдаланып, кырсыктардын тобокелдигин кыскартууда бирдиктүү аракет кылуусуна чакырат элем.

Минболот Кабылович Бекжанов, Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын Катчылыгын жетексичи

Кыскача резюме

Баардык кызыкдар тараптар тартылган КТК боюнча Улуттук платформа кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу, эл аралык, чөлкөмдүк, улуттук жана жергиликтүү деңгээлдерде өлкөнүн калкынын жана аймагынын кырсыктардын таасирине туруктуулугун чыңдоо тармагында мамлекеттик органдардын, эл аралык, бейөкмөт уюмдардын жана жарандык коомдун ишмердүүлүгүн координациялоодо өлкөдө Өкмөттүн колдоосу менен улуттук механизмдеги функцияларды аткарууга арналган.

2014-2015-жылдар аралыгында Германия Федеративдүү Республикасынын Тышкы иштер боюнча департаментинин жана Экономикалык кызматташтык жана өнүгүү федералдык министрлигинин, КР ӨКМдин, КР КТК боюнча УПКнын, ДККВнын финансылык колдоосу астында “Туруктуу өнүгүүнү камсыз кылуу үчүн өлкөнүн калкынын жана аймагынын кырсыктарга туруктуулугун чыңдоодо КРнын КТК боюнча УПнын потенциалын жогорулатуу” долбоору ишке ашырылып жатат.

Кыргызстан менен Германиянын КТК боюнча Улуттук платформасынын бул долбоордун алкагындагы негизги максаты болуп – келечекте КТК боюнча Улуттук платформанын ишмердүүлүгүнүн алкагындагы ар кандай оюнчулардын ортосундагы кызматташтык жана координация механизмин жакшыртуу үчүн аналитикалык өзөктө өнүгүү саналат.

КТК маселелери боюнча мамлекеттик жана өз алдынча башкаруу органдары менен эл аралык жана бейөкмөт уюмдардын өз ара аракеттенишүүсү жана координациясы тажрыйбасындагы азыркы изилдөө өзгөчө кырдаалдарга даярдык көрүү, ошондой эле аларды алдын алуу процесстеринде кызматташтыкты жана координацияны күчөтүү боюнча өткөрүлгөн эки семинардын негизинде жүргүзүлдү.

Семинардын жыйынтыгында табигый кырсыктардын кесепеттерин жоюу жана КТК боюнча акыркы окуялар, түрдүү секторлордо (башкармалыктарда, жергиликтүү коомчулукта, гуманитардык секторлордо, БУУнун агенттиктеринде, эл аралык уюмдарда жана жеке секторлордо) даярдыкты жана алдын алууну камсыздоо үчүн өз ара байланыш, алдын алуу жана даярдык көрүүдө алдыңкы ыкмаларды колдонуу, кызыкдар тараптардын ортосунда диалогду кеңейтүү, Кыргыз Республикасынын аймагында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу маселелери боюнча комплекстүү мамилелерди иштеп чыгуу боюнча азыркы анализ даярдалды.

КРнын КТК боюнча УПКнын азыркы абалын талдоо азыркы мандатын, ордун, милдеттенмелерин, КТК тармагында тиешелүү кызыкдар тараптар менен кызматташтыгын жана координациясын эске алуу менен SWOT-анализдин негизинде түзүлдү. Бул стратегиялык пландоо ыкмасы уюмдардын ички жана сырткы факторлорун ачыкка чыгарууда жана аларды төрт категорияга ажыратып бөлүүдө жатат: Strengths (күчтүү жактары), Weaknesses (начар жактары), Opportunities (мүмкүнчүлүктөрү) и Threats (коркунучтары). Күчтүү (S) жана начар (W) жактары анализ жүргүзүлүп жаткан объекттин ички чөйрөсүнүн факторлору болуп саналат, (башкача айтканда объект өзү түздөн түз таасир бере алат); мүмкүнчүлүктөрү (O) жана коркунучтары (T) сырткы чөйрөсүнүн факторлору болуп саналат.

Бүгүнкү күндө SWOT-анализ (күчтүү жактары) КТК тармагында КРнын КТК боюнча УПнын ишмердүүлүгүн күчөтүүчү башкы беш багытты айкындады:

- ▶ Координация;
- ▶ Биргелешкен өз ара байланышууну күчөтүү;
- ▶ Кырсыктарга даярдыкты жана аларды алдын алууну күчөтүү;
- ▶ Ресурстарды мобилизациялоо;
- ▶ Маалымдуулукту жогорулатуу жана КТКны үгүттөөнү жакшыртуу.

Ар бир жогоруда көрсөтүлгөн багыттардын кийинки этаптары World Cafe (топтук сессияларды өткөрүү форматы/ар бир катышуучу баардык тематикалык топтордо катыша алуу мүмкүнчүлүктөрүнө ээ) форматында каралды жана анын жыйынтыгында Кыргыз Республикасынын улуттук деңгээлде КТК боюнча стратегиялык сунуштары/иш чаралары түзүлдү. Ар бир башкы багыттар үч топко бөлүнгөн: түрдүү секторлор үчүн стратегиялык пландоо, жумуштун максаты, милдеттери 5-7 стратегиялык сунуштамалар бар. Топторго бөлүүдө уюштуруучулар 2015-2030-жылдардагы КТК боюнча УПКнын артыкчылыктарына көңүл бөлүштү.

1 график. Долбоордун концептуальдык негизи. Булак: DKKV, 2015 ж.

- Үгүттөө
- Кырсыктарга даярдык
- Адамдардын коопсуздугу

Стратегиялык сунуштамалар баардык кызыкдар тараптардын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жана улуттук жана жергиликтүү деңгээлдерде калктын жана аймактын кырсыктардын таасирине туруктуулугун чыңдоо тармагында мамлекеттик органдардын, эл аралык, бейөкмөт уюмдардын жана жарандык коомдун, жеке секторлордун ишмердүүлүгүн координациялоодо Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуусунун

мамлекеттик системасына көмөк көрсөтүү боюнча улуттук механизм катары КРнын КТК боюнча УПнын ордунун жана ролунун олуттуулугун жана зарылчылыгын дагы бир жолу тастыктаган жана моюнга алдырган акыркы билдирүүсүнө алып келди.

Ошондой эле, Кыргызстан менен Германиянын КТК боюнча Улуттук платформасынын эксперттик тобу тарабынан Кыргыз Республикасынын министрликтеринин жана ведомстволорунун, мамлекеттик агенттиктеринин, билим берүү жана илимий мекемелеринин, эл аралык, бейөкмөт жана коммерциялык эмес уюмдардын жана жарандык коомдордун адистери жана эксперттери иштеп чыккан стратегиялык сунуштардын негизинде КТК боюнча Улуттук платформанын потенциалын чыңдоо боюнча сунуштамалар иштелип чыкты.

Сунуштамалар Кыргызстан менен Германиянын КТК боюнча Улуттук платформасынын 2014-2015-жылдардагы долбоорлорунун алкагында жүзөгө ашкан оң натыйжалуу кызматташтыктын негизинде, ошондой эле 2015-2030-жылдарга КТК боюнча УПКнын күтүлүүчү жыйынтыктарынын, максаттарынын, милдеттеринин, принциптүү жетекчилигинин, приоритеттүү багыттагы аракеттеринин негизинде иштелип чыкты. КТК боюнча УПКы Кыргыз Республикасынын үлгүсүндө алынган он стратегиялык багыттардан турат. Кыргызстан менен Германиянын Улуттук платформасы башка Орто Азиядагы жана Түштүк Кавказдагы, ошондой эле эл аралык деңгээлдердеги улуттук платформаларга да ушундай анализ жүргүзүүнү сунуштайт жана көздөйт. Кыргызстан менен Германиянын КТК тармагында үзүрлүү кызматташтыгы КРнын КТК боюнча Улуттук платформасынын ресурстук потенциалынын жана координациялык ролун бир кыйла көтөрдү жана тажрыйбалык жыйынтыктарын берди. Тараптар ортосундагы тыгыз кызматташтык улуттук деңгээлдеги процесстер катары түрдүү секторлордун ортосундагы кызматташтык менен улуттук платформанын потенциалын жакшырта алаары далилденди.

Долбоордун уюштуруучулары болуп төмөндөгүлөр эсептелет: КР ӨКМ, ДККВ жана КРнын КТК боюнча УП.

Киришүү

Сурап билүү маалыматы

Азыркы учурда дүйнөнүн көптөгөн өлкөлөрү бир далай адамдык жана материалдык чыгымдарга алып келүүчү масштабдуу табигый кырсыктарга, аварияларга жана катастрофаларга өтө интенсивдүү түрдө кабыла башташты.

Акыркы эле он жылдыкта кырсыктардын кесепетинен 700 000 ашуун адамдар каза болушкан, 1,4 млн. ашуун адамдар жараакат алышкан жана 23,0 млн. го жакын адамдар өздөрүнүн турак-жайларынан ажырашкан. Жалпысынан алганда кырсык 1,5 млрддан ашуун адамдарды камтыган. Жалпы экономикалык жоготуу 1,3 трлн. америка долларынан ашкан. Мындан сырткары, 2008 жана 2012-жылдардын аралыгында 144,0 млн. адамдар кырсыктардын кесепетинен башка жайга жайгашууга муктаж болушкан.

Болгон далилдер өлкөнүн баардык тараптарында калктын жана активдердин кырсыктарга кабылуу деңгээлдери аялуулуктун азайышына караганда тезирээк көтөрүлүп жаткандыгын көрсөтөт, ал эми бул коркунучтардын

жыңы факторлорунун пайда болушуна жана социалдык-экономикалык таасирлерден, айрыкча жергиликтүү жана коомдук деңгээлдерде бир далай кырсыктардын кесепетинен алынган чыгымдын өсүшүнө алып келет.

Баардык жерлерде кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу, өлкөнүн жана коомчулуктун катастрофага туруктуулугун тийиштүү деңгээлде камсыздоо, тобокелдиктерди баалоонун жана ага мониторинг жүргүзүүнүн, кырсыктардын тобокелдигин маалыматтык башкаруунун, эрте алдын алуунун эффективдүү системасын түзүү, жергиликтүү коомчулуктун жана калктын маалымдуулук, кабардар болуу, даяр болуу деңгээлин жогорулатуу тармагында чечилбеген көйгөйлөрдүн топтолуу тенденциясы байкалат.

Заманбап коркунучтар авариялардын, апааттардын жана табигый, анын ичинде масштабдык жана трансчекаралык мүнөздөгү кырсыктардын жаралуу тобокелдигинин өсүшүнө алып келди, ушуга байланыштуу тобокелдиктерди кыскартуу жолу менен коопсуздукту камсыздоо көйгөйү эчак эле приоритеттүү болуп калган эле.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартууда байкалаарлык жыйынтыктарга жетүү, өзгөчө кырдаалдардын кесепетинен болгон адам өлүмүнүн, ошондой эле адамдардын, коомчулуктун жана өлкөнүн социалдык, экономикалык жана экологиялык залалдарынын санын болушунча азайтуу үчүн баардыгын кучагына алуучу мамиле талап кылынат.

Дүйнөнүн бүт өлкөлөрү жана элдери мындан аркы эки тараптуу, көп тараптуу, чөлкөмдүк жага эл аралык кызматташтыкты жана глобалдык өнөктөштүктү чыңдоонун негизинде кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында өздөрүнүн күчтөрүн бириктирүүгө умтулушат.

КТК боюнча баардык комплекстүү маселелерди чечүү үчүн БУУнун Кеңешинин мүчө-өлкөлөрү экономикалык жана социалдык маселелер боюнча 1999/63 резолюциясында “баардык Өкмөттөргө туруктуу өнүгүүгө жетүү максаттары жана милдеттери үчүн түзүлгөн КТК боюнча көптараптуу улуттук платформаны колдоо жана чыңдоо чакырыгы менен кайрылышты.”

Баардык кызыкдар тараптар тартылган КТК боюнча Улуттук платформа кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жана эл аралык, чөлкөмдүк, улуттук жана жергиликтүү деңгээлдерде өлкөнүн калкынын жана аймагынын кырсыктардын таасирине туруктуулугун чыңдоо тармагында мамлекеттик органдардын, эл аралык, бейөкмөт уюмдардын жана жарандык коомдун ишмердүүлүгүн координациялоодо өлкөдө Өкмөттүн колдоосу менен улуттук механизмдеги функцияларды аткарууга арналган.

Долбоорго негиздеме

Хиог Алкактык Программанын (ХАП) (2005-2015-жж.) ишинин негизги максаты мамлекеттин жана коомдун деңгээлинде кырсыктарга туруктуулукту түзүү болуп саналат. ХАП программасы улуттук жана жергиликтүү деңгээлдерде кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процесстерине приоритет берүү максатында КТК боюнча улуттук платформаны түзүүнү жана чыңдоону колдоого баардык мамлекеттерди чакырган.

БУУнун Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Эл аралык стратегиясына (КТК ЭАС) ылайык улуттук платформанын негизги максаттары болуп эсептелет:

- ▶ КТК боюнча көп тараптуу кызматташтыкты жана координацияны чыңдоо жана ХАПты ишке ашыруу максатында координация механизми катары ишмердүүлүк;

- ▶ Өлкөнүн өнүгүшүнүн түрдүү секторлорундагы улуттук саясатта, планда жана программада кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу интеграциясын жеңилдетүү;

- ▶ Алдын алуу маданичтын өнүктүрүү үчүн ыңгайлуу шарт түзүүгө солдоо көрсөтүү.

2012-2013-жылдары DKKV КТК боюнча 50 (элүү) эл аралык улуттук координациялык механизмдердин ыктыярдуу салымынын негизинде БУУнун Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Эл аралык стратегиясы (КТК ЭАС) тарабынан өткөрүлгөн Улуттук платформанын ишмердүүгүнө жүргүзүлгөн обзорду колдоду. Обзордун жыйынтыгы улуттук платформа:

- ▶ Дайыма өзгөрүүчү саясатка жана бийлик алмашууга байланыштуу кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу түшүнүгүнүн жоктугунан жетишээрлик деңгээлде саясий колдоо албагандыгын;

- ▶ Жетишээрлик деңгээлде адам ресурстарынын жана техникалык экспертизанын жоктугун;

- ▶ Жетишээрлик каржы ресурстарынын жоктугун;

- ▶ Өнүгүү программасында КТК интеграциясы боюнча ноу-хаунун жоктугун көрсөттү.

Обзор улуттук платформанын ролун ар тараптуу талдоого алып келди. Бул албетте, Улуттук платформанын, анын ичинде баардык кызыкдар тараптардын жана өнөктөштөрдүн өтө олуттуу аракетин чечкиндүү таанытты. Сунуштама түрүндө берилген изилдөө төмөндөгүлөрдү сунуштайт:

- ▶ Улуттук платформаны көп тараптуу жана көп тармактуу мүнөздө чыңдоо;

- ▶ Министрлер Кабинетине же башка жогорку деңгээлдердеги саясий мекемелерге жараша Улуттук платформаны так Техникалык тапшырма (ТТ) жана мыйзамдык база менен камсыз кылуу;

- ▶ Анын ичинде, КТК боюнча иштердин координатору ролунда өтө активдүү жетекчилик жана үгүттөө иштерине Улуттук платформаны арноо сунуштамасы;

- ▶ Улуттук платформанын ишинде башка секторлор менен систематикалык түрдө өз ара аракеттешүү;

- ▶ Жеке секторлор жана жергиликтүү коомчулук менен кызматташтыкты жайылтуу;

- ▶ КТК тармагында чечимдерди кабыл алууда илимди маалыматтарды пайдаланууга колдоо көрсөтүү;

- ▶ Теңбаалуу обзорлор жана тармактык улуттук платформанын чөлкөмдүк конституциясы аркылуу улуттук платформалар аралык тажрыйба жана билим алмашууга дем берүү.

Обзордук отчет кырсыктардын тобокелдигин башкарууга жардам берүүдө жана КТК тармагында чечим кабыл алуу процессине таасир берүүдө Улуттук платформанын орду чоң жана салмактуу экендигин көрсөттү. DKKVнын сунуштамаларына ылайык кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процессинин өнүгүүсүн улуттук башкарууну чыңдоо, анын ичинде табигый кырсыктарга даярдыкты жана аларды алдын алууну камсыздоо муктаждыгы тууралуу техникалык-экономикалык негиздеме иштелип чыкты.

Бул изилдөө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процесстери менен алектенген түрдүү структуралар Улуттук платформа менен бирдикте табигый кырсыктарга кабылган өлкөдө жүзөгө ашышы мүмкүн. Долбоордун ишке ашышына колдоо көрсөтүү жана долбоорго тиешелүү жергиликтүү жана чөлкөмдүк уюмдардын даярдыгына жана кызматташтыгына жардам берүү боюнча өлкөдө жетекчиликти координациялоо улуттук процесстерди чыңдоого багытталган мамилелердин башкы аспектиси болуп саналат. Демек, Кыргызстандын Өкмөтү кырсыктардын тобокелдигин кыскартууга анализ жүргүзүү процессинде тургандыктан, буга ыңгайлуу өлкө болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын контексти

КРнын КТК боюнча УПКы 2011-жылы түзүлгөн жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында мамлекеттик органдардын, эл аралык, бейөкмөт уюмдардын жана жарандык коомдун ишмердүүлүгүн координациялоодо жардам көрсөтүүчү мекеме болуп саналат. Бүгүнкү күндө КРнын КТК боюнча Улуттук платформанын жумушчу органы – КРнын КТК боюнча УПнын Катчылыгы эч кандай укутук статуска ээ эмес, жана аны, айрыкча кадырдык жана техникалык плтенциалдарын чыңдоого муктаж. Анткен менен, КРнын КТК боюнча УПнын Катчылыгы өзүнүн азыркы статусуна карабай, эл аралык жана бейөкмөт уюмдар менен тыгыз кызматташтыкта КТК боюнча чараларды ишке ашырууда активдүү иштейт.

Платформа КРда КТК боюнча маселелерди талкуулоодо улуттук, чөлкөмдүк жана жергиликтүү деңгээлдерде өтө зарыл маселелерди аныктоо жана чечим кабыл алуу процесстерине түздөн түз өтүү мүмкүнчүлүгүн камсыздаган үзгүлтүксүз иштерди алып барат. Улуттук платформа баардык министрликтер жана ведомстволор менен кызматташат. Аны Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу боюнча Ведомстволор аралык комиссиясы башкарат. Жалпысынан алганда, Өкмөт менен Кыргыз Республикасынын Өзгөчө кырдаалдар министрлигин кошкондо 22 мекеме бар. Баардык министрликтер менен ведомстволордун ишмердүүлүк чөйрөсү кеңири, бирок ошол эле учурда табигый жана техногендик мүнөздөгү табигый кырсыктардын кесепеттерин жоюу жана алардын алдын алуу маселелери жаатында жоопкерчилиги абдан чектелүү жана структураланган.

Ошондуктан Улуттук платформа баардык тиешелүү секторлор жана кызыкдар тараптар менен иштешип жаткандыгы жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү өлкөдө кырсыктардын тобокелдигин туруктуу кыскартууга жетишүү үчүн умтулуп жаткандыгы мааниге ээ.

Долбоордун методологиясы

Жалпы мамиле бул долбоордун өзөгүн түзөт. Башталгыч фазасынан аяктоочу стадиясына чейин долбоор кызыкдар тараптардын күтүүлөрүнө жооп берет жана топтук чечимдерди иштеп чыгат. Башталгыч этабында долбоордун жумушчу тобу тарабынан кызыкдар тараптарга анализ жасалган. Кызыкдар тараптар тарабынан билим жана тажрыйба алмашуу үчүн интерактивдүү платформа түзүүчү көнүгүүлөрдү жана семинарларды өткөрүү жолу менен долбоордун максаттары жана милдеттери коюлган. Долбоорду жүзөгө

ашыруунун баардык процесстери учурунда кызыкдар тараптардан кайтарым байланыш алынып турду жана иштелип чыккан сунуштамаларды жүзөгө ашыруунун жүрүшү тууралуу кабардар болуу мүмкүнчүлүгү болду.

Стратегиялык сунуштамалар кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча секторлор менен тармактык жана дисциплиналар аралык иштердин негизинде комплекстүү анализ жүргүзүү жолу менен иштелип чыкты. Бул өлкөдө КТК процесстерин дагы күчөтүү үчүн уюштуруу саясатын, кызматташтыкты жана өз ара мамилелешүүнү, уюштуруучулук милдеттенмелерди жана талаптарды өзүнө камтыйт. Анализ улуттук платформага талдоо жүргүзүү үчүн, SWOT-анализ форматында колдонулган өзүнүн күчтүү жана начар жактарын, келечектеги мүмкүнчүлүктөрүн жана тобокелдиктерин көрсөткөн база болуп эсептелет. SWOT-анализ улуттук платформанын негизги компетенциясына жана азыркы учурдагы талабына обзор жасады, ал эми бул стратегиялык сунуштамаларды ишке ашыруу жолу менен жакшыра турган негизги маселелерди бирдейлештирүүгө алып келди. Стратегиялык сунуштамалар КТК боюнча Сендай Алкактык Программа менен дал келет. 1-сүрөттө бул долбоордун аягында кабыл алынган процесстер көрсөтүлгөн.

Долбоордун ишинин аркасы менен Өкмөттөн, эл аралык уюмдардан, академиялык / илимий-изилдөө мекемелеринен, бейөкмөт уюмдардан жана гуманитардык уюмдардан тартып бардык кызыкдар тараптардын аракети астында тартылуу картасы түзүлдү. Стратегиялык сунуштама өлкөнүн шарттарына, саясий түзүлүшүнө, катышуучу кызыкдар тараптардын перспективаларына жана билимдерине таянып аныкталды.

1 сүрөт. Долбоордун методологиясы. Булак: DKKV, 2015 ж.

Жалпы мамилеге негиздеме:

Биргелешип катышуу процесси тиешелүү тапшырмаларда, маалымат алмашуу, чечим кабыл алуу жана жүзөгө ашырууну кошуп тиешелүү топтордун толук катышуусун түшүндүрөт. <http://www.eird.org>

- Баардык тиешелүү кызыкдар тараптарды маалымат алмашуу, чечим кабыл алуу жана биргелешип аткаруу менен бирге баардык тапшырмаларды чечүүгө тартуу;
- Түрдүү деңгээлдердеги жана түрдүү секторлорду бирдейлештирүү;
- Чечим кабыл алган тарапка оң таасир берүү.

Башкы кызыкдар тараптар

Бул долбоорго, эл аралык гуманитардык уюмдар менен мамилелешкен өнөктөштөр менен кошо улуттук жана субулуттук деңгээлдеги катышуучулар тартылды:

- ▶ Кыргыз Республикасынын Экономика министрлиги
- ▶ Энергетика жана өнөр жай министрлиги
- ▶ Кыргыз Республикасынын Транспорт жана коммуникация министрлиги
- ▶ Кыргыз Республикасынын Айыл-чарба жана мелиорация министрлиги
- ▶ Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлиги
- ▶ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жергиликтүү өз алдынча башкаруу иштери жана этностор аралык мамилелер боюнча мамлекеттик агенттиги
- ▶ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Архитектура, курулуш жана турак-жай коммуналдык чарба боюнча мамлекеттик агенттиги
- ▶ Борбордук Азиядагы прикладдык Жер изилдөө институту
- ▶ Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын сейсмология институту
- ▶ Кыргыз-Орус Славян Университети
- ▶ Мамлекеттик сейсмоторуктуу курулуш изилдөө жана долбоорлоо илимий институту
- ▶ Жалал-Абад, Ысык-Көл, Нарын, Ош жана Талас облустарынын коммерциялык эмес альянсы
- ▶ Германиянын Эл аралык кызматташуу боюнча агенттиги
- ▶ Германиянын Борбордук Азиядагы Кызыл Крести
- ▶ Кыргыз Республикасынын Кызыл Жарымай Улуттук коому
- ▶ Кыргыз Республикасынын Бүткүл Дүйнөлүк Банкы
- ▶ БУУнун Бүткүл Дүйнөлүк Өндүрүш Программасы
- ▶ БУУнун Бүткүл Дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюму
- ▶ БУУнун Өнүгүү программасы
- ▶ ICCO Cooperation
- ▶ Жапан Эл аралык кызматташтык агенттиги
- ▶ Великобританиянын Кыргыз Республикасындагы Эл аларык өнүгүү министрлигинин эл аралык өнүгүү департаменти
- ▶ Германиянын Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасы
- ▶ Кыргыз Республикасынын Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын Катчылыгы

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жана кызыкдар тараптар

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартууну жогорулатууну аныктоо

Белгиленген прогресске карабай каршы аракет потенциалын бекемдөө жана жоготуулар менен залалдарды азайтуу, кырсыктардын тобокелдигин болушунча кыскартуу талыкпаган эмгекти, кажырдуулукту жана тырышчаактыкты талап кылат.

КТК абдан татаал процесс болуп эсептелет да, жалпы түшүнүккө, саясий жана укуктук даярдыкка, ошондой эле баардык кызыкдар тараптардын өтө чоң салымына, анын ичинде илимий билимге жана практикалык таржрыйбага үзгүлтүксүз муктаж болуп турат. КТК туруктуу процесс катары каралышы шарт, демек, КТК боюнча кылдат өнүгүү планын жана эффективдүү куралды талап кылат. 2015-2030-жылдарга КТК боюнча Стратегиялык сунуштаманын долбоорун ишке ашыруу процесси дагы коопсуз дүйнөнү камсыздоодо “Табигый кырсыктардын алдын алууну, алардын кесепеттерин азайтууну жана аларга болгон даярдыкты камсыздоону жетектөөчү принциптер” боюнча Иокогамалык стратегияда формулировка болгон принциптерге жана анын ишмердүүлүк Планына, Хиог Алкактык Программанын ишине таянат жана мамлекеттин ички мыйзамдуулугуна, ошондой эле башка эл аралык милдеттерге жана милдеттенмелерге ылайык улуттук шарттарды эске алып төмөндөгү принциптерди колдонот.

Өтө маанилүү аспекти крсөткөн жетектөөчү принциптеринин бири болуп: КТК жана аларды башкаруу ички секторлордун жана баардык секторлордун деңгээлинде координациялык механизмдердин болушуна жана баардык деңгээлдердеги тиешелүү кызыкдар тараптардын өз ара аракеттешисүүнөн көз каранды ошондой эле, өз ара тартууну, өз ара аракеттешүү өнөктөштүгүн, эки тараптуу толуктоочу функцияларды жана отчеттуулукту жана кийинки ишмердүүлүктү (КТК боюнча ССД, 2015-ж.) камсыздоо үчүн улуттук жана жергиликтүү деңгээлдерде баардык мамлекеттик аткаруу институттарынын жана мыйзам чыгаруу бийлигинин эки тараптуу катышуусун жана мамлекеттик жана жеке кызыкдар тараптардын, коммерциялык мекемелерди жана илимий коомчулукту кошо, так белгиленген милдеттенмелерин талап кылат.

Арийне, белгилүү бир жыйынтыкка жетүү КТК муктаж болгон ынгайлуу шарттарды түзүүдө жана аны менен байланышкан андан аркы ишмердүүлүктү жана булалкактык программаны ишке ашырууда туруктуу жактоочулукту жана өлкөдө баардык деңгээлдердеги саясий жетекчиликтин катышуусун талап кылат, ошондой эле аларды башкаруу ички секторлордун жана баардык секторлордун деңгээлинде координациялык механизмдердин болушуна жана тиешелүү кызыкдар тараптардын өз ара аракеттешисүүнөн көз каранды.

Баардык тиешелүү кызыкдар тараптардын катышуусу улуттук, субулуттук жана жергиликтүү деңгээлдерде КТКны чыңдоонун негизги аспекти катары аныкталат. Өкмөттөн жана коомдон, илимден, жарандык коомдон жана эл аралык деңгээлдерден алынган билим жана тажрыйба же сабак КТК боюнча кандай гана өнүгүү процесси болбосун олуттуу таасир бере алмак. Мындан

сырткары, бул кайталанган иштерди азайта, алынган натыйжалардын негизинде коомдун потенциалын бекемдей же түзө алат.

КТК боюнча Сендай Алкактык Программаны жайылтуу

2005-жылы Жапониянын Кобе шаарында өткөн БУУнун Глобалдык Саммити 2005-2015-жылдарга: “Мамлекеттин жана коомчулуктун кырсыктардын тобокелдигин кыскартууга туруктуулугун жогорулатуу” Хиог Алкактык Программанын Аракети (ХАПА) кабыл алды. Андан кийин 2015-жылдан кийинки мезгилдерге кырсыктардын коркунучун азайтуу боюнча приоритеттүү багыттарды аныктоо максатында 2015-жылы 14-18-мартта Жапонияда, Сендайдын Мияги префектурасында болгон КТК боюнча Бириккен Улуттар Уюмунун үчүнү Бүткүл дүйнөлүк конференциясында 2015-2030-жылдарга КТК боюнча ССДу кабыл алынган.

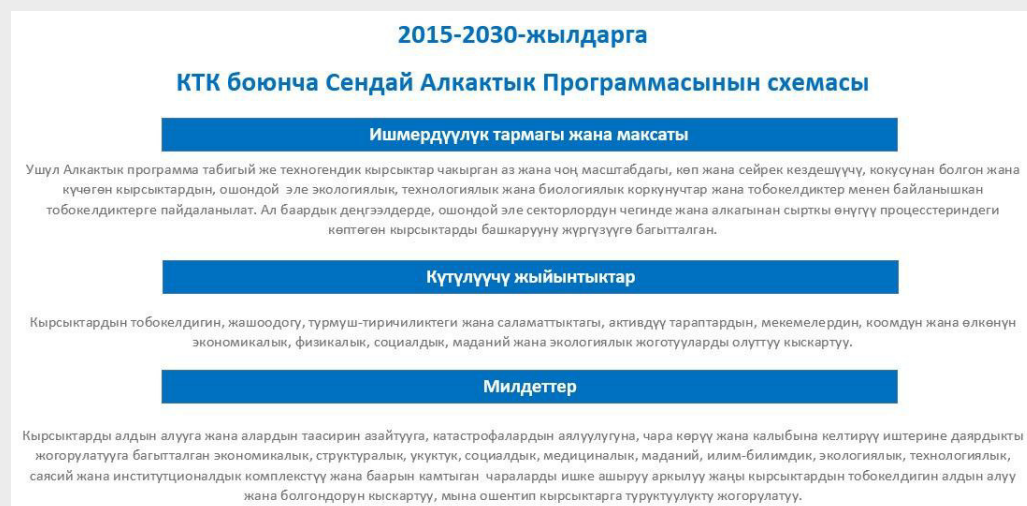
ХАПАны ишке ашыруунун жүрүшүндө алынган тажрыйбаны эске алуу менен, күтүлүүчү жыйынтыктарга жана максаттарга жетүү үчүн мамлекет жергиликтүү, улуттук жана чөлкөмдүк, коомдук деңгээлдерде жекече жана баардык секторлордун алкагында максаттуу багытталган аракеттерди кабыл алышы шарт. Башкача айтканда төмөндөгү төрт приоритеттүү багытта:

- ▶ Кырсыктын тоюокелдигин түшүнүү.
- ▶ Кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу.
- ▶ Каршы аракет потенциалын чыңдоо максатында КТК боюнча чараларды инвестициялоо.
- ▶ Калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра конструкциялоо боюнча иштерде “болгондогудан да мыкты жасоо” принцибин ишке киргизүү жана эффективдүү чара көрүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу. (КТК ССД, 2015-ж.)

2015-2030-жылдаргы КТК боюнча ССД бүткүл дүйнөлүк коомчулукту кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу жолу менен улуттук жана жергиликтүү деңгээлдерде тиешелүү кызыкдар тараптардын, тагыраак айтканда КТК боюнча жергиликтүү жана улуттук платформанын катышуусу аркылуу өкмөттүк координациялык форумдарды уюштурууга жана бекемдөөгө чакырат.

Ушул глобалдык тартип өзүнө Кыргыз Республикасы үчүн бир тараптан актуалдуу болуп эсептелген жетишкендиктин, экинчи тараптан глобалдык тартипте көрсөтүлгөн катышуучу-өлкө катары милдеттердин төрт приоритеттүү багыттын камтыйт.

2 сүрөт. КТК боюнча Сендай Алкактык Программанын схемасы, БУУнун Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Эл аралык стратегиясы (КТК ЭАС), 2015-ж. (расмий эмес котормо КР КТК УП, 2015 ж.)

Адабий обзор

Долбоордун максаты КТК боюнча Улуттук платформанын ордун биринчи кезекте улуттук эле деңгээлде эмес, эл аралык контексте да чыңдоодо, демек, КТК боюнча дүйнөлүк максаттарда анын кошкон салымын жана эффективдүүлүгүн жогорулатууда жатат. Адабий обзордо КТК боюнча улуттук платформа менен байланышкан КТК жөнүндө илимдин статусун, анын максаттарын жана милдеттерин дисциплиналар аралык жана биргелешкен мамилелерди эске алуу менен аны чыңдоого көңүл коюу аркылуу аныктоого аракет жасалды. Буга бекитилген да биргелешкен да иштеп чыгуулар катары талдоо жүргүзүлдү.

КТК боюнча УП КТКны үгүттөө максатында кызыкдар тараптар үчүн улуттук аянтча катары аныкталат жана биргелешкен күчтөр аркылуу маанилүү тармакты талдаган координациянын механизми катары кызмат кылат. КТК боюнча УПнын негизги максаты ылайыктуу тиешелүү өлкөлөрдө КТК тармагында улуттук системаны түзүү жана иштеп чыгуу болуп саналат. (БУУнун КТК ЭАС, 2007-ж.) 2005-жылдын январындагы ХАПАга ыңгайлашуу менен КТК боюнча УП КТК боюнча улуттук жана эл аралык деңгээлде күчтөргө тартылаары күтүлүүдө.

Обзор Google Scholarны пайдалануу, Prevention Web илимин, ошондой эле Microsoft изилдөөлөрүнүн илимий адабий маалыматтар базасын тикелей колдонуу менен жүргүзүлдү. Мындан сырткары, EMDAT деп аталган Эпидемиологиялык кырсыктар боюнча изилдөө Борборунун (ЭКИБ) маалыматтар базасынын басылмалары пайдаланылды.

Дыкат талдоо үчүн үч негизги критерийлер пайдаланылды:

► Улуттук платформаны чыңдоо: өзүнө каалаган каражаттар (өнөктөштөк тармак, жакшы башкаруу тажрыйбасы ж.б.у.с.) менен КТК боюнча улуттук платформанын потенциалын өстүрүүнү камтыйт.

► Жалпы мамиле: КТКнын алкагында биргелешкен мамилени жана иштерди өзүнө камтыйт.

► Улуттук платформа жаеа кызыкдар тараптардын даярдыкта жана алдын алууда катышышы.

► Диципиналар аралык: КТК боюнча потенциалды өстүрүүгө тиешеси бар башка диципиналар аралык ыкмаларды жана аларга даярдыкты, алдын алууну өзүнө камтыйт.

Бул обзор өзүнүн бардык техникалык терминдеринде БУУнун КТК ЭАС иштеп чыккан КТК боюнча терминологияга кирет. (<http://www.unisdr.org/> кара).

Изилдөөнүн максатына ылайык адабий талдоо эки негизги принциптердин: көптөгөн кызыкдар тараптардын катышуу жана КТК боюнча улуттук платформаны чыңдоо процесси аркылуу жасалды, ошондой эле төмөндөгү аспекти каралды. (1-график: Илимий адабияттарды издөө, DKKV, 2015-ж.)

- Өнөктөштүк жана кызматташтык
- Жалпы мамиле
- Диципиналар аралык анализ
- КТК боюнча Улуттук платформа жана кызыкдар тараптар даярдык жана алдын алуу контекстинде
- Эффективдүү башкаруу

Томас Митчелл өзүнүн “КТК көйгөйлөрүн чечүү үчүн ыкчам түзүлүштөр” жумушчу документинде биргелешкен мамилени сунуштайт. (Mitchell, 2003). Ошол эле учурда жалпысынан КТКны өлчөө үчүн көрсөткүчтөргө басым жасайт жана анын ыкмасы дагы конкреттүү аспектиде пайдаланылат.

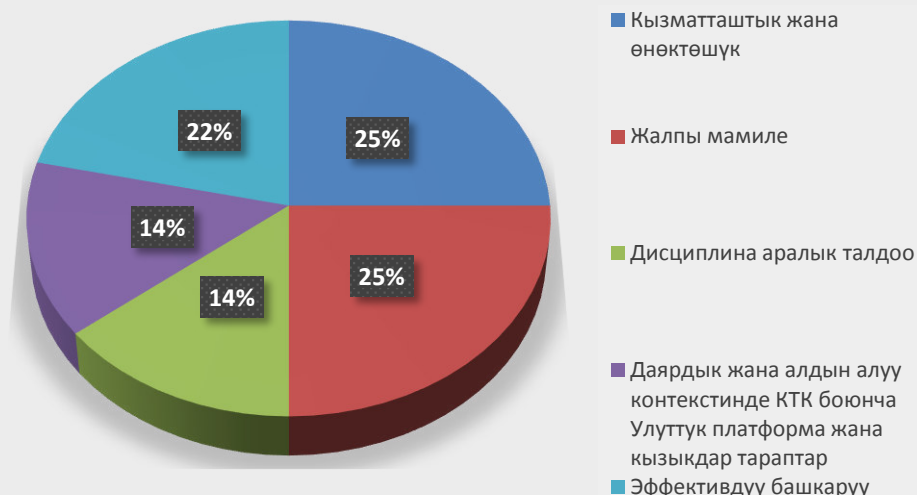
Джаланте, П.: "...Трансулуттук өнөктөштүк мамилелердин ролу заманбап глобалдуу чөйрөнүн дискурсунда тармактык башкарууда легитимдүүлүк, эффективдүүлүк жана отчеттуулук олуттуу маселелерди көтөрөт.... Йоханнесбургдун өнөктөштүгүн акыркы баалодо өтө эффективдүү, күчөтүлгөн отчеттуулукта, систематикалык обзордо, мониторингдин отчеттуулугу жана механизми болуп саналган болгон институттардан жана көп тараптуу максаттардан, максаттары жана мөөнөтү ченелген колдонмолорду алууга болот."

Бир мисал бол, Индонезияда башкы багыты КТК болгон башка саясаттардын алкагында NAP / LAP КТК, УБ планын иштеп чыгуу, ошондой эле мамлекеттик органдардын, бейөкмөт уюмдардын, академиялык, массалык маалымат каражаттарынын, эл аралык өнөктөштөрдүн жана жеке секторлордун арасында координацияны жана өнөктөштүктү күчөтүү алдыга жылдырылды" (БУУнун ЭСКАТО, 2013).

МФКК Туруктуу шаарлар курулушу – шаарындагы КТКны башкаруу боюнча MENA семинарын жыйынтыктады. Жыйынтыгы: "MENA чөлкөмүндө КТКны эффективдүү башкаруу үчүн жергиликтүү, улуттук жана чөлкөмдүк деңгээлдерде биргелешкен күчтөр жана көп тараптуу кызматташтык керек. Шаардык азайтуу, кырсыктарды башкаруу, башка секторлордун менен ортосундагы байланыш, климаттын өзгөрүшү, шаарды өнүктүрүү, саламаттыкты сактоону, билим берүүнү, укуктук системаны, технологияны ж.б.у.с. өзгөрүшү өңдүү маселелер өтө жакшы түшүнүлүшү жана тиешелүү программаларга камтылыш зарыл"(МФКК, 2013).

2 график. КТК боюнча адабияттар. Булак: DKKV, 2015 ж.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча адабияттар

Ыкылас коюнун дагы бир учуру – туруктуулук. КТК тармагында бул өзүнүн жаратылышынан башка тармактарга караганда өтө чоң мааниге ээ. Адатта, кырсык болгондон кийин ыкчам жардам берүү үчүн өтө чоң өлчөмдө каражаттар сарпталат, бирок бүткөндөн кийин дароо кыска көз ирмемдин аралыгында тынчый түшөт. Демек, даярдыкты жана алдын алууну камсыз кылуу боюнча чараларды үчүн туруктуу чечим кабыл алуу милдети турат. Жооп Депарати Гуа-Сапир мырза (Эпидемиологиялык кырсыктар тармагында изилдөө Борборунун (ЭКИБ) директору жана Брюсселдеги саламаттык коому мектебинин, Лувен Университетинин профессору) өзүнүн саламаттыкты сактоо сектору үчүн жазган макаласында кеңеш бергендей, КТК үчүн бекем институционалдык түзүлүштөрдү жана тармактарды түзүүдө жатат. Анткен менен, макаланын бир жетишпеген жагы бул дисциплиналар аралык ой-пикирлерди эске албагандыгы.

Корутунду

Улуттук денгээлде КТК боюнча УПны чыңдоо үчүн спецификалык жалпы мамиле биздин изилдөөлөрдө каралган адабияттарга таянсак мурда кийин пайдаланылбаган.

Ошентсе да, түрдүү максаттар менен КТКнын алкагында ар кандай механизмдерди чыңдоо үчүн биргелешкен мамиле буга чейин ийгиликтүү ишке ашырылган жана КТК менен байланышкан түрдүү тармактарда өзүнүн эффективдүүлүгүн далилдеди. Баардык болгон кызыкдар тараптар эле эмес, бири

бири менен өз ара аракеттешкен башка уюмдар да тартылды, жана бул көйгөйлөрдү айкындоо мүмкүнчүлүгүн жана конфликтердин башталгыч стадияларында башкаруу бир канча эсе жогорулатат.

Жалпы мамиле ал же бул көйгөйлөргө түрдүү көз караштар жана түшүнүктөр барында “жакшы жана жаман” тражрыйбалар оңой талданат. Заманбап чакыруулар бул мамиле сунуштаган дисциплиналар аралык жоопторду талап кылат. Улуттук платформаны чыңдоо келечекте өтө актуалдуу милдеттердин бири болуп калат.

Кыргыз Республикасы

Кыскача тарыхы

Кыргызстан – тоолуу, Борбордук азиядагы өлкө. Кыргызстандын аянты 199,9 миң кв. км., өлкөнүн 94%ын тоолор түзөт. Орточо бийиктиги – деңиз деңгээлинен 2750 м жогору, батыштан чыгышка карай 900 кмга, түндүктөн түштүктү карай 410 кмга созулат жана түндүк кеңдиктин 39° жана 43° аралыктарында жатат.

3 сүрөт. Кыргызстандын тоолуу ландшафты. Булак: Loveopium, 2012 ж.¹

Кыргызстан түндүгүнөн – Казахстан, батышынан – Өзбек Республикасы, түштүк батышынан – Тажикстан жана түштүк чыгышынан – Кытай Республикасы менен чектешет. Кыргызстандын калкынын саны 5 776 570 адамды түзөт. Республикада жалпысынан 80 ден ашык улуттун өкүлдөрү жашайт. Кыргызстандын шаар калкы 33,6 пайызды түзөт, ал эми айыл калкы – 66,4 пайыз.

Административдик жактан өлкө 7 дубанга (Баткен, Жалал-Абад, Ысык-Көл, Нарын, Ош, Талас жана Чүй), 40 районго, 22 шаарга жана 429 айыл өкмөтүнө бөлүнөт. Негизги шаарлары – Бишкек жана Ош.

Өлкөнүн санынын негизги бөлүгүн – 4 193 850 адамдар же 72,6 % – кыргыздар түзөт. Кыргыздар өлкөнүн бардык аймактарында жашайт жана райондун айылдарында басымдуулук кылат. Калкынын саны боюнча экинчи орунда өзбектер турат – 836 065 адам, бул калктын 14,5 % түзөт, көпчүлүгү түштүк – батышта Өзбекстан менен чектештен аймактарда жашашат. Орустар – 369 939 адам, 6,4 %ды түзөт, негизинен республиканын түндүгүндөгү шаарлардан жана айылдардан орун алышкан. Дунгандар – 64 565, уйгурлар – 52 456, таджиктер – 50 174, түрктөр – 40 953, казактар – 33 701, татарлар – 28 059, азербайжандар – 18 946, корейлер – 16 807, украиндер – 14 485, немецтер – 8 563.

¹ «Loveopium» сайты - Дмитрий Чистопрудовдун сүрөтү - <http://loveopium.ru/priroda/grigorevskoe-ushhele.html>, 2012 жыл

4 сүрөт. Кыргызстандын административдик бөлүнүшү. Булак: «Мини-пансионат Ковчег-град», 2015 ж.²

1991-жылдан баштап, СССР таркагандан кийин, кыргыз элинин көп кылымдуу тарыхынын жаңы барагы ачылды. Баш оона айынын 31инде Кыргызстан өзүн эгемендүү мамлекет деп жарыялады жана реформалоо этабы башталды.

Коомдук-саясий өңүттө алып караганда өлкө мамлекеттүүлүктүн баардык атрибуттарына ээ болду, дүйнөлүк коомчулуктун тең укуктуу мүчөсү болуп калды. 1993-жылы эгемен Кыргызстандын биринчи Конституциясы кабыл алынды. Бирок, базар реформаларынын кемчиликтери мамлекеттик бюджеттин өтө таңкыстыгына алып келди жана республиканы агрардык-индустриалдык өлкө болуусуна алып келди.

Кыргызстандын экономикасынын басымдуу бөлүгүн өнөр-жай жана айыл-чарбасы түзөт, жана айыл-чарбасында ишке жарамдуу калктын жарымынан көбү эмгектенет.

Өнөр-жайы энергетика жана өндүрүп даярдап туруучу тармактан турат. Жеңил жана тамак-аш өнөр-жай ишканалары бар. Айыл-чарба продукцияларынын көпчүлүк бөлүгү экспортко кетет. Кыргызстандын кирешелеринин бир кыйла маанилүү тармагын туризм түзөт.

Эгемендүү Кыргызстандын руханий жашоосунда да, демократизациялоо процессинин негизинде келип чыккан маанилүү өзгөрүүлөр болду. Мунун натыйжасында билим берүү чөйрөсүн рыноктук мамилелерге адаптациялоо үчүн бир катар мыйзамдар кабыл алынган. Коомчулуктун руханий жактан кайра жаралуусунда маданий мурастарга сарамжалдуулук менен мамиле кылуу чоң мааниге ээ, мисалы элдик ооз эки чыгармачылыктын шедеври – «Манас» эпосуна болгон мамиле.

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик түзүлүшү 2010-жылдын 27-июнундагы кабыл алынган Конституциясы аркылуу аныкталат. Жаңы Конституция

² «Мини-пансионат Ковчег-град» сайты, Кыргызстандын географиялык турган жери - <http://kovcheggrand.ucoz.net/index/kyrgyzstan/0-4>, 2015 жыл

Кыргызстанды башкаруунун мамлекеттик формасын парламенттик республика катары аныктайт. Мунун натыйжасында Кыргызстан Орто Азия чөлкөмүндө жалгыз парламенттик республика болуп калды.

5 сүрөт. Кыргызстандын мамлекеттик символдору: а) Кыргыз Республикасынын мамлекеттик байрагы; б) Кыргыз Республикасынын мамлекеттик герби. Булак: «Кыргыз Республикасынын Президенти», 2015 ж.³

Президент, бүткүл элдик добуш берүү аркылуу экинчи мөөнөткө кайра шайлануу укугусуз, 6 жылга шайланат. Кыргыз Республикасынын азыркы президенти А.Ш.Атамбаев, 2011-жылдын 30-октябрында шайланган.

Өкмөт башчы – премьер-министр парламенттик фракциянын же коалициялык көпчүлүктүн сунушу менен парламентке бекитилет.

Өлкөнүн парламенти – Жогорку Кеңеш мамлекеттин саясатын жана эң маанилүү чечимдерди аныктоодо жана чечүүдө приоритетке ээ, партиялык тизме боюнча беш жылга шайланган, 120 депутаттан турган, бир палаталуу болуп саналат.

Кыргыз Республикасында мамлекеттик тил болуп кыргыз тили эсептелет да, расмий тил – орус тили. Эки тил тең тең укуктуу колдонулат, иш кагаздарын алып баруу эки тилде жүргүзүлөт.

Өлкөдөгү өзгөчө кырдаалдар

Кыргызстан бийик тоолуу жана мелүүн континенталдык климатта болгондуктан, планетабыздагы эң чоң мөңгүлөрдүн, абдан көп кар баскан талаалардын, шар аккан тоо суусунун, бийик тоолордогу көлдөрдүн, бийик тоолордо өсүүчү чөптөрдүн жана ар түрдүү өсүмдүктөр жана жаныбарлар дүйнөсүнө бай мол түшүмдүү жерлердин аймагы болуп эсептелет.

Кыргызстан географиялык жайгашуусуна байланыштуу жаратылыш кырсыктарына жана кыйроолорго бир кыйла жогору деңгээлде дуушар болуучу өлкө болуп саналат.

Калкка жана жашоо менен камсыз кылуучу объектерге эң көп коркунуч туудурган нерселер: жер титирөө, жер көчкү, кар көчкү, сел агымдары, суу каптоо, жер кыртышындагы суулардын деңгээлинин жогорулоосу, бийик тоолордогу жырылып кетүү коркунучунда турган көлдөр, уулуу калдыктарды сактоочу жайлар, бороон-чапкындар.

Кыргызстанда толук эмес маалымат боюнча, өлкөнүн бардык жети административдик аймактарында түрдүү деңгээлде активдүүлүгүн көрсөткөн

³ «Кыргыз Республикасынын Президенти» сайты, КР мамлекеттик символдору, http://www.president.kg/ru/kyrgyzstan/gosudarstvennye_simvoly/, 2015 ж.

жана бир калыпта эмес бөлүнгөн ар кандай жаратылыш кырсыктарынын, авариялардын жана кыйроолордун 14 миңден кем эмес коркунучтуу жана 4 миңден көп өтө коркунучтуу участкатору, райондору жана зоналары бар. Алардын кээ бирлери кыйратуу таасири боюнча трансчекаралык мүнөзгө ээ.

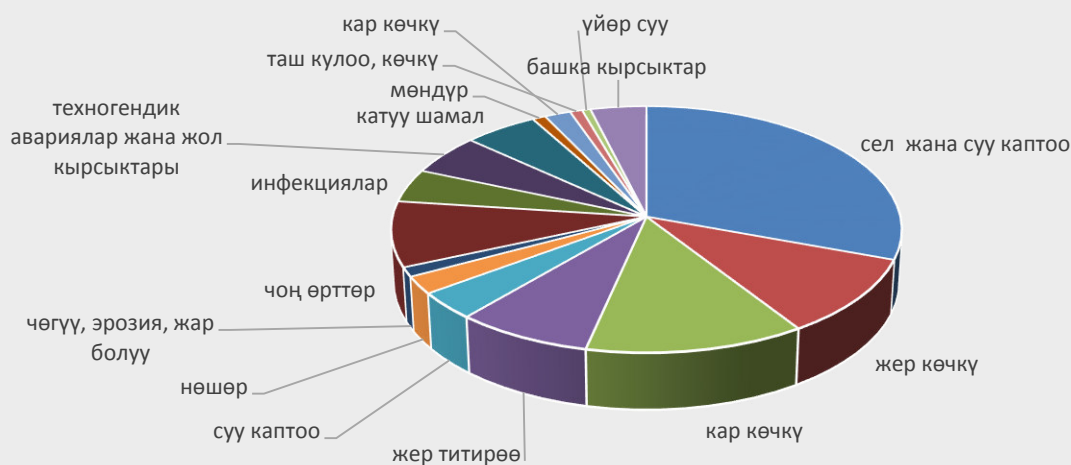
80 ден ашуун калк көп жашаган пункттар, интенсивдүүлүгү 9 жана андан жогору баллга жете турган жер титирөөнүн мүмкүн болгон борборунда жайгашкан. Ал жерлерде республиканын калкынын 75%га жакыны жашайт (4,332,450 адамга жакын). Төмөндө диаграммасы көрсөтүлгөн.

Мындан сырткары, Кыргыз Республикасынын аймагында:

- 5000 ден ашуун жер көчкү коркунучу бар участкатор бар;

- 160 млн. м³ га жакын үүлүү жана радиоактивдүү калдыктар сакталган, 60тан ашуун калдыктарды сактоочу жай, ошондой эле 100 ден көп көмүлбөгөн калдыктар, металл аралашпаган кендер, кондицияга туура келбеген кендер – жалпы салмагы 2 млрд. тоннадан ашуун радиоактивдүү калдыктар сакталган жайлар бар. Радиоактивдүү булгануу мүмкүн болгон зоналарга жалпы калктын саны 5 млнго жакын болгон Кыргызстандын, Казахстандын, Тажикистандын жана Өзбекстандын территориялары кирет;

3 график. Кыргыз Республикасында 1990-2014-жылдар аралыгында болгон табигый, техногендик, экологиялык, биологиялык-социалдык өзгөчө кырдаалдардын санынын статистикалык маалыматтары. Булак: КР КТК УПК, 2015 ж.⁴

Калкка жана айыл-чарба объектилерине потенциалдуу коркунуч жараткан 300дөн ашуун жырылып кетүү коркунучу бар тоолордогу көлдөр жайгашкан, алардын жырылып кетүүсү катуу сел жана суу ташкындарын пайда кылып, адам жыш жайгашкан өрөөндөрдө зор кыйроолорго алып келиши мүмкүн.

Ал эми жер титирөө жаратылыш кырсыктарынын ичинен кыйратуу таасири боюнча өзгөчө орунду ээлейт, анткени ал кокусунан болот да, көпчүлүк учурда жер көчкү, урандылар, өрт ж.б. менен коштолот (1-тиркеме).

Кыргызстан Тянь-Шандын көп бөлүгүн жана Памирдин түндүк райондорун ээлейт жана Борбордук Азиядагы сейсмологиялык жактан коркунучтуу региондордун бири болуп саналат. Тянь-Шань түндүгүнөн жана батышынан Казак

⁴ КР ӨКМнин мониторинг жана божомолдоо Департаментинин статистикалык маалыматтарынын негизинде КРнын КТКнын УПКгы графикти иштеп чыккан

щити жана Туран плитасы менен, түштүгүнөн Тарим платформасы менен чектешет жана жер титирөөлөрдүн бирден бир себеби болгон күчтүү субмеридиандык кысылууга дуушар болот.

Республиканын аймагында жылына орто эсеп менен 3000дей жер титирөө катталат, алардын 10 – 20 дайы магнитудасы 5тен жогору. Жер титирөөнүн очогу жер кыртышынын айланасында жайгашат. Гипоборборлордун көпчүлүгү 5 кмден 25 км.ге чейинки тереңдикте жайгашкан (2-сүрөттү кара, Кыргыз Республикасынын территориясын сейсмикалык райондорго бөлүү картасы).

Республиканын аймагындагы жалпы статистика боюнча, жыл сайын түрдүү мүнөздөгү 200дөй өзгөчө кырдаал катталат, мындан түздөн-түз келип чыккан чыгымдар орто эсеп менен 30–35 миллион АКШ долларын түзөт, ал эми материалдык жоготуулардын, экономикалык чыгымдардын жана кырсыктардан жабыр тарткандардын баарын кайра калыбына келтирүү жана реконструкциялоого кеткен чыгымдардын жалпы көлөмү чындыгында мындан 10 эселеп саналат.

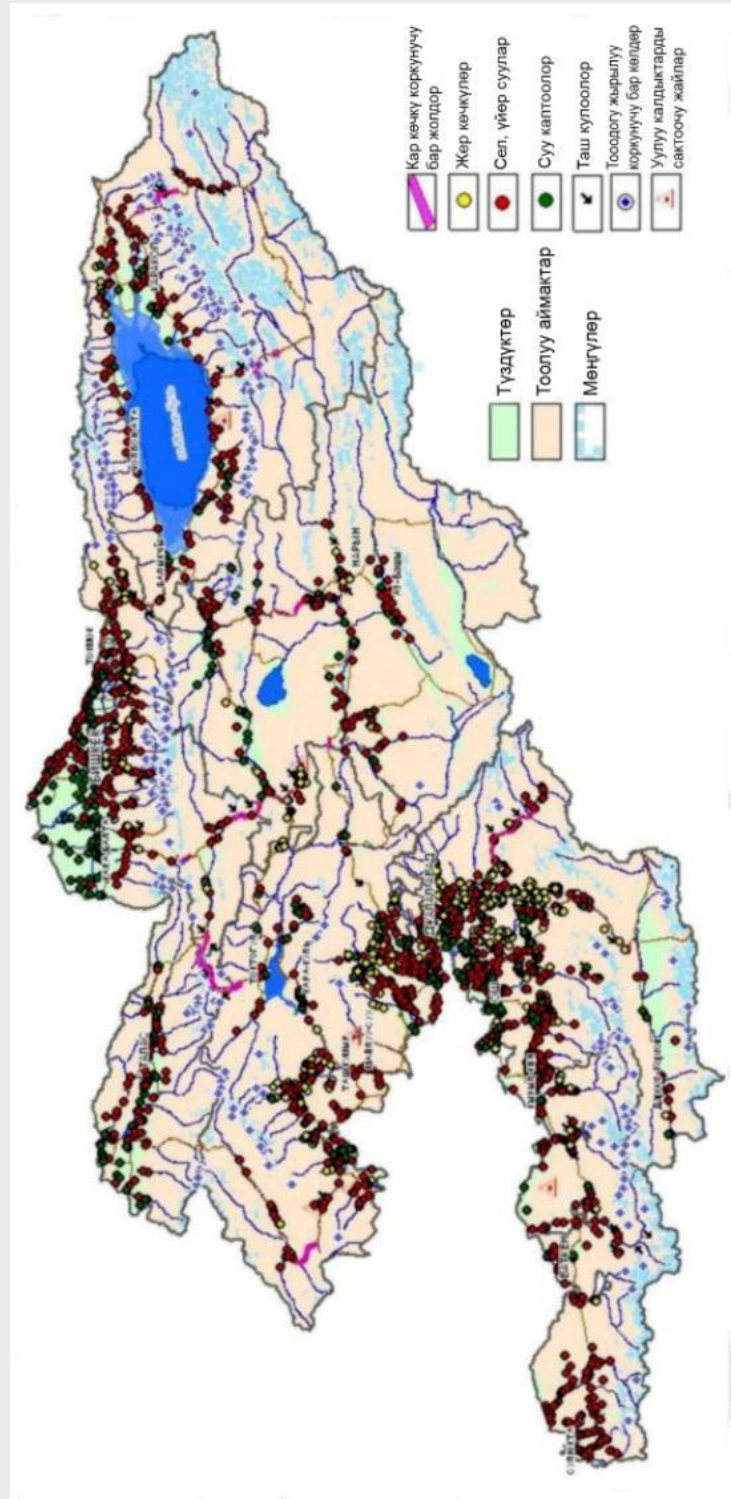
4 график. Кыргызстандагы орточо жылдык экономикалык чыгым (млн. АКШ доллар). Булак: КР КТК УПК, 2015 ж.

Материалдык жоготуулардын, экономикалык чыгымдардын жана кырсыктардан жабыр тарткандардын баарын кайра калыбына келтирүү жана реконструкциялоого кеткен чыгымдардын жылдык чыныгы көлөмү мындан 10 эселеп саналат.

Кырыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформа жана кызыкдар тараптар

6 сүрөт. Кыргыз Республикасынын аймагындагы жайылган коркунучтуу табигый процесстердин жана кубулуштардын карта-схемасы. Булак: ӨКМнин мониторинг жүргүзүү жана божомолдоо Департаменти, 2015 ж.⁵

⁵ ӨКМнин мониторинг жүргүзүү жана божомолдоо Департаментинин Божомолдоо боюнча китебинин картасы, 2015 ж.

Кыргыз Республикасында өзгөчө кырдаалдарды башкаруу

Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлигинин ыйгарым укуктуу мамлекеттик органы болгон, Жарандык коргонуу, өрт коопсуздугу, радиациалык коопсуздук, суу объектилериндеги адамдардын коопсуздугу жана гидрометеорология тармактарында мамлекеттик бирдиктүү саясатты жүргүзүп жаткан Өзгөчө Кырдаалдар Министирлигинин маалыматы табигый жана техногендик мүнөздөгү өзгөчө жана кризистик кырдаалдардын саны өсүп жаткандыгын көрсөтөт.

Узак убакыттан бери Кыргызстандын территориясында болуп келе жаткан өзгөчө жана кризистик кырдаалдар инвестициялардын келүүсүнө терс таасирин тийгизүүдө жана жылдан жылга өлкөнүн туруктуу өнүгүүсүнө жана жакырчылыктын деңгээлин түшүрүүгө олуттуу тоскоолдук кылууда.

Кыргызстан, эгемендүү мамлекет болуу менен, мурунку совет мамлекеттеринин ичинен биринчи болуп, бөөдө кырсыктардын коркунучун азайтууга багытталган иш-аракеттерди чыңдоо боюнча баштапкы принциптерди, жарандык коргонуу тармагында улуттук коопсуздукту камсыздоону эске алып, негизинен калкты согуштук мезгилде коргоого багытталган жарандык коргонуу системасынан, жарандарды коргоо системасына өттү.

Хиог Алкактык программасында 2005-2015-жылдарга коюлган маселелердин жетишкендиктерин белгилеп кетүү зарыл: «Мамлекеттин жана коомчулуктун бөөдө кырсыктардын тобокелдигине туруктуулугун жогорулатуу» бир жагынан, Кыргыз Республикасы үчүн актуалдуу болгон, экинчи жагынан көрсөтүлгөн глобалдуу коюлган маселелердин катышуучу-өлкөсү катары милдеттенме болгон беш приоритеттүү багытты камтыйт.

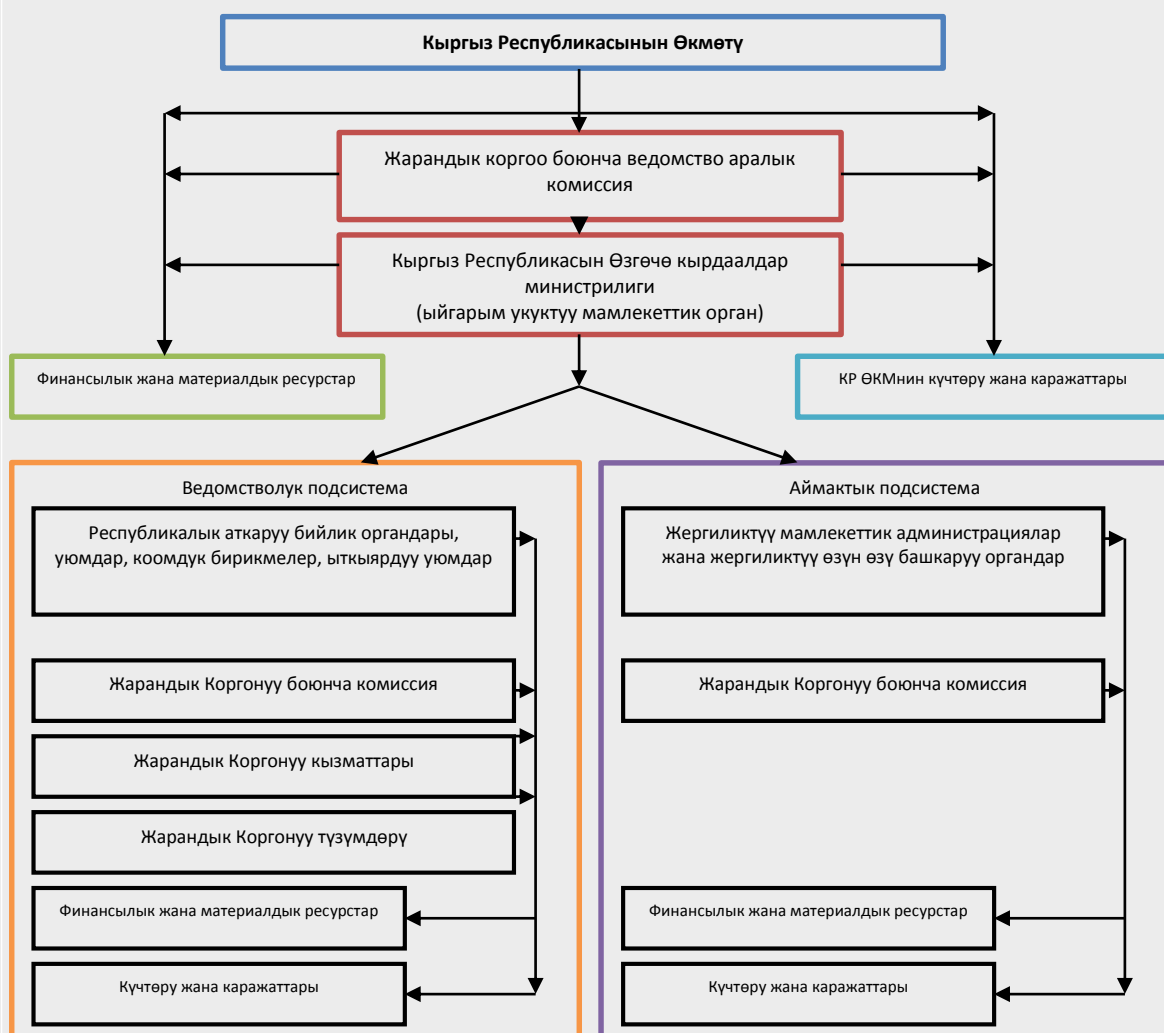
Хиог Алкактык программасынын негизги милдеттенмелеринин бири болуп, мамлекеттик башкаруудагы координациялоочу органды, илимий структураны, эксперттик группаны жана багыттар боюнча техникалык жумушчу группаны өз ичине камтыган, бөөдө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформаны түзүү болуп саналат.

2011-жылы Кыргызстанда бөөдө кырсыктардын тобокелдигин азайтуу боюнча Улуттук платформа түзүлгөн, муну менен бөөдө кырсыктардын тобокелдигин азайтуу багытында мамлекеттик структураларды, жеке секторлорду, жарандык коомду, эл аралык жана бейөкмөт уюмдарды камтыган, өлкөдөгү баардык кызыкдар болгон тараптардын катышуусун эске алган улуттук координациялоо механизм жана стратегиялык башкарууну түзүүдө маанилүү кадам ташталды.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу багытында мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өзүн-өзү башкаруу органдарынын, уюмдардын, жарандык коомдун, коомдук бирикмелердин, бейөкмөт жана эл аралык уюмдардын ишмердүүлүгүн көзөмөлдөөнү жүзөгө ашыруу максатында, бөөдө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасынын алдында консультативдик-кеңеш берүүчү жана жумушчу орган – Кыргыз Республикасын Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын Катчылыгы (КТК КР УПК) түзүлдү, ал бүгүнкү күндө бөөдө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу багытында төмөндөгү иш-аракеттерди жасап жатат:

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформа жана кызыкдар тараптар

5 график. КР Жарандык коргонуунун мамлекеттик системасын башкаруу. Булак: Кыргызстанда бөөдө кырсыктардын тобокелдигин ситуациялык анализдөө, КРгы БУУнун ӨП, 2014 ж. ⁶

- ▶ бөөдө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жана ага болгон даярдыкты чыңдоо боюнча стратегияларды, узак мөөнөттүү программаларды, долбоорлорду жана чараларды иштеп чыгууну уюштуруу;
- ▶ жергиликтүү, чөлкөмдүк жана улуттук деңгээлде кызматташууну кеңейтүү жана чыңдоо;
- ▶ мамлекеттик органдардын, эл аралык жана бейөкмөт уюмдардын, жарандык коомдун өкүлдөрүнүн ортосундагы маалыматтуулукту, ич-ара байланышты жана маалымат алмашууну камсыздоо;
- ▶ бөөдө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында маалымат саясатындагы жалпы концепцияны, билим берүүнү, ыкчам медицинаны,

⁶ Кыргызстанда бөөдө кырсыктардын тобокелдигин ситуациялык анализдөө. БУУнун ӨП ПРОГРАММАСЫ «ТАБИГЫЙ КЫРСЫКТАРДЫН ТОБОКЕЛДИГИН БАШКАРУУ». «Адамдардын туруктуу өнүгүшү жана коопсуздугу үчүн табигый кырсыктардын тобокелдигин эффективдүү башкаруу» долбоору.

сейсмикалык коопсуздукту иштеп чыгууну жана андан ары өнүктүрүүнү уюштуруу;

- ▶ бөөдө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу багытында иштеп жаткан структуралардын жана буга дал келүүчү улуттук, чөлкөмдүк жана глобалдык деңгээлдеги органдардын ортосундагы карым-катнашты жана байланышты жакшыртуу.

КТК КР УПК ишмердүүлүгүнүн алкагында техногендик мүнөздөгү эле эмес, биологиялык-социалдык жана конфликттик мүнөздөгү өзгөчө кырдаалдарга дагы каршы күрөшүү боюнча конкреттүү чараларды узак мөөнөттө (2020 жылга чейин) белгилөө, ошондой эле биринчи кезекте бюджеттик жана донорлордун каражаттары менен иш-чараларды каржылоону талап кылган багыттарын жана приоритеттерин аныктоо максатында, 2020-жылга чейин өзгөчө жана кризистик кырдаалдарда Кыргыз Республикасынын аймагынын жана калкынын коопсуздугунун комплекстүү Стратегиясы иштелип чыккан жана негизги маселелери Кыргыз Республикасынын 2013-2017-жылдардагы туруктуу өнүгүүсүнүн Улуттук Программасына киргизилген, жана ал Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2012-жылдын 2-июнундагы № 357-токтому менен бекитилген.

Программанын багыттарынын бири, КТК (кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу), айлана-чөйрөнү коргоо, жаштар саясаты жана ыктыярдуулук багытында иш алып барган бейөкмөт уюмдардын тармактарын бириктирип турган бейөкмөт уюмдардын Альянсын түзүү жолу менен Бириккен Улуттар Уюмунун Өнүгүү Программасынын, Чиркөөлөр аралык өнүгүү үчүн кызматташтык уюмунун (ICCO Cooperation) жана Өнүгүү үчүн Чиркөөлөрдүн бирдиктүү аракетинин (DCS Central Asia ACT Alliance) колдоосунда ишке ашырылган мамлекеттик жана коомдук деңгээлдеги кырсыктарга каршы туруучу потенциалды түзүү, муну менен катар эле, башка чөйрөлөрдө мамлекеттик башкаруунун ыйгарым укуктуу органдарына төмөнкү максаттарда колдоо көрсөтүү болгон:

- ▶ жарандык коом менен карым-катнашты жана координацияны чыңдоо жана жарандардын бөөдө кырсыктардын тобокелдиги тууралуу кабардар болуусун жогорулатуу;
- ▶ жарандык секторлордун өкүлдөрү үчүн семинарларды, конференцияларды жана курстарды өткөрүү;
- ▶ табигый, техногендик жана экологиялык мүнөздөгү бөөдө кырсыктардын тобокелдигин башкаруу чөйрөсүндө биргелешкен программаларды жана долбоорлорду иштеп чыгуу жана ишке киргизүү.

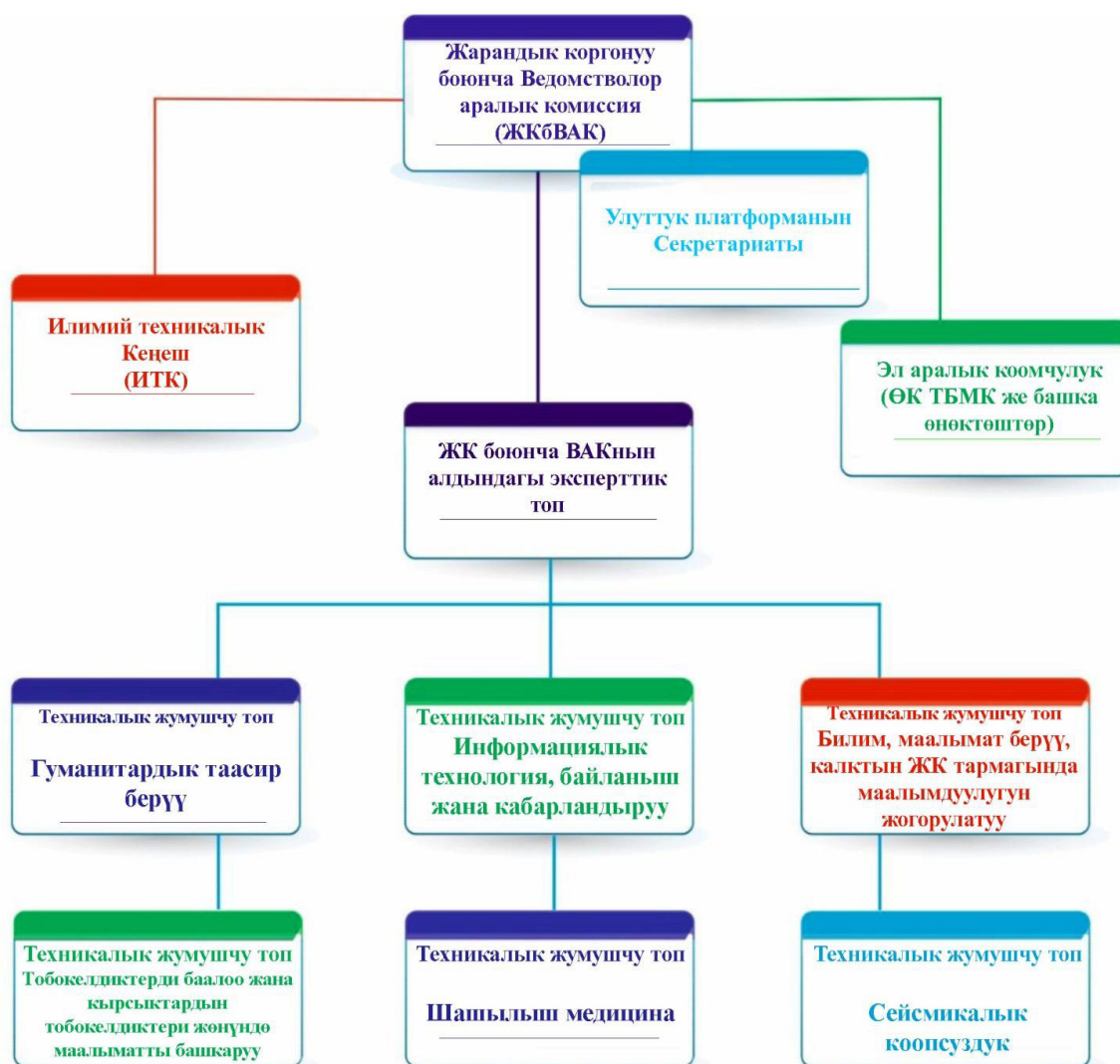
КТК боюнча КРнын Улуттук программасынын негизги функцияларын аныктоодо, кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процессинде өлкөнүн мамлекеттик органдарынын арасында кызматташуу жана координациялоо механизмин чыңдоонун баалуулугу эске алынган. Мындай муктаждыктын негизинде коюлган маселелерди чечүү үчүн, негизги катышуучулары мамлекеттик органдар, илимий институттар, ошондой эле эл аралык жана бейөкмөт уюмдар болгон КР КТК боюнча УПнын Техникалык жумушчу тобун (КР КТКБ УП ТЖТ) түзүү чечими кабыл алынган. Мында КТКБ КР УП ТЖТнун ишмердүүлүгүнүн төмөндөгү багыттары аныкталган:

- ▶ Гуманитардык чара көрүү;
- ▶ Өтө шашылыш медицина;

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформа жана кызыкдар тараптар

- ▶ Маалымат технологиялары, байланыш жана кабарландыруу;
- ▶ Тобокелдиктерди баалоо жана кырсыктардын тобокелдиги жөнүндөгү маалыматтарды башкаруу;
- ▶ Жарандык коргонуу боюнча калктын кабардар болуусун түзүү, маалымдоо жана жогорулатуу;
- ▶ Сейсмикалык коопсуздук.

6 график. Кыргыз Республикасынын Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын түзүлүшү. Булак: КР КТК УПК, 2015 ж.

Бирок, Кыргызстанда азыркы этапта, экономикалык кыйынчылыктарга байланыштуу аялуу факторлорду азайтуу, өзгөчө кырдаалдардын кесепеттерин жоюу жана алардын алдын алуу боюнча иш чараларды өткөрүүдөгү алдын алуучу чараларды жүргүзүүгө – 6 – 10 млн. АКШ доллары бөлүнөт, бул зарыл болгон керектөөлөрдөн он эсе аз.

Колдо болгон мүмкүнчүлүктөргө жараша кырсыктардын тобокелдигине негиз салуучу факторлорду азайтуу, баардык деңгээлдерде эффективдүү чара көрүү максатында кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу, баардык деңгээлдердеги мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өзүн өзү башкаруу органдарынын жетекчилеринди жана кызматкерлеринди даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу, өзгөчө жана кризистик кырдаалдар пайда болгондо же коркунучу жаралганда калктын аракети тууралуу маалымат берүү жана аларды окутуу боюнча уюштуруучу жана тажрыйбалык чаралар колдонулат.

Өзгөчө кырдаал болгондо чара көрүүгө тийиштүү көңүл бөлүнүп жаткандыгын белгилей кетүү керек. 2008-жылдын башында Кыргызстанда өзгөчө кырдаалдарга чара көрүү жаатында кызматташтыкты чыңдоо жана координациялоо максатында Кыргыз Республикасынын өкмөтү, БУУнун өлкөдөгү командасы, Кызыл крест жана Кызыл жарым ай, о.э. негизги катышуучу-уюмдардын арасында өзгөчө кырдаалдарга чара көрүү боюнча координациялоо механизми түзүлдү.

Мындан сырткары, КРнын ӨКМдин алдында кризистик жана өзгөчө кырдаалдар учурунда ыкчам башкаруу максатында, мамлекеттик жарандык коргонуу системасынын функционалдык жана территориялык системалардын алдындагы маалымат каражаттарын жана мүмкүнчүлүктөрүн бириктирүүгө арналган, бирдиктүү маалыматтык-башкаруу системасын күнүмдүк башкаруучу орган – Кризистик кырдаалдарды башкаруу борбору (ККББ) бар жана мындан ары да өнүктүрүлүүдө. Аталган Борбор Бишкек, Ош шаарларында, облусттук борбор шаарлар Кара-Кол, Нарын, Жалал-Абад, Баткен, Таласта, ошондой эле жылып жүрүүчү башкаруу пункттарында жайгашкан ККББнан турат, бул өз кезегинде онлайн режиминде өзгөчө кырдаалдарды алдын алуу жана алардын кесепеттерин жоюу боюнча иш-чараларды башкаруунун ыкчамдыгын кадыресе көтөрдү.

112-бирдиктүү мамлекеттик диспетчердик күзөт кызматы дагы түзүлүп жатат (БМКДК) –өзгөчө жана кризистик кырдаалдарга чара көрүүдөгү өлкөдөгү иштеп жаткан бардык диспетчердик күзөт кызматтарды башкаруучу, маалымат алуунун жана берүүнүн бирдиктүү «тынымсыз линиясы».

Акыркы жылдарда КРнын ӨКМ, о.э. кээ бир башка министрликтер, жарандык коргонуу кызматтары куткаруу кызматтарынын жана бөлүмдөрүнүн потенциалын өстүрүү боюнча алгылыктуу иштерди жасашты. Мисалы, КРнын ӨКМ өрт өчүрүү бөлүмдөрүнүн базасында өрттөн куткаруучу кызматтарды түзүү жолу менен издөөчү-куткаруучу күчтөрдү реформалоону жүргүзүп жатат, бул алардын санын жана территориялык камтылуусун олуттуу түрдө жогорулатат.

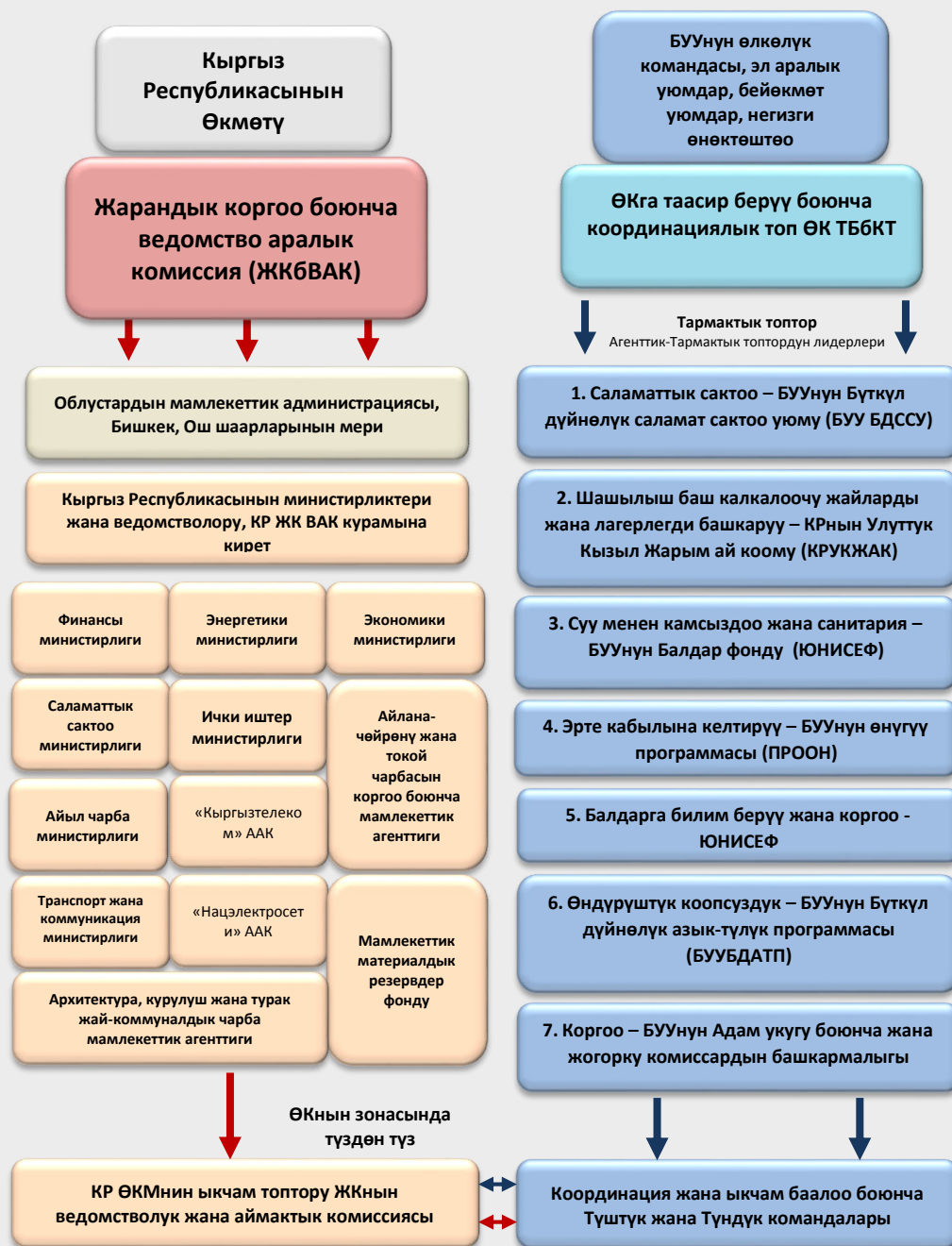
Мындан сырткары, Кыргыз Республикасында суучулдук-куткаруу кызматы түзүлгөн. Эл аралык уюмдардын техникалык колдоосу менен айыл жерлеринде жүздөгөн ыктыярдуу-куткаруу командалары (ЫКК) түзүлдү жана өзгөчө кырдаалдар учурунда аракет кылууга даярдалды. Мисалы, КРнын ӨКМдин маалыматы боюнча Кыргызстанда 350дөн ашуун ЫКК бар, алар КРнын ӨКМдин түштүк жана түндүк чөлкөмдөрүндөгү куткаруучуларды даярдоочу мамлекеттик борборлордон башталгыч программа боюнча окуудан өтүшөт жана расмий түрдө куткаруучу макамы берилет.

Кыргыз Республикасынын аймагында КТК чөйрөсүндө эл аралык уюмдардын ролу орчундуу экендигин белгилей кетүү зарыл, жана алар өз кезегинде мүмкүн болгон ӨК ыкчам чара көрүү максатында жана стратегияларды,

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформа жана кызыкдар тараптар

программаларды жана пландарды, ошондой эле кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында укук-ченемдик базаларды жакшыртуу, калктын коопсуздугун комплекстүү камсыз кылуу жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартууну башкаруунун интегралдашкан негиздерин түзүү максатында материалдык техникалык каражаттарды жана өрт өчүрүүчү техникаларды топтоо, жыйноо, сактоо жана өз убагында жаңылоо күчтөрүн өстүрөт.

7 график. 2008-жылдан баштап мамлекеттик деңгээлде өзгөчө кырдаалдарга чара көрүү боюнча координациялоо механизмнин түзүлүшү.

Стратегиялык баалоо

Эффективдүү КТК бул КТКнын маанилүүлүгүн далилдеген жана көтөрүп чыккан конструктивдүү механизмдердин жана тиешелүү процесстердин даражасына көз каранды. Булар КТК жөнүндө пикир алмашууга көңүл бөлөт, саясий катышууларды жайылтат, кырсыктарды анализдөөгө жана аракеттерди баалоого кам көрөт, катастрофаларга жана өзгөчө кырдаалдарга регулярдуу түрдө даярдык көрүүгө көңүл койо алышат. КТК процесстери тууралуу маселелер түрдүү тиешелүү стратегияларда КТКнын интеграциясына жардам бере алуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болуу үчүн систематикалык түрдө изилденип үйрөнүлүшү керек. Аталган изилдөөлөр жөнүндө базалык маалыматтар улуттук платформанын бүгүнкү күндөгү абалына жана анын улуттук, субулуттук жана жергиликтүү деңгээлдерде КТК процесстериндеги азыркы учурда алган ордуна талдоо жүргүзүү иштерине кирет. Бул көйгөйлөрдү бирдейлештирүүгө (идентификациялоого), мындан аркы саясий өнүгүү жана КТКда түрдүү секторлор аралык өнөктөштүк мамилелерди жөнгө салууда олуттуу милдеттерди аткаруучу негизги кызыкдар тараптардын потенциалына алгачкы кадамды таштоо болуп саналат.

Стратегиялык өнүгүү ар тараптуу баалоого муктаж. Улуттук платформаны чыңдоонун эң бир ыңгайлуу жолун издөө үчүн анализ жүргүзүлгөн. Анализ ар кандай секторлордун: мамлекеттик, бейөкмөт, эл аралык, илимий-гуманитардык кызыкдар тараптар менен өткөрүлгөн интерактивдүү семинарлардын тизмеги жана адабий талдоонун жыйынтыгына таянып негизделген.

КТК СӨПга ылайык төмөндөгүдөй анализ жүргүзүлдү:

- ▶ КТК боюнча Улуттук платформанын саясатына тиешелүү структураларга жана жумуш процесстерин талдоо;
- ▶ КТК боюнча тиешелүү кызыкдар тараптар менен улуттук платформанын өнөктөштүгүнө тийиштүү талдоо;
- ▶ КТКнын алкагында алган орду жлркерчилиги жана ыйгарым укугуна кызыкдар тараптардын көз карашы менен талдоо жүргүзүү;
- ▶ Күчтүү жана алсыз жактарын мүмкүнчүлүктөр менен коркунучтарын баалоо үчүн КТК боюнча Улуттук платформанын стратегиялык SWOT-анализи;
- ▶ Негизги көйгөйлүү тармактарды ачыкка чыгаруу жана аларды жакшыртуу жолдорун сунуштоо үчүн абалга комплекстүү анализ;
- ▶ Кыргыз Республикасында КТК тармагындагы негизги багыттарды жакшыртуу боюнча сунуштамаларды иштелип чыкты;
- ▶ Кыргыз Республикасын мисалга алып КТК боюнча Улуттук платформанын ролун чыңдоо тармагында стратегиялык сунуштамалар иштелип чыкты.

Бул бөлүмдө жалпы мамилелердин артынан методика берилген. Кызыкдар тараптардын берген анализдери менен графиктери толук жыйынтыкты көрсөтөт. КРнын КТК боюнча УКнын институционалдык өнүгүү боюнча темалар анын өкмөт, тиешелүү кызыкдар тараптар менен өнөктөштүгүнүн жана кызматташтыгынын, ошондой эле КТКнын милдеттерин же ордун таасын SWOT-анализин берет.

Методология

Долбоор баардык кызыкдар тараптар катышкан жана жалпы мамилели пайдаланылган процесстерге ылайык ишке ашырылды. Адабий обзор жана өлкөдөгү жана чет мамлекеттердеги тиешелүү субъектердин ишмердүүлүгү боюнча консультациялар жумушчу планды жана тиешелүү иш чараларды өнүктүрүү үчүн маалыматтардын базасын берет. Негизги кызыкдар тараптарды, өлкөдөгү КТКнын алкагында каралган негизги маселелерди, негизги донордук уюмдарды ачыкка чыгаруу жана алардын өлкөдөгү КТК боюнча кызыкчылыгын колдоо максатында кызыкдар тараптардын кеңири чөйрөсү менен жолугушуу жана кеңеш өткөрүлдү. Ошондой эле, КТК тармагында азыркы изилдөөлөрдү же долбоорлорду аныктоо эл аралык жана гуманитардык уюмдар тарабынан ишке ашырылышы мүмкүн. Бул конструктивдүү топтук процесстерде чечим кабыл алууда сапаттуу салым кошот. Топтук процесстерде чечим кабыл алуу баалоодо да, албетте конструктивдүү талкууга алынган беш багыт боюнча стратегияларды иштеп чыгууда да баардык кызыкдар тараптардын катышуусуна жардам берет.

Кыргыз Республикасынын Бишкек шаарында үч семинар өткөрүлдү. Алардын биринчиси 2015-жылдын 4-5-декабрында өткөрүлдү жана баардык кызыкдар тараптарды бири бири жөнүндө билүү, КТКнын алган ордун көрсөтүү же улуттук платформанын үмүт-тилегин жогорулатуу үчүн Кыргыз Республикасында КТК менен байланышкан билим жана тажрыйба алмашуу максатында чогултту. Интерактивдүү алмашуу жана кызыкдар тараптардын профилинин кыскача обзору КТК боюнча Улуттук платформанын абалына жана түзүлүшүнө SWOT-анализ жүргүзүү үчүн кызыкдар тараптар тарабынан пайдаланылган адепки маалыматты берет. Биринчи семинардын жыйынтыгы 2015-жылдын 27-28-январында өткөрүлгөн экинчи семинардын өзөгүн түзөт. Экинчи семинардын жүрүшүндө кызыкдар тараптар КТК процессинде ар бир кызыкдар тараптардын уюмдпрыннын компетенциясын беришти, ошондой эле улуттук платформаны чыңдоо боюнча белгилүү тиешелүү аракеттерге ылайык стратегиялык сунуштамаларды иштеп чыккан жана аларга талдоо жүргүзгөн негизги маселелер аныкталды. Жогоруда көрсөтүлгөн баардык максаттар үчүн баардык кызыкдар тараптардын өздөрүнүн тобунун да, башка топтордун да алкагындагы темаларды талкуулоого мүмкүнчүлүк берген World Café форматы колдонулду.

Жыйынтыктоочу үчүнчү семинар экинчи семинардын натыйжаларын презентациялоо үчүн 2015-жылдын 25-июнунда Бишкек шаарында өткөрүлдү жана Улуттук платформаны чыңдоо боюнча стратегиялык сунуштамаларды биротоло макулдашууга кызыкдар тараптарды чакырды. Семинар чечилбеген маселелерди талкуулоо үчүн платформа түздү, ошондой эле КТК боюнча жалпы элдик симпозиумдун алкагында өткөрүлгөн Сендай Алкактык программасы менен мамилелерди жана айкын макулдашууларды талкуулады. Долбоордун концептуалдык өзөгү 8-графикте көрсөтүлгөн.

КТК боюнча секторалдык жана и дисциплиналар ортосундагы анализ

Долбоор жалпысынан ички секторлордо КТК тармагында биргелешкен пландарды жана аракеттерди аныктоо максатында ар кандай: мамлекеттик, бейөкмөттүк, эл аралык, илимий-гуманитардык секторлордо КТК маселелери

боюнча биргелешкен иш алып баруу үчүн баардык катышуучулардын башын бириктирди.

Кыргыз Республикасында КТК боюнча секторалдык иштерге анализ жасоо

Башкы максат: КТКда болгон тиешелүү секторлордун биргелешкен күчтөрүн жана максаттарын талкулоо жана аныктоо. Конкреттүү милдеттер үчүн ар бир топто:

- ▶ Секторлордун күнүмдүк милдеттерин/жоопкерчиликтерин аныктоо
- ▶ КТКга даярдыкта да, алдын алууда да алардын алган ордун аныктоо
- ▶ КТКнын УПКы менен иштөө максатында секторлордун саясий жол-жобосун аныктоо

Төмөндөгү топтор тиешелүү секторлор менен бирдикте иштешти:

8 график. Долбоордун концептуалдык өзөгү. Булак: DKKV, 2015 ж.

Мамлекеттик агенттиктер, министрликтер жана ведомстволор

Министрликтердин жана ведомстволордун мүчөлөрү техникалык жумушчу топтун (ТЖТ) негизги элементтери болуп саналат. Эл аралык уюмдар менен мындан да тыгыз кызматташтыкта жана өз ара аракеттешүүдө бийлик кырсыктарга даярдык көрүү жана аларды башкаруу процесстеринде көптөгөн

жетишкендиктерге жетишмек. Министрликтер жана ведомстволор менен кызматташуу техникалык жумушчу топтун ишмердүүлүгү аркылуу жүргүзүлөт.

Бейөкмөт уюмдар (БУ)

БУнун альянстары Кыргыз Республикасынын беш аймагында мамлекеттик органдардын, эл аралык уюмдардын жана коммерциялык эмес уюмдардын болгон күчүн чыңдоо жана унификациялоо, ошондой эле кызматташтыкты бекемдөө жана кырсыктардын тобокелдигин координациялоо максатында түзүлгөн. Альянстар пландоо, чечим кабыл алуу жана көрөңгөлөрдү (запастарды) көзөмөлдөө иштерине катышат.

Эл аралык уюмдар / БУУнун агенттиги

Эл аралык уюмдар КРнын КТК боюнча УПнын бирден бир өнөктөшү болуп саналат, адатта алар Кыргыз Республикасынын КТК тармагында донордук уюмдар катары кызмат кылат. КРнын КТК боюнча УПКы эл аралык уюмдар менен бирдикте жергиликтүү, улуттук жана чөлкөмдүк деңгээлдерде биргелешкен долбоорлорду жана колдонмолорду ишке ашыруу аркылуу кызматташтыкты чыңдоо жолдору менен табигый кырсыктарды алдын алуу жана алардын таасирин азайтуу боюнча иш-чараларды аткарат. (БУУ ӨП, Бүткүл дүйнөлүк банк, Бүткүл дүйнөлүк өндүрүш программасы, Бүткүл дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюму, ICCO, GIZ).

Илимий уюмдар жана институттар

Илимий мекемелер жана окуу жайлар тажрыйбалык ишмердүүлүктү пландоодо, долбоорду өнүктүрүүдө / ишке ашырууда ж.б.у.с. теоритикалык, концептуалдык, методикалык жана маалыматтык негизги булак болуп саналат. Илимий жана окуу уюмдарынын мүчөлөрү КРнын КТК боюнча УПКы түздөн түз эмес ТЖТнын катышуусу менен гана иштешет.

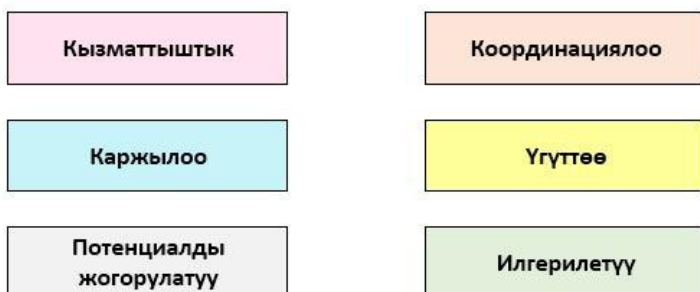
Гуманитардык уюмдар

Кыргыз Республикасынын гуманитардык уюмдары райондордо табигый кырсыктарга даярдык көрүүгө жана чара көрүүгө басым жасап, маалыматтардын агымын үзгүлтүксүз берүү жана расмий аракет көрүү менен өлкөгө жардам берет. Мисалы үчүн, Бишкектеги кырсыктарга чара көрүү боюнча Улуттук кеңеш, БУУнун УКГВсы Кыргызстандагы Бириккен Улуттар Уюмун колдойт, табигый кырсыктарга мыкты даярдык көрүү жана чара көрүүнү координациялоодо Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана гуманитардык коомчулуктун калың катмары биргелешкен иши.

Ар бир катышуучу топто өзүнүн билими жана тажрыйбасы менен бөлүштү. Ар бир топто КТК боюнча УПнын башка уюмдар менен өз ара аракеттенишүүсүнө байланышкан суроолор боюнча дискуссиялар жана талкуулар жүрдү. Кыргыз Республикасынын КТК тармагында секторлордун компетенттүүлүгү жана милдеттери 11-графикте көрсөтүлгөнүн эске сала кетели. Улуттук платформанын ишиндеги секторлордун күчтүү жактары ак түс менен мүнөздөлгөн.

9 график. Секторлордун компетенттүүлүгү жана негизги милдеттери. Булак: DKKV, 2015-ж.

Өкмөт	Эл аралык уюмдар	Академиялык жана илимий уюмдар	Гуманитардык уюмдар	Бейөкмөт
Эл аралык уюмдар жана башка органдар менен кызматташуу	КТК боюнча иш-чараларды жана натыйжаларды илгерилетүү	Эл аралык уюмдар жана башка органдар менен кызматташуу	Илгерилетүү	Чөлкөмдүк деңгээлде КТК процесстерине мониторинг жүргүзүү
Саясатты иштеп чыгуу	КТК боюнча иш-чараларды каржылоо	Алынган таалимдерди илгерилетүү	Жергиликтүү деңгээлде потенциалды көтөрүү	КТК саясатын өстүрүүгө салым
Кырсыктарга даярдык боюнча стратегиялык анализ	Улуттук жана жергиликтүү түзүлүштөрдүн потенциалын өстүрүү	Илимий корутундулардын маалымат базасы жана мониторинг	КРда КТКны илгерилетүү	Чөлкөмдүк деңгээлде комплектуу иш-чараларды координациялоо
Илгерилетүү	Илгерилетүү	Тиешелүү темалардын алкагында изилдөө жүргүзүү	Кырсыктарга даярдыкты жогорулатууга салым	Каржылоо / юридикалык тарап
Техникалык кызматты координациялоо	Улуттук жана жергиликтүү органдар менен кызматташтыкты чыңдоо	Илимий корутундуларды түүралуу үгүттөө	Каржылоо	Мамлекеттик бийлик органдарынын ишин илгеритүү

Процесстердин, структуралардын, үмүт-тилектердин жана сунуштамалардын дисциплиналар аралык анализи

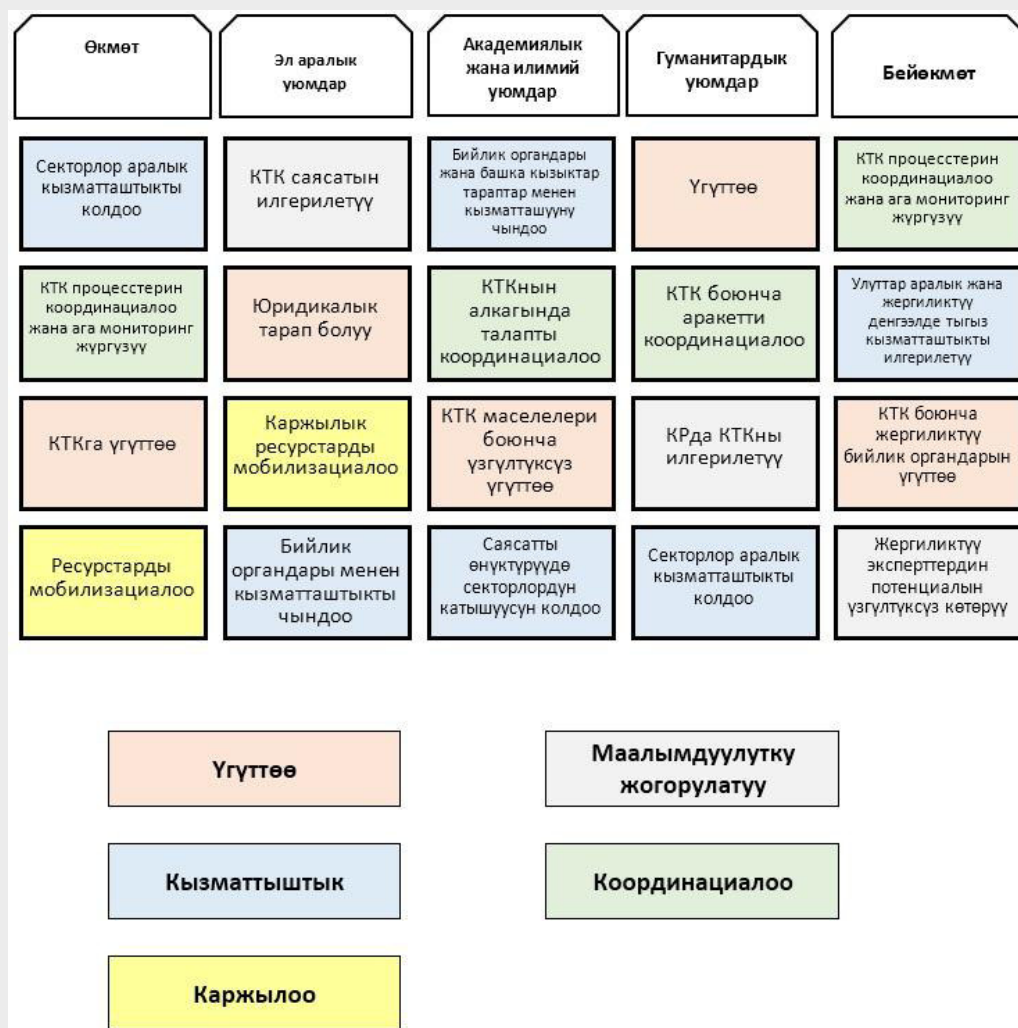
Дисциплиналар аралык секторлордун тобунун негизги максаты КТКнын азыркы түзүлүшүн жана аны координациялоо механизмине, ошондой эле өзүнү уюмдарын уюштуруучу максаттарынын компетенттүүлүгүн жана милдеттерин эске алуу менен даярдык көрүүгө жана алдын алууга анализ жүргүзүү болчу.

- ▶ 1-айкын милдет: азыркы иштердин, иш чаралардын пландары, жол-жоболор жана эрежелер (анын ичинде КТК САП азыркы мамилелери) менен КТКны координациялоо механизмдери, ага даярдык көрүү жана алдын алуу алкагында отчеттуулукту кантип жол-жоболоштуруунун милдеттенмелерин, мамилелерин жана иштерин карап чыгуу.

Кырыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформа жана кызыктар тараптар

- ▶ 2-айкын милдет: тематикалык же техникалык тармактарын көрсөткүчтөрү менен азыркы кызматташтыкты жана өз ара мамилелешүү обзору жана карталоо.
- ▶ 3-айкын милдет: Улуттук платформаны жана кызыктар тараптар менен кызматташууну жакшыртуу максатында каралып жаткан негизги багыттарды аныктоо.
- ▶ 4-айкын милдет: мүмкүн болгон иштердин планы менен стратегиялык сунуштамаларды иштеп чыгуу.

10 график. Улуттук платформадан секторлордун үмүт-тилеги. Булак: DKKV, 2015-ж.

Дициплиналар аралык топтор үшүл анализге болгон көңүлүн коюу менен төмөндөгү маселелердин үстүнөн иштешти:

1. КТК саясатын жакшыртуу үчүн институционалдык талаптар кандай?
2. КТК боюнча милдеттенмелердин жана милдеттердин чегинде негизги чектөөлөр кандай?
3. КТКны эффективдүү жол-жоболоштурууга мүмкүнчүлүк берген факторлор кайсылар?
4. КТКнын олуттуу көйгөйлөрүн чечүүнүн негизги жолдору кайсылар?

Кыргыз Республикасында КТКны жол-жоболоштуруунун алкагында негизги беш тематикалык суроолорго талдоо жүргүзүлдү. Кызыкдар тараптар беш тема боюнча стратегиялык сунуштамаларды иштеп чыгуу жана аларды Өзгөчө кырдаалдар министрлигине, тагыраак айтканда Өзгөчө кырдаалдар министри К.А.Бороновдун карап чыгуусуна жолдоо сунушун киргизишти.

11 график. Негизги багыттарды жетилтүүнү аныктоо боюнча дисциплиналар аралык анализ. Булак: ДККВ, 2015-ж.

Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасына SWOT-анализ

SWOT-анализ тараптардын күчтүү жана начар жактарын, татаал түзүлүштөрдүн жана процесстердин, ошондой эле КТК боюнча Улуттук платформанын мүмкүнчүлүктөрүн жана коркунучтарын түшүндүрүүдө өтө ачык жана баалуу курал. Анализ түрдүү процесстердин артыкчылыгын айкындоого жардам берет жана болгон тобокелдиктердин зор мүмкүнчүлүктөрүн өзгөчө белгилөө менен болгон компетенциялык же начар процесстер жөнүндө так

маалыматты камсыз кылат. Бул анализдин жыйынтыгы главада стратегиялык сунуштамалардын өнүгүүсү үчүн далил боло алат.

SWOT ыкмасы ар түрдүү кеңештерден алынган маалыматтарга, болгон маалыматтар базасына таянды жана үч категория боюнча жүргүзүлдү:

- ▶ Институционалдык өнүгүү
- ▶ Өнөктөштүк
- ▶ КТКнын ролу жана милдеттенмелери.

Анализдин жыйынтыгы 3 таблицада (1-3) көрсөтүлгөн.

Институционалдык өнүгүү боюнча SWOT-анализ

1 жадыбал. Институционалдык өнүгүү боюнча SWOT-анализ. Булак: КТК КР УПК, DKKV, 2015 ж.

Күчтүү жактары	Начар жактары
Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу боюнча Ведомстволор аралык клмиссиясын жетекчиликке алат	КРнын КТК боюнча УПнын статусу аныкталбаган
Мамлекеттик түзүлүштөрдүн бөлүгү	КР ӨКМге баш ийүүсү КРнын КТК боюнча УПнын өз алдынча юридикалык тарап болушуна жол бербейт
КРнын ӨКМи субкоординациялайт, КТК саясатына катышат	Баардык башкы оюнчулардын катышуусу менен КТКнын стратегиясынын жоктугу
	КРнын КТК боюнча УПнын айкын милдеттеринин аныкталбагандыгы
Мүмкүнчүлүктөр	Коркунучтар
КРнын КТК боюнча УП үчүн укуктук статус жана анын КРнын КТК боюнча УПКнын жумушчу органын алуу	КР ӨКМдин системасынан КРнын КТК боюнча УПнын чыга турган болсо КР ӨКМ менен КРнын КТК боюнча УПнын ортосунда мүмкүн болуучу түшүнбөстүктөр
КРнын КТК боюнча УПКын каржылоо булактарын аныктоо	КТК тармагында бирдиктүү стратегиянын жоктугу
Баардык секторлордун маалыматтык / маалыматтык базасынын консолидация мүмкүнчүлүгү	КРнын маселелери боюнча бүгүнкү экономикалык статусу
КРнын КТК боюнча УПнын коммерциализациялык кызматы	КРнын КТК боюнча УПнын туруксуздугу (туруктуулуктун жоктугу)
Мамлекеттик деңгээлде программаларды жана долбоорлорду сүрөмөлөө (лоббирлөө)	Эгерде донорлор жана эл аралык уюмдар КТК боюнча УПнын өнүгүүсүнө кийлигишпесе (интервенция кылбаса) КРнын КТК боюнча УП колдоосуз калат
	Коррупция, КТК боюнча иштерге дайыма бир эле бейөкмөт уюмдарды

	тартуу боюнча кыргыз менталитетин колдонуу
--	--

Өнөктөштүккө SWOT-анализ

2 жадыбал. Өнөктөштүккө SWOT-анализ. Булак: КТК КР УПК, ДККВ, 2015 ж.

Күчтүү жактары	Начар жактары
КТК тармагында баардык иш чараларды жалпы координациялоодо КРнын ТК боюнча УП баардык кызыкдар тараптарды бириктирет	Жергиликтүү өзүн өзү башкаруу органдары менен шаарлардын ич ар мамилелешүүнүн начардыгы
КР ӨКМ, албетте эл аралык уюмдар жана БУУнун агенттиктери анын ичинде БУУнун ӨП, коммерциялык эмес уюмдар, жеке секторлор менен кызматташууда эл аралык тажрыйба	Мурдагы программалар жана долбоорлор жөнүндө маалыматтык базанын жоктугу
	Баардык актерлордун координациялоо (коммуникация) жеткиликтүү деңгээлде коюлбагандыгы
Мүмкүнчүлүктөр	Коркунучтар
КТК боюнча УПнын өнүгүшүнө донорлордун, анын ичинде ДККВнын жардам бериши	ВАКнын, ӨКТБМКнын функцияларын кайталоо
Эл аралык тажрыйба (тажрыйба алмашуу)	КРнын КТК боюнча УПна мүчө болуудан кандай пайда ала алаарын актерлорго түшүндүрүү иштеринин жоктугу
ӨКТБМК менен жана Германиянын платформасы менен байланыш	
Саясат / программаларды иштеп чыгууга эксперттик көмөк	

КТКнын алган ордуна жана милдеттенмелерине SWOT-анализ

3 жадыбал. КТКнын алган ордуна жана милдеттенмелерине SWOT-анализ. Булак: КТК КР УПК, ДККВ, 2015 ж.

Күчтүү жактары	Начар жактары
КРнын КТК боюнча УП аркылуу узак мөөнөттүү экспертизанын болушу	Бизнес секторунда КТК адвокациясынын жоктугу
КТКнын милдеттерин улуттук деңгээлге көтөрүү / кызыкчылыктардын кеңири айланасы	ӨК учурунда жана андан кийинки КТК боюнча маселелерге салыштырмалуу талдоонун жоктугу
Долбоорлордун жана программалардын жүзөгө ашырылышуу	КРнын калкын КТК боюнча маалымдуугун баалоонун жана талдоонун жоктугу

	КРнын КТК боюнча УПнын айкын милдеттеринин аныкэместиги
Мүмкүнчүлүктөр	Коркунучтар
Баардык катышуучуларга туруштук бере ала турган координация(коомуникация) түзүү	КТКнын УПКын каржылоо булактары аныкталбагандыгы (КТКныни УПК жумушчу командасынын туруксуздугу, кадрлардын агымы)
КР КТКнын УПКын каржылоо булактарын аныктоо	КР ӨКМдин жана КР ЖК ВАКнын функцияларын кайталоочу чоң милдеттер
КТК тармагында биргелешкен долбоорлорду эффективдүү жүзөгө ашыруу (өнөктөш уюмдар менен)	КТКга тиешелүү болгон баардык категориялардын камтылбашы
Техногендик кырсыктардын кесепетинен пайда болушу мүмкүн болгон көптөгөн жашоолорду сактап калуу үчүн кризистик абалдарга коомчулукту даярдоо	
Башка мамлекеттик органдар менен бирдикте КТКга четэлдик инвестицияларлы тикелей тартуу; КТК тармагында эл аралык донордук уюмдардын ишмердүүлүгүн координациялоо жана аларды салым кошууга үндөө	
Өлкөдөгү баардык кызыкдар тараптар аркылуу долбоордун үзүрлүү тажрыйбасын жайылтуу	

Корутунду

Стратегиялык баалоо Кыргыз Республикасында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процесстерин чыңдоо, аны менен катар аларды алдын алуу жана даярдык көрүү боюнча жогорку деңгээлдеги потенциалдын бар экендигин көрсөттү. Анализ Кыргыз Республикасынын КТКнын азыркы структурасы кызыкдар тараптарга толук таанымал экендигин көрсөттү. Анын ичинде Улуттук платформанын төмөндөгүдөй күчтүү жактары белгилүү болду:

- ▶ КРнын КТК боюнча УПКнын өкмөттүк структуралар менен болгон азыркы расмий түрдө өз ара аракеттешүүсү жергиликтүү коомчулук менен маалымат алмашуу үчүн артыкчылык катары каралат, жана ошондой эле улуттук деңгээлде КРда КТК боюнча сунуштамаларды иштеп чыкты;
- ▶ КРнын КТК боюнча УПК эл аралык, коммерциялык эмес уюмдар, жеке секторлор жана БУУнун уюмдары менен активдүү кызматташтыгы бар;
- ▶ КРда КТК маселелерин талкуулоо боюнча платформа өтө зарыл маселелрди аныктоо жана чечим кабыл алуу процесстерине түздөн түз өтүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кыла турган улуттук, чөлкөмдүк жана жергиликтүү деңгээлдерде үзгүлтүксүз иштейт. Улуттук платформа баардык министрликтер жана

ведомстволор менен кызматташат. Аны Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу боюнча Ведомстволор аралык комиссиясы жетектейт;

- ▶ КРнын КТК боюнча УПКы бүгүнкү күндө эч кандай укуктук статуска ээ эмес. Укуктук мандатын кабыл алуу Кыргыз Республикасында КТКнын келечектеги планын жеңилдетүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болуу үчүн олуттуу кадам катары каралып жатат. Ошентип, платформа жана анын Катчылыгы КТК менен байланышкан суроолор боюнча ӨКМдин жумушчу тобу катары каралат.
- ▶ Төмөндө анализ жүргүзүүнүн жүрүшүндө катышуучулар тарабынан көтөрүлгөн негизги суроолор келтирилген. Буга ылайык, долбоорлор, тренингтер, программалар же алардын ишмердүүлүгү менен байланышкан маалыматтар базасынын жоктугу.
- ▶ Мындан сырткары КРнын КТК боюнча УПКын минималдуу каржылоо аныкталган эмес, жана ал жумушчу персоналдардын туруксуздугуна алып келет.
- ▶ КТК тармагындагы башка өлкөлөрдүн пайдалуу жактарын бөлүп алуу менен эл аралык деңгээлде билим алмашуу мүмкүнчүлүктөрү болсо Улуттук платформанын потенциалы көтөрүлмөк.
- ▶ Жеке секторлордун жана фонддун жоктугу.
- ▶ Илимий уюмдар айкын милдеттерди чечүү үчүн айкын долбоорлорго гана катыша алышат. Тиешелүү кызыкдар тараптардын долбоорлорго же жумуштун жыйынтыгына мониторинг жүргүзүшүнүн жоктугу.
- ▶ Гуманитардык уюмдар КТК менен байланышкан суроолор боюнча жергиликтүү, чөлкөмдүк жана улуттук деңгээлдерде ар кандай уюмдар менен туздөн түз иштешет. Олкөдө ишмердүүлүккө мониторинг жүргүзүүнүн же байкоонун жоктугу.

Секторлордун жана тармактардын ички дыкат анализи Кыргыз Республикасынын КТК процесстеринин алкагында беш негизги үстүбүздөгү маселелердин бар экендиги, жана алар дароо карап чыгууну жана жакшыртууну талап кылаары тууралуу чечимге келишти. Төмөндө аныкталган багыттар көрсөтүлгөн:

- ▶ Координация
- ▶ Кызматташтык
- ▶ Маалымдуулукту жогорулатуу
- ▶ Ресурстарды мобилизациялоо
- ▶ Апааттарды алдын алууга даяр болуу

Кызыкдар тараптар тарабынан түрдүү тармактар үчүн стратегиялык пландоого, жумуштун максатына жана милдеттерине багытталган ар бир багытты чыңдоо боюнча стратегиялык сунуштамалар иштелип чыкты. Бул сунуштамалар КТК боюнча УПСнын негизги максаттарына жана приоритеттерине ылайык түзүлдү. Аталган долбоордун жыйынтыгы, сунуштамалар менен бирге, КРнын ӨКнын министри К.А.Боронов мырзага карап чыгууга берилген. Жыйынтыгында, бул документтер жана SWOT-анализдин жыйынтыгы, Кыргыз Республикасынын КТК боюнча Улуттук платформасынын ролун чыңдоо боюнча секторлор аралык талдоо жана стратегиялык сунуштамалар Кыргыз Республикасынын 2015-2030-жылдарга КТКнын УПСын ишке ашыруу боюнча Улуттук планын иштеп чыгууда каралган.

Кыргыз Республикасында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын ролун чыңдоо боюнча стратегиялык сунуштамалар

Координациялоо

Табигый кырсыктардын тобокелдигин башкаруу процесстеринде өнөктөштөрдүн жана катышуучулардын координациялык иш аракеттери алдыга коюлган максаттарга жетүү үчүн бирден бир маанилүү аспект болуп саналат.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу (КТК) боюнча программалардын калкты тиешелүү деңгээлде камтуусун, өз убагында болуусун камсыз кылуу жана сапаты үчүн коллективдүү иш аракеттер талап кылынат. Координациялык иштерге активдүү катышуу координациялоо иштеринин жетекчилерине өз убактысында эмгекти жана милдеттерди так бөлүштүрүүнү уюштурууга, калктын муктаждыктары биргелешкен аракеттер менен канааттандырыла турган тартиптерди аныктоого, калктын кырсыктарга болгон аялуулугун кыскартууга, калкты камтуу даражаларына жана программалардын сапатына тиешелүү болгон жетишпестиктерди жоюуга мүмкүнчүлүк берет. Жардам берүү, мекемелер аралык деңгээлде өз убагында баалоо жана маалымат берүү боюнча чогуу координацияланган иштер өлкөнүн кырсыктарга болгон туруктуулугун жогорулатууга жардам берет. Өзгөчө кырдаалга чейинки иштеп турган механизмдердин координациялык иштерине катышуу байланышты жөнгө салууга мүмкүнчүлүк берет жана өз убагында жардам берүү иштерин координациялоону жогорулатат. Жардам берүү программаларына тартылган жергиликтүү жарандык коомдун жана социалдык тармактардын иштеп турган субъектилерин аныктоо жана алардын ишке катышуусуна жардам берүү керек. Бул ошондой эле башка жергиликтүү жана эл аралык гуманитардык уюмдарга да тиешелүү.

Ошондой эле, баардык программалардын ортосунда бирдиктүү координациялык иштерди камсыз кылууга мүмкүнчүлүк берген ар кандай координациялык механизмдердин ортосунда тиешелүү маалымат алмашууну ишке ашыруу муктаждыгы бар. Бардык тармактардагы координациялык иштерге уюмдардын катышуу кызыкчылыгы координациялык механизмдердин сапатына көз каранды: координациялык иштерди уюштурууга жоопкерчиликтүү тараптар жыйындар жана маалымат берүү процесстери тиешелүү деңгээлде уюштурулушун, эффективдүүлүгүн жана конкреттүү жыйынтыктарга жетишүүгө багыт алуусун камсыз кылууга милдеттүү. Эгерде жогорудагылар болбой турган болсо, анда катышып жаткан уюмдар координациялык механизмдерди жакшыртууну талап кылууга жана ага жардам берүүгө милдеттүү.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иш аракеттердин Хиог Алкактык программаларындагы ачыкталган көйгөйлүү маселелерге ылайык "...жаңы кырсыктардын тобокелдигинин пайда болуусун алдын алууга жана кырсыктардын тобокелдигинин жаралууда жоопкерчиликти орнотууга мүмкүнчүлүк берген баардык деңгээлдерде тобокелдикке кабылууну кыскартуу жана аялуулукту төмөндөтүү боюнча иш аракеттерди активдештирүү керек. Өкмөт стратегияны, планды жана стандарттарды иштеп чыгууда жана ишке ашырууда, багыттоочу, жөнгө салуучу жана координациялык функцияларды сактоодо

тиешелүү кызыкдар тараптар менен катар аялдар, балдар жана жаштар, майыптар, аз камсыз болгондор, мигранттар, түпкүлүктүү калк, каалоочулар, тажрыйба алып жаткан адистер жана үлгөйгө адамдар менен бирге иш алып барышы керек”.

2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программаларында дагы координациялык процесс так чагылдырылган жана ошондой эле, бул программаны ишке ашыруунун бирден бир жетектөөчү принциптери болуп:

е) кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жана аларды башкаруу ички секторлордо жана баардык секторлордун деңгээлинде жана баардык деңгээлдеги тиешелүү кызыкдар тараптардын өз ара аракеттенишүүсүндө координациялык механизмдин болушуна жараша болот, ошондой эле улуттук жана жергиликтүү деңгээлдердеги аткаруу жана мыйзам чыгаруу бийлигинин баардык мамлекеттик институттарынын ар тараптуу катышуусун жана өнөктөштүк өз ара аракеттенишүү, өз ара толукталуу функциясын жана кийинки ишмердүүлүк боюнча отчеттуулукту эки тараптуу камсыздоо үчүн коммерциялык мекемелер жана илимий коомчулук менен бирге, мамлекеттик жана жеке кызыкдар тараптардын милдеттерин так аныктоону талап кылат.

Кыргыз Республикасында кырсыктардын тобокелдигин кыскартууну башкаруу процесстери мамлекеттик деңгээлде Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу боюнча ведомстволор аралык комиссиясынын (КР ЖК ВАК) аракет кылуусу аркылуу ишке ашырылат.

Кыргыз Республикасынын Премьер-министринин төрагалыгы астындагы Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу боюнча ведомстволор аралык комиссиясы Жарандык коргонуунун Мамлекеттик системасын республиканын деңгээлинде башкаруучу координациялык орган болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу боюнча ведомстволор аралык комиссиясынын жумушчу органы болуп Кыргыз Республикасынын Өзгөчө кырдаалдар министрлиги эсептелет жана ал Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлигинин Жарандык коргонуу, өрт, радиациялык коопсуздугу, адамдардын суу объектилериндеги коопсуздугу жана гидрометеорология тармагында мамлекеттик бирдиктүү саясатты жүзөгө ашыруучу ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган болуп саналат. Жана ошондой эле, кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформаны түзүү боюнча иштердин Хиог Алкактык программасынын негизги милдеттеринин бирин ишке ашыруу максатында Кыргыз Республикасы Кыргызтардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Глобалдык платформанын Үчүнчү сессиясына (2011-жыл, Швейцариянын Женева шаары) катышкан, жана анын жүрүшүндө Кыргыз Республикасынын делегаттары тарабынан өлкөдө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформаны түзүү жөнүндө жарыяланган.

Ушуну менен кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында өлкөдө баардык кызыкдар тараптардын, башкача айтканда мамлекеттик структуралардын, жеке секторлордун, жарандык коомдун жана эл аралык уюмдардын катышын камсыз кылган улуттук координациялоо механизм жана стратегиялык жетектөөнү түзүүгө маанилүү кадам ташталган.

Ошентип, өлкөдө Кыргызтардын тобокелдигин кыскартуу процесстерин координациялоодогу азыркы системаны көздөн өткөрүүгө негизделген семинардын жүрүшүндө жана бул багытта жүргүзүлгөн анализдердин

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформа жана кызыкдар тараптар

жыйынтыгында координациялык механизмдерди күчөтүүгө түрткү берген бир канча иш чаралар аныкталды.

4 жадыбал. Координациялоону чыдоо боюнча сунуштама. Булак: КТК КР УПК, DKKV, 2015 ж.

Стратегиялык пландоо
Жумуштун максаты
Ар түрдүү секторлордун милдеттенмелери

Сунуштамалар	2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы
Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иш аракеттердин интеграциялуу улуттук планын иштеп чыгуу	2-Приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: милдеттенмелери, көрсөткүчтөрү жана убактысы көрсөтүлгөн, тобокелдиктин пайда болуусун алдын алууга, болгон кырсыктарды кыскартууга жана экономикалык, социалдык, санитардык-гигиеналык жана экологиялык пландагы каршы туруу потенциалын бекемдөөгө багытталган кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча ар кандай убактарга эсептелген улуттук жана жергиликтүү стратегияларды жана пландарды кабыл алуу жана ишке ашыруу.

<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процесстеринде кызыкдар тараптардын ордун (ыйгарым укугун, максатын жана милдетин) жана аракет этүүсүн аныктоо</p>	<p>2-Приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу – <i>Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</i> а) кырсыктардын тобокелдигин кыскартуунун көйгөйлүү маселелерин ар бирин өз алдынча жана бардык секторлордун негизги ишмердүүлүгүнүн ажырагыс бир бөлүгү кылып кароо жана мазмунун окуп чыгуу, ошондой эле мамлекеттик жана жеке секторлордун ишинде функцияларды жана милдеттенмелерди аныктоо менен аракеттенген улуттук жана жергиликтүү мыйзамдарды, эрежелерди жана мамлекеттик стратегияларды ылайыгына жараша макулдашууга жана андан ары жакшыртууга жардам көрсөтүү... IV: координациялык жана уюштуруучу структураларды түзүү; б) мекемелерде жана кырсыктардын тобокелдигин башкаруу процесстеринин алкагында коомчулуктун мүчөлөрүнө ыңгайына жараша так функцияларды жана милдеттенмелерди жүктөө, укук-ченемдик негиздерге шайкеш келген чечимдерди кабыл алуу жана аларды жүзөгө ашырууга жардам берүү үчүн мыйзамдарды жана ченемдик актыларды иштеп чыгуу процессинде жалпы коомчулукка жана жергиликтүү калкка ар тараптуу консультация берүү.</p>
<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процессинде бизнес секторлорун тартуу механизмин түзүү/ишке ашыруу.</p>	<p>V. Кызыкдар тараптардын ролу с) ишкердик структуралар, кесиптик кошуундар жана жеке секторлордун каржы мекемелери, ошондой эле финансылык жөнгө салуу жана бухгалтердик уюштуруу органдары жана кайрымдуулук фонду төмөндөгүдөй иштерди аткаруусу керек: – кырсыктардын тобокелдигин башкаруу боюнча иш чараларды, кырсыктардын пайда болуу тобокелдигин эске алуу менен, айрыкча микро-, чоң эмес жана орто ишканаларда жасалган инвестициянын жардамында иштөө</p>

	методикасында жана бизнес-моделде үзгүлтүксүз иштеп туруу системасын камсыз кылуу менен интеграциялоосу;
Координациялоочу органды каржылоо булактарын аныктоо	<p>3-приоритеттүү багыттар Каршы аракет потенциалын жогорулатуу максатында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иш чаралардын инвестициясы</p> <p>Структуралык жана бейструктуралык иш чараларды кабыл алуу аркылуу кырсыктардын тобокелдигин алдын алууга жана кыскартууга мамлекеттик жана жеке инвестициялар элди, коомду жана өлкөнү, ошондой эле алардын мүлкү менен аларды курчап турган чөйрөнү экономикалык, социалдык, медициналык жана маданий жактан коргоону камсыз кылуу тармагында каршы аракет потенциалдарын бекемдөө үчүн негизги мааниге ээ. Бул иш чаралар инновациялык ишмердүүлүктө, өнүгүүдө жана жумушчу орун түзүүдө кыймылдаткыч күч боло алышат. Алар чыгым жагынан алып караганда эффективдүү жана адамдардын өмүрүн сактоодо, жоготууну алдын алуу менен кыскартууда жана ийгиликтүү калыбына келтирүү менен реабилитацияда маанилүү орун ээлейт.</p> <p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>а) баардык тиешелүү секторлордо кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу менен байланышкан стратегияларды, директиваларды, пландарды, мыйзамдарды жана токтомдорду иштеп чыгуу жана жүзөгө ашыруу процесстерин аткаруунун бардык деңгээлдеринде, ошону менен катар ыңгайына жараша финансылык жана логистикалык керектүү ресурстарды бөлүү.</p>
Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процесстерине тартылган бардык кызыкдар тараптардын комплекстүү пландарына кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу маселелерин киргизүү	<p>4-приоритеттүү багыттар. Калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра конструкциялоо боюнча иштерде “болгондогудан мыкты жасоо” принцибин ишке киргизүү жана эффективдүү таасир берүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу</p>

	<p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>а) климаттын өзгөрүү сценарийин жана анын кырсыктардын пайда болуу тобокелдигине тийгизген факторлорун эске алуу, ошондой эле бардык секторлордун жана тиешелүү кызыкдар тармактардын керектүү учурларда катышышына аракет жасоо менен кырсыктарга даярдыкты камсыз кылуу жана өзгөчө кырдаалдарда тиешелүү мекемелерди тартуу иштери боюнча стратегияларды, пландарды жана программаларды мезгил мезгили менен жаңылоону даярдоо же кайра карап чыгуу.</p>
<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча КРнын Улуттук платформасынын түзүүчүлөрүн аныктоо</p>	<p>2-приоритеттик багыттар</p> <p>Кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу</p> <p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>кырсыктардын тобокелдигин кыскартуунун көйгөйлүү маселелерин ар бирин өз алдынча жана бардык секторлордун негизги ишмердүүлүгүнүн ажырагыс бир бөлүгү кылып кароо жана мазмунун окуп чыгуу, ошондой эле мамлекеттик жана жеке секторлордун ишинде функцияларды жана милдеттенмелерди аныктоо менен аракеттенген улуттук жана жергиликтүү мыйзамдарды, эрежелерди жана мамлекеттик стратегияларды ылайыгына жараша макулдашууга жана андан ары жакшыртууга жардам көрсөтүү: IV: координациялык жана уюштуруучу структураларды түзүү.</p>

<p>Сунуштамалар</p>	<p>2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы</p>
<p>Стандарташтыруу: а) кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча окуу модулу; б) мониторинг жүргүзүү куралы жана кырсыктардын тобокелдигин баалоо; в) жардам</p>	<p>1-Приоритеттүү багыттар.</p> <p>Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү</p> <p>Кырсыктардын тобокелдигин башкаруу саясаты жана тажрыйбасы кырсыктардын тобокелдигинин бардык өлчөмдөрүндө, адамдардын жана мүлктүн кырсыкка кабылуу аялуулугун, потенциалын,</p>

<p>көрсөтүүнүн пакеттери</p> <p>минималдуу</p>	<p>коркунучтун жана айлана чөйрөнүн мүнөздөлүшүн түшүнүүгө таянуусу керек. Мындай билимди кырсык башталганга чейинки тобокелдикти баалоо үчүн, кырсыкты алдын алуу жана кесепеттерин кыскартуу үчүн, кырсыкка даярдыкты камсыз кылуу боюнча тиешелүү иш чараларды жана таасир берүүнүн эффективдүү иш чараларын иштеп чыгуу жана ишке ашыруу үчүн системага келтирүүгө болот.</p> <p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>а) тийиштүү маалыматтарды жана тажрыйбалык информацияларды топтоону, анализдөөнү, системага киргизүүнү жана пайдаланууну жайылтуу;</p> <p>б) абалга жараша ар түрдүү категориядагы пайдалануучулардын муктаждыктарын эске алуу менен анын жайылышын камсыз кылуу;</p> <p>с) базистик сызыктарды пайдаланууга жана тактоого сунуштоо жана мезгил мезгили менен кырсыктардын тобокелдигин, аялуулугун, потенциалын, кабылышын, коркунучтун мүнөзүн жана алардын өлкөнүн өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен тиешелүү социалдык жана кеңири масштабдагы экосистемасынын келечекте мүмкүн болгон таасирлерин баалоо.</p> <p>формалдуу жана формалдуу эмес билим берүү программаларында, ошондой эле баардык деңгээлдердеги жарандарды агартуу иш чараларында жана кесиптик билим берүү жана даярдоо программаларында кырсыктардын тобокелдигине тиешелүү болгон, анын ичинде кырсыкты алдын алуу, алардын кесепеттерин кыскартуу, аларга даярдыкты камсыздоо, таасир берүү, калыбына келтирүү жана реабилитациялоо маселелери боюнча агартуу иштерин камтууга жардам берүү.</p>
<p>Юридикалык статусу болгон координациялык органды аныктоо (Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча</p>	<p>2-Приоритеттүү багыттар.</p> <p>Кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу</p>

<p>КРнын Улуттук платформасынын уставын иштеп чыгуу жана кабыл алуу). Жумуш боюнча жолугушуу графиги.</p>	<p>Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>а) кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу көйгөйлүү маселелерин ар биринин өз алдынча жана бардык секторлордун негизги ишмердүүлүгүнүн ажырагыс бир бөлүгү кылып кароо жана мазмунун окуп чыгуу, ошондой эле мамлекеттик жана жеке секторлордун ишинде функцияларды жана милдеттенмелерди аныктоо менен аракеттенген улуттук жана жергиликтүү мыйзамдарды, эрежелерди жана мамлекеттик стратегияларды ылайыгына жараша макулдашууга жана андан ары жакшыртууга жардам көрсөтүү... IV: координациялык жана уюштуруучу структураларды түзүү.</p>
---	--

Төмөндө көрсөтүлгөн схема кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процесстерин координациялоону күчөтүү боюнча иш чараларды этап менен аткарууну аныктайт. Бул иш чаралар кырсыктардын жаңы тобокелдигин алдын алууга жана кыскартууга мүмкүнчүлүк берген негизги ишмердүүлүктү координациялаган орган катары кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын ордун күчөтөөрүн белгилеп кетүү керек.

Кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформа жана кызыкдар тараптар

12 график. КТК маселелерин азыркы күндөгү процессин координациялоо күчөтүү боюнча иреттүү процессти (иш-чаралардын комплекси) көрсөткөн Схема. Булак: КТК КР УПК, 2015 ж.

Биргелешип аракеттенүүнү чыңдоо

Кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу маселелерин алга жылдырууда табигый коркунучтарды, аялуу жана тобокел факторлорун жана каалагандай масштабдагы кыргыздардын таасири жөнүндө эл аралык деңгээлде берилгендерди топтоону жана прогноздоону камсыз кылуу максатында стандарттарды иштеп чыгуу, берилгендер базасын жүргүзүү, көрсөткүчтөрдү жана индекстерди иштеп чыгуу, алдын ала эскертүүчү системаларды колдоо, берилгендерди чоң көлөмдүү жана ачык алмашуу жана байкоо жүргүзүүнүн жыйынтыктарын колдонуу жана дистанттык байкаштыруу(зонддоо) аркылуу өлкөнүн бардык деңгээлдеринде бүт кызыкдар тараптардын түрүктүү өз-ара аракеттенүүсү бир кыйла маанилүү ролду ойнойт.

Хиог Алкактык Программасынын аракеттерин жүзөгө ашыруунун жүрүшү жөнүндөгү улуттук, регионалдык жана башка глобалдуу докладдарда документалдуу түрдө тастыкталгандай, 2005-жылы программа кабыл алынгандан кийин мамлекеттер жана башка кызыкдар болгон тиешелүү жактар жергиликтүү, улуттук, регионалдык жана эл аралык деңгээлде кыргыздардын тобокелдигин азайтуу жаатында ийгиликке жетишти, бул өз кезегинде кээ бир коркунучтуу факторлордун кесепетинен болгон өлүмдөрдүн санын кыскартууга жардам берди.

Бардык кызыкдар тараптардын өз-ара аракеттенүүсүн чыңдоонун зарыл болгон багытынын КТК процессинде 2015-2030 жылдар аралыгында кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай алкактык программасында дагы негизги бөлүгү аныкталган, бул Жапон өлкөсүнүн Сендай шаарында 2015-жылдын март айында КТК боюнча бүткүл дүйнөлүк конференциянын жүрүшүндө жактырылган: «...кыргыздардын тобокелдигин кыскартуудагы жалпы жоопкерчиликти мамлекет алса дагы, бул өкмөт менен

тиешелүү кызыкдар тараптардын биргелешкен жоопкерчилиги. Жеке учурда, өкмөттүк эмес кызыкдар болгон тараптар бул алкактык программаны жергиликтүү, улуттук, регионалдык жана глобалдуу деңгээлде жүзөгө ашырууда улуттук стратегияларга, мыйзамдарга жана жоболорго ылайык мамлекеттерге колдоо көрсөтүүгө кол кабыш кылуучу фактор катары маанилүү ролду ойнойт. Алардын жолун жолдоочулугу, мыкты эрки, билимдери, тажрыйбасы жана каражаттары керек болот».

Хиог алкактык программасын да кабыл алган Кыргыз Республикасында өз-ара аракеттешүү процесси дагы жакшыртылган жана азыркы учурда да тереңдетилүүдө.

КТК процессиндеги бул багытты жогорулатуу боюнча бир мисал болуп, Жарандык коргонуу боюнча Ведомстволор аралык комиссиянын ишмердүүлүгү аркылуу учурдагы өз-ара кызматташуу механизмдин эске албаганда, эл аралык уюмдардын колдоосу астындагы Кыргыз Республикасынын өзгөчө кырдаалдар Министрлиги менен биргеликте жасалып жаткан кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасы иш-чарасы эсептелет, ошондой эле кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча өз-ара аракеттенүү жана координациялоону чыңдоодо, мамлекеттик органдардын, эл аралык жана бейөкмөт уюмдардын учурдагы потенциалын бириктирүү жана күч аракетин консолидациялоо боюнча башка донорлор, мындан сырткары, өлкөнүн жана коомдун деңгээлиндеги кырсыктарга каршы туруу потенциалын түзүү эсептелет.

Бул иш-чаралардын жыйынтыгында өлкөнүн областарында бейөкмөт уюмдардын Альянстары түзүлгөн, алар өз кезегинде бөөдө кырсыктарды башкаруу, айлана-чөйрөнү коргоо, жаштар саясаты жана ыктыярчылык, ошондой эле мамлекеттик башкаруунун ыйгарым укуктуу органдарына жардам көрсөтүү үчүн башка чөйрөлөрдөгү бейөкмөт жана жаштар уюмдарын бириктирип турат.

Бирок, семинардын катышуучуларын анализдөөнүн жыйынтыгында учурдагы механизмди чыңдоого түрткү берүүчү бир нече иш-чаралар аныкталды, ошондой эле өз-ара кызматташуу схемасы сунушталды.

Төмөндө семинардын жүрүшүндө катышуучулар тарабынан иштелип чыккан өз-ара кызматташуу процессин чыңдоодогу сунуштар бөлүнүп көрсөтүлгөн.

5 жадыбал. Биргелишип өз ара аракеттешүүнү чыңдоо боюнча сунуштама. Булак: КТК КР УПК, ДККV, 2015 ж.

Стратегиялык пландоо
Жумуштун максаты
Ар түрдүү секторлордун милдеттенмелери

Сунуштамалар	2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы
Өз ара кызматташтык боюнча укуктук ченемдик актыларды иштеп чыгуу (регламент/меморандум)	2-приоритеттүү багыт.

	<p>Кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу</p> <p>Кырсыктардын тобокелдигин эффективдүү жана аракеттүү башкарууда кырсыктардын тобокелдигин улуттук, регионалдык жана глобалдык деңгээлде кыскартуу боюнча ишмердүүлүктүн укуктук-уюштуруучулук негиздери чоң мааниге ээ. Кээ бир секторлор жана сектор аралык деңгээлде так багыт(курс), пландар, компетенттүүлүк, багыттар жана координациялар зарыл, о.э. тиешелүү кызыкдар тараптардын катышуусу керек. Ошондуктан, алдын алуу, кесепеттерин азайтуу, даярдыкты камсыздоо, калыбына келтирүү жана реабилитациялоо жаатындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча укуктук-уюштуруу алкактарындагы ишмердүүлүгүн жакшыртуу олуттуу мааниге ээ жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартууга, туруктуу өнүгүүнү камсыз кылууга тиешелүү документтердин абалын ишке ашыруу контекстинде түрдүү механизмдердин жана институттардын ортосундагы кызматташтыктын жана өнөктөштүктүн ич-ара аракеттенүүсүнүн өнүгүүсүнө шарт түзөт.</p>
<p>КТК чөйрөсүндө пландарды иштеп чыгууда биргеликте иш алып баруу</p> <p>Мамлекеттик органдар жана Жарандык Коргонуунун Ведомстволор Аралык Коммициясынын мүчөлөрү менен биргеликте Кырсыктардын Тобокелдигин Кыскартуу жаатында биргелешип өз-ара аракеттешүү боюнча Тобокелдиктерди Башкаруунун Улуттук Стратегиясын эске алуу менен 3 жылдык план иштеп чыгуу.</p>	<p>2-приоритеттүү багыт.</p> <p>Кырсыктардын тобокелдигин башкаруудагы укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу.</p> <p>- Улуттук жана жергиликтүү деңгээл:</p> <p>б) Түрдүү убакыттарга эсептелген кырсыктын тобокелдигин кыскартуунун улуттук жана жергиликтүү стратегияларын жана пландарын тобокелдиктин келип чыгуусун алдын алууга багытталган маселелерин, көрсөткүчтөрүн жана убактарын көрсөтүү менен жүзөгө</p>

	<p>ашыруу жана эске алуу, учурдагы тобокелдиктерди азайтуу жана каршылык көрсөтүү потенциалын экономикалык, социалдык, санитардык-гигиеналык жана экологиялык жактан чыңдоо;</p>
<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча окуу модулдарын биргеликте иштеп чыгуу, о.э. КТК боюнча маалыматтарды бардык кызыкдар болгон жактарга таркатууну координациялоо</p>	<p>4-приоритеттүү багыт. Кайра калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана реконструкциялоо боюнча ишмердүүлүгүнө «мурдагыга караганда мыкты жасоо» принцибин киргизүү жана эффективдүү чара көрүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыктарды жогорулатуу. - Глобалдуу жана регионалдык деңгээл: б) кырсыктарга даярдыкты камсыздоонун жана аларга чара көрүүнүн жүрүшүндө координацияланган иш-аракеттерди колдоо жана кырсыктан кийинки мезгилдеги реконструкциялоо программалырын турмушка ашыруу жана стратегияларды ишке ашыруу максатында алдыңкы практика жана алынган сабактар жөнүндөгү маалыматтарды алмашууга кол кабыш кылуу үчүн стандарттарды, кодекстерди, ыкчам көрсөтмөлөрдү жана башка методикалык документтерди мындан ары дагы иштеп чыгууга дем берүү жана таркатуу;</p>
<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Платформасынын Стратегиясы окутуу, кызыкдар тараптарды тартуу менен үйрөтүүчү иш-чаралар тармагындагы биргелешкен өз-ара аракеттешүү процессин координациялоосу керек</p>	<p>2-приоритеттүү багыт. Кырсыктардын тобокелдигин башкаруунун укуктук-уюштуруу алкактарын өркүндөтүү - Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: а) Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу маселесин ар бирин өзүнчө алган жана бардык секторлорунун негизги ишмердүүлүгүнүн ажыратылгыс бөлүгү катары кароо жана мазмунун изилдеп, бир ыңтайга келишине жана мындан ары</p>

	<p>тереңдетилишине/өркүндөшүнө кол кабыш кылуу функцияларын жана милдеттерин аныктоо менен мамлекеттик жана жеке секторлордун аракеттерин жумушка багыттайт:... iv) координациялык жана уюштуруучулук структураларды түзүү;</p> <p>f) тийиштүү учурларда, так функцияларды жана маселелерди мекемелердеги коомчулуктун өкүлдөрүнө жүктөө жана кырсыктардын тобокелдигин башкаруу процесстеринин алкактарында жана тийиштүү укуктук нормалардын негизинде чечим кабыл алуу жана алардын жүзөгө ашырылуусуна кол кабыш кылуу үчүн мындай мыйзамдарды жана ченемдик актыларды иштеп чыгуу процессинде жалпы коомчулук жана жергиликтүү калк менен ар тараптуу консультацияларды өткөрүү;</p>
--	---

Сунуштамалар	2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы
Алдын ала эскертүүчү жана жоюучу иш-чараларды биргелешип өткөрүүгө багытталган чараларды жүзөгө ашыруу	4-приоритеттүү багыт. Кайра калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана реконструкциялоо боюнча ишмердүүлүгүнө «мурдагыга караганда мыкты жасоо» принцибин киргизүү жана эффективдүү чара көрүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыктарды жогорулатуу
КТК боюнча биргелешкен окууларды өткөрүү (практикалык жана теориялык)	Кырсыктардын тобокелдигинин кыйшаюусуз жогорулоосу, анын ичинде элдердин жана активдердин алардын таасирине дуушар болуусунун күчөшү, өткөн жылдардагы кырсыктардан алынган сабактар менен айкалышып, бардык деңгээлдерде кайра калыбына келтирүү жана эффективдүү жооп кайтарууга кылуу үчүн потенциалды камсыз кылуу жана жооп кайтаруу

	<p>кылууга даярдык көрүү боюнча чаралар менен кырсыктардын тобокелдигин кыскартуучу чараларды бириктирүү, мындай окуяларды күтүүдө алдын алуучу чараларды кабыл алуу, кырсыктарга реагирование кылуу алкагында аларга даярдыгын камсыздоо боюнча ишмердүүлүгүн бекемдөөнү улантуунун зарылдыгын көрсөтөт.</p> <p>- Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>h) кырсыктарга, аларга жооп кайтарууга жана калыбына келтирүүгө даяр болуу деңгээлин текшерүү боюнча окууларды, ошондой эле эвакуация жүргүзүү боюнча машыгуучу окууларды, окуу даярдыкты жана жергиликтүү керектөөлөрдү талаптагыдай тартипте эске алуу менен, коопсуз турак-жай, өзгөчө кырдаалдарда жардам берүү тартибинде жеткирилген элементардык азык-түлүктөрдү жана күндөлүк керектелүүчү предметтерди берүү, ошондой эле кырсыктарга тез жана эффективдүү жооп кайтаруу кылууну камсыздоо максатында колдоо көрсөтүүчү зоналык системаларды түзүүнү тынбай өткөрүүнү кубаттоо, демилгелөө(поощрять).;</p>
<p>Бардык кызыкдар болгон тараптардын Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу багытында ич-ара түшүнүүсү жана кызматташуусу жөнүндө меморандум иштеп чыгуу жана кол коюу</p>	<p>1-приоритеттүү багыт.</p> <p>Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү</p> <p>- Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>h) кырсыктардын тобокелдигин кыскартууга тиешелүү болгон чечимдерди кабыл алуу процессинин эффективдүүлүгүн жогорулатуу максатында билимдин жана саясаттын өз-ара аракеттенүүсүн өнүктүрүү үчүн саясатты аныктоочу илимий жана техникалык коомчулуктун башка бир тиешелүү болгон кызыкдар тараптар жана жактар менен диалогун жана</p>

	кызматташуусун демгилгелөө жана жакшыртуу;
Өнүккөн өлкөлөр менен тажрыйба алмашуу	1-приоритеттүү багыт. Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү - <i>Глобалдуу жана регионалдык деңгээлдер:</i> е) алдыңкы ыкмалар, экономикалык жактан эффективдүү жана колдонууда жөнөкөй болгон кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу технологиялары жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча стратегияларга, пландарга жана чараларга карата алынган сабактар жөнүндө маалымат алмашуу максатында колдонуучуларга ыңгайлуу болгон жергиликтүү, улуттук, регионалдык жана эл аралык системаларды жана кызматтарды иштеп чыгууну колдоо;
Бардык кызыкдар болгон тараптардын катышуусунда КТКну жеңилдетүү боюнча «Жашыл проекттерди» жайылтуу	3-приоритеттүү багыт. Каршы аракеттердин потенциалын чыңдоо максатында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча чараларды инвестициялоо - <i>Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</i> п) экосистеманы пайдаланып түгөтпөй жана рационалдуу колдонууну чыңдоо жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча ишмердүүлүктү камтыган, айлана-чөйрөнү жана жаратылыш каражаттарын рационалдуу пайдаланууда комплекстүү мамиле кылууну колдонуу;

Сунуштамалар	2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы
Бейөкмөт сектор (Коммерциялык Эмес Уюмдар Альянсы) аркылуу областтык, райондук жана жергиликтүү деңгээлдерде КТК боюнча КРнын УПнын ролун бекемдөө	1-приоритеттүү багыт. Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү - <i>Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер</i>

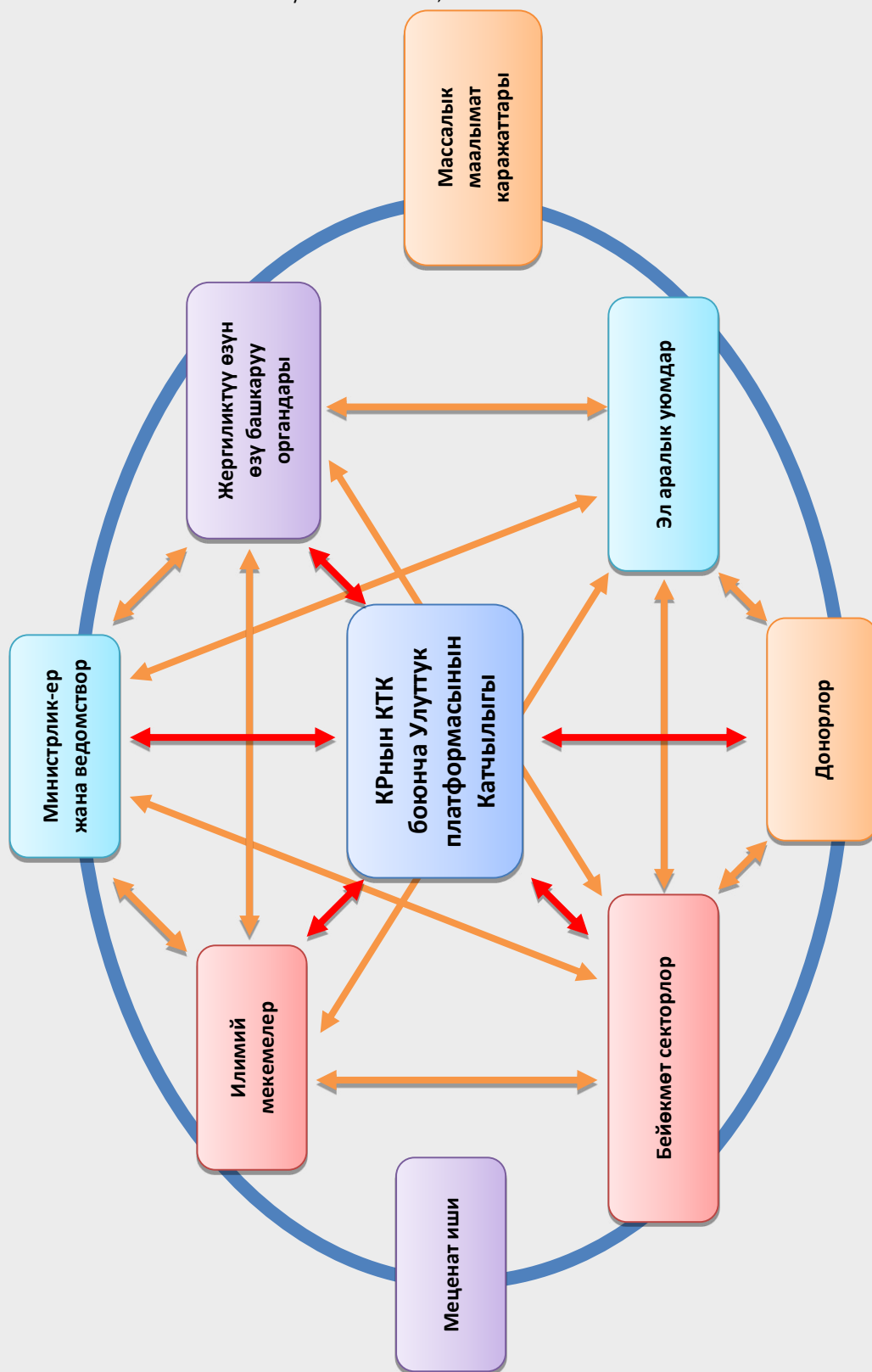
	<p>о) жергиликтүү коомдук жана бейөкмөт уюмдар аркылуу кырсыктардын тобокелдиги жөнүндөгү маалымтты таркатуу максатында жергиликтүү деңгээлде жарандардын арасындагы карым-катнашты жакшыртуу.</p>
<p>КР ӨКМи жана КТЧКжТЧМА жергиликтүү деңгээлде КТКнун ролун чыңдоо боюнса биргелешкен чараларды ишке ашыруу</p>	<p>4-приоритеттүү багыт. Кайра калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана реконструкциялоо боюнча ишмердүүлүгүнө «мурдагыга караганда мыкты жасоо» принцибин киргизүү жана эффективдүү чара көрүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыктарды жогорулатуу</p> <p>Кырсыктардын тобокелдигинин кыйшаюусуз жогорулоосу, анын ичинде элдердин жана активдердин алардын таасирине дуушар болуусунун күчөшү, өткөн жылдардагы кырсыктардан алынган сабактар менен айкалышып, бардык деңгээлдерде кайра калыбына келтирүү жана эффективдүү чара көрүү үчүн потенциалды камсыз кылуу жана чара көрүүгө даярдык көрүү боюнча чаралар менен кырсыктардын тобокелдигин кыскартуучу чараларды бириктирүү, мындай окуяларды күтүүдө алдын алуучу чараларды кабыл алуу, кырсыктарга чара көрүү алкагында аларга даярдыгын камсыздоо боюнча ишмердүүлүгүн бекемдөөнү улантуунун зарылдыгын көрсөтөт</p>

Биргелешкен проекттин алкагындагы семинардын катышуучулары тарабынан иштелип чыккан төмөндөгү график, кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасынын бардык процесстерин координациялоодо өлкөнүн деңгээлиндеги бардык кызыкдар тараптардын катышуусунда КТК процессинде кызматташуу схемасы болуп саналат.

Семинардын жүрүшүндө катышуучулар биргелешип аракеттенүүнү чыңдоонун баалуулугун жана зарылчылыгын, о.э. КТК боюнча Улуттук платформанын КТК процессинде координациялоочу орган катары иштешин бир нече ирет белгилеп кетишти.

Кырыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформа жана кызыкдар тараптар

13 график. Өлкөдө КТК процесстерин күчөткөн баардык кызыкдар тараптардын мүмкүн болгон кызматташтыгынын схемасы. Булак: КТК КР УПК, 2015 ж.

Кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу боюнча кабардар болууну жогорулатуу жана үгүттөөнү жакшыртуу

Эгерде жарандар өлкөнүн кыргыздарга туруктуулугун жогорулатууга коллективдүү жоопкерчилик тартат деп эсептей турган болсок, анда окутуу жана билим берүү коомчулукту кабардар кылуу абдан маанилүү роль ойнойт. Баардык коомчулук болушу мүмкүн болгон кыргыздарга каршы аракет боюнча жакшы даярдыкта болуу жана чараларды кабыл ала алуусу үчүн өзү кабылган тобокелдиктин коркунучтары жана факторлору жөнүндө билүүлөрү керек. Кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу тармагында кабардар кылууну, билимди жогорулатуу жана потенциалдарды бекемдөө боюнча программалар жана ошондой эле, митигациондук иш чараларды өткөрүү кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу боюнча стратегияны ишке ашырууда жарандардын катышуусун камсыз кылган башкы элемент болуп саналат. Бул жарандарга эрте кабарландыруунун жергиликтүү системасынын сигналдарына эффективдүү таасир берүүсүнө жардам берет жана даярдыкты жогорулатууга өбөлгү түзөт.

Ошондой эле, кыргыздардын тобокелдиги жөнүндө калктын кабардар кылууга жана коркунучтарга кабылууну азайтуу боюнча чараларга багытталган жалпы маалымдуулук процесси кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу үчүн өтө маанилүү. Жалпы маалымдуулукту өстүрүү чаралары жүрүм-турумдун өзгөрүшүнө шарт түзөт жана өзүнүн кезегинде кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу маданиятынын пайда болуусун алып келет.

Кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасында белгиленгендей өткөн жылдардагы кыргыздардан алынган сабактар менен айкалышып кыргыздардын тобокелдигин кыскартууну жогорулатуу кыргыздарга даярдыкты камсыз кылуу иштерин бекемдөөнү, анын ичинде калктын маалымдуулугун жогорулатууну жана кыргыздардын тобокелдигин кыскартууга үгүттөөнү улантуунун муктаждыгын көрсөтөт.

Кыргыздар пайда болгонго чейин даярданууну талап кылган кайра калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра куруу этабы “болгондогудан да мыкты жасоо” принцибин ишке ашыруу үчүн чечүүчү мааниге ээ экендигин, анын ичинде өлкөнүн жана калктын кыргыздарга каршы аракет этүү потенциалын бекемдөө кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу чаралары менен өнүгүүнү камсыз кылуу чараларын бириктирүү аркылуу жетишилээрин кыргыздар көрсөтөт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү эл аралык жана бейөкмөт коомдор жана башка кызыкдар тараптар менен биргеликте ар дайым кыргыздардын тобокелдигин кыскартуу тармагында иш чараларды өткөрөт.

КРнын ӨКМдин Жарандык коргонуу адистерин даярдоо жана кайра даярдоо Борборунун жардамы аркылуу жергиликтүү коомчулукту өзгөчө кырдаалдар учурунда кыймыл-аракет эрежелерине жана ага даярдык көрүүгө окутуу, алдыңкы (превентивдүү) иш чараларды өткөрүү, жергиликтүү деңгээлде резервдерди түзүү боюнча иш чаралар өткөрүлүп турат. Ошондой эле Ыктыярдуу-куткаруучулар кызматынын (ЫКК) өкүлдөрүн келечекте окутуу максатында ЫККнын командирлерин окутуу иштери жүргүзүлөт.

Мунун менен бирге КРнын ӨКМдин жумушчу тобу КРнын Билим берүү жана илим министрлигинин (КР ББЖИМ) жана Кыргыз Илимдер Академиясынын өкүлдөрүнүн катышуусунда жана Бириккен Улуттар Уюмунун Балдар Фондунун

(ЮНИСЕФ) техникалык жардамында 6-9-класстын мектеп окуучулары үчүн “Турмуш-тиричилик коопсуздугунун негиздери” окуу программасы жана мектептеги классжетекчилери үчүн методикалык колдонмо (методикалык окуу китеби) иштелип чыккан. Программа менен колдонмо КРнын Ведомстволор аралык комиссиясынын Илимий-техникалык кеңеши тарабынан жактырылган жана Кыргыз Илимдер Академиясынын (КИА) Илимий кеңешине жолдонгон. 2013-жылы ЮНИСЕФтин, “Балдарды коргойлу” фондунун жана Кыргызстандагы тоокен өнүгүү коомуна жардам берүү программасынын коомдук фондунун MSDSP KG жардамы менен 1-5-класстар үчүн “Турмуш-тиричилик коопсуздугунун негиздери” боюнча окуу-методикалык комплекс иштелип чыкты жана ишке киргизилди. Бул материалдар КРнын Ведомстволор аралык комиссиясынын Илимий-техникалык кеңешинде жана Кыргыз Илимдер Академиясынын (КИА) Илимий кеңешинде бекитилген, ошондой эле КРнын ББЖИМге жана КРнын ӨКМине пайдаланууга сунушталган.

Муну менен биздин өлкөдө билим жана кесиптик машыгуулар жалпы коомчулукту мүнөздөйт, арийне көпчүлүк учурда бул ресурстар абдан сейрек колдонулат. Табигый кырсыктар менен күрөшүү потенциалын түзүү жана чыдамдуулук менен жеңүү механизмдеринин өсүшүнө багытталган салттуу баалуулуктарды жаңылоо үчүн өзгөчө күч жумшоо керек.

Ошентип, катышуучулардын биргелешкен долбоорунун алкагында өткөрүлгөн семинардын жүрүшүндө маалымдуулук деңгээлин жогорулатуу жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартууну үгүттөөнү жакшыртуу боюнча бир канча сунуштар иштелип чыкты.

6 жадыбал. Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча кабардар болууну жогорулатуу жана үгүттөөнү жакшыртуу боюнча сунуштама. Булак: КТК КР УПК, DKKV, 2015 ж.

Стратегиялык пландоо
Жумуштун максаты
Ар түрдүү секторлордун милдеттенмелери

Сунуштама	2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы
Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында жетекчи курамдын, саясий курамдын маалымдуулугун көтөрүү.	1-Приоритеттүү багыттар. Кырсыктын тобокелдигин түшүнүү – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:
Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагына кирбеген ден соолугу боюнча мүмкүнчүлүгү чектелген адамдардын жана башка калктын аялуу катмарынын маалымдуулугун жогорулатуу	d) тажрыйба алмашуунун, практикалык сабактардын жана алдыңкы методдордун, ошондой эле кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу суроолору боюнча окутуунун жана агартуунун, анын ичинде жамааттык окуу практикаларынын, даярдоонун жана агартуунун болгон механизмдерин пайдалануунун жардамы менен бардык деңгээлдердеги өкмөттүн кызмат

	<p>адардарынын, жарандык коомдук уюмдардын, жашоочулардын жана ыктыярдуулардын, анын ичинде жеке секторлордун маалымдуулук деңгээлин жогорулатуу.</p> <p>е) поддерживать национальные стратегии повышения уровня осведомленности и информированности общественности по вопросам снижения риска бедствий, включая улучшение качества информации и данных о риске бедствий, с помощью различных кампаний, социальных сетей и мероприятий по мобилизации общественности с учетом особенностей и потребностей аудиторий;</p>
<p>Мамлекеттик структураларга ишке кабыл алууда кырсыктын тобокелдигин кыскартуу боюнча милдеттүү тренингдерди киргизүү</p>	<p>4-приоритеттүү багыттар Калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра конструкциялоо боюнча иштерде “болгондогудан да мыкты жасоо” принцибин ишке киргизүү жана эффективдүү таасир берүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: координациянын механизмдерин жана жол-жобосун түзүүдө же чыңдоодо, өзгөчө кырдаал учурунда жардам көрсөтүү иштерин каржылоодо жана кырсыктан кийинки мезгилдерде кайра калыбына келтирүү, кайра куруу иштерин пландоо жана даярдоо иштеринде мамлекеттик секторлордогу кызматкерлердин ордун колдогон мамлекеттик стратегияларды жана чараларды кабыл алуу.</p>
<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча мобилдик тиркемелерди иштеп чыгуу.</p>	<p>1-приоритеттүү багыттар. Кырсыктын тобокелдигин түшүнүү – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p>
<p>Жаңы технологияларды (мисалы 3D форматта же нанотехнологиялары) пайдалануу менен калкка ӨК жөнүндө маалымат берүү.</p>	<p>ф) инновацияларга жана узак убакытка, коркунучтун ар кандай түрлөрүнө багытталган жана боштуктарды, тоскоолдуктарды жана бири биринен көз каранды болуучулукту, ошондой эле социалдык, экономикалык, билим</p>
<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында</p>	

<p>көргөзмөлөрдү коюу максатында мобилдик театр (окутуучу) түзүү.</p>	<p>берүүчү жана экологиялык маселелерди жана кырсыктардын коркунучун эске алуу менен кырсыктардын тобокелдигин изилдөө факторлорунун чечилбеген көйгөйлөрүн чечүүнү көздөгөн технологияларды, иштеп чыгууга дем берүү.</p> <p>г) формалдуу жана формалдуу эмес билим берүү программаларында, ошондой эле баардык деңгээлдердеги жарандарды агартуу иш чараларында жана кесиптик билим берүү жана даярдоо программаларында кырсыктардын тобокелдигине тиешелүү болгон, анын ичинде кырсыкты алдын алуу, алардын кесепеттерин кыскартуу, аларга даярдыкты камсыздоо, таасир берүү, калыбына келтирүү жана реабилитациялоо маселелери боюнча агартуу иштерин камтууга жардам берүү. аудиториянын өзгөчөлүктөрүн жана талаптарын эске алуу менен коомчулукту мобилизациялоо боюнча ар кандай компаниялардын, социалдык тармактардын жана иш чаралардын жардамында кырсыктардын тобокелдиги жөнүндө кабарлардын жана маалыматтардын сапатын жакшыртууну камтыган кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу суроолору боюнча маалымдуулук деңгээлин жана жалпы коомчулукка маалымат берүүнү жогорулатуунун улуттук стратегиясына жардам берүү.</p>
<p>Транспорттордун бардык түрлөрүн пайдалануу менен калкка маалымат берүү (темир жол, авиация транспорт)</p>	<p>4-приоритеттүү багыттар Калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра конструкциялоо боюнча иштерде “болгондогудан да мыкты жасоо” принцибин ишке киргизүү жана эффективдүү таасир берүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: а) адамдарга багытталган секторлор аралык ар түрдүү коркунучтарды болжолдоо жана эрте кабарландыруу системаларын, кырсыктардын</p>

	<p>тобокелдиктери жана өзгөчө кырдаалдар жаралганда байланыш механизмдерин, социалдык технологияларды жана кооптуу кубулуштарга мониторинг жүргүзүүнүн телекоммуникациялык системасын инвестициялоо, иштеп чыгуу, жардам берүү жана бекемдөө. Калың катмардын катышуусунун негизги принциптеринин ушундай системалараны иштеп чыгуу. Мунун менен, талапкерлердин муктаждыктары, анын ичинде гендердик факторлорго көбүрөөк көңүл бөлүү менен социалдык жана маданий талаптарды эске алуу керек. Эрте кабарландыруунун жөнөкөй жана өтө кымбат турбаган каражаттарын жана аппаратураларын пайдаланууга жардам берүү жана табигый кырсыктар жөнүндө эрте кабарландыруу системаларын жайылтуучу каналдарды кеңейтүү.</p>
--	---

Сунуштама	2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы
Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында маалымдуулукту жогорулатуунун биргелешкен пландарын иштеп чыгуу.	<p>2-Приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин башкаруу алкагында уюштуруучу-укруктук иштерди жакшыртуу – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: милдеттенмелери, көрсөткүчтөрү жана убактысы көрсөтүлгөн, тобокелдиктин пайда болуусун алдын алууга, болгон кырсыктарды кыскартууга жана экономикалык, социалдык, санитардык-гигиеналык жана экологиялык пландагы каршы туруу потенциалын бекемдөөгө багытталган кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча ар кандай убактарга эсептелген улуттук жана жергиликтүү стратегияларды жана пландарды кабыл алуу жана ишке ашыруу.</p>
Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча роликтерди жасоо / КРнын ӨКМи, Коомдук	<p>V. Кызыкдар тараптардын ролу а) массалык маалымат каражаттары жасашы керек:</p>

телерадиоберүү корпорациясы (КТРК) менен макулдашуу	– абдан терең аңдап билүү иштеринде жана бул чечилбеген көйгөйлөрдүн коомдогу ордун түшүнүүдө жергилктүү, улуттук, чөлкөмдүк жана глобалдык деңгээлдерде активдүү жана инклюзивдүү роль ойношу;
Жарандык коргонуу жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча комплекстүү маалыматтар базасын түзүү	1-Приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: а) тийиштүү маалыматтарды жана тажрыйбалык информацияларды топтоону, анализдөөнү, системага киргизүүнү жана пайдаланууну жайылтуу; б) абалга жараша ар түрдүү категориядагы пайдалануучулардын муктаждыктарын эске алуу менен анын жайылышын камсыз кылуу;

Сунуштама	2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы
Мектеп балдар бакчаларында, мектептерде, жогорку окуу жайларында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча окууларды өткөрүү (Коммерсиялык эмес Альянстар аркылуу)	1-Приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: формалдуу жана формалдуу эмес билим берүү программаларында, ошондой эле баардык деңгээлдердеги жарандарды агартуу иш чараларында жана кесиптик билим берүү жана даярдоо программаларында кырсыктардын тобокелдигине тиешелүү болгон, анын ичинде кырсыкты алдын алуу, алардын кесепеттерин кыскартуу, аларга даярдыкты камсыздоо, таасир берүү, калыбына келтирүү жана реабилитациялоо маселелери боюнча агартуу иштерин камтууга жардам берүү.
Маалыматтык-түшүндүрүү компаниясы аркылуу (Коммерсиялык эмес Альянстар аркылуу) үгүттөө иштерин жүргүзүү.	4-Приоритеттүү багыттар. Калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра конструкциялоо боюнча иштерде “болгондогудан да мыкты жасоо” принцибин ишке киргизүү жана эффективдүү таасир берүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу

	<p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>а) калк арасында түшүндүрүү иштерин уюштуруу жана өзгөчө жардам көрсөтүү жана элди сактоо боюнча операцияларды жүргүзүүдө керектүү болгон материалдарды сактоо үчүн коомдук борбор түзүү;</p>
<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында методикалык маалыматтар базасын түзүү жана аны баардык кызыкдар тараптарга жеткирүү (Коммерциялык эмес Альянстар аркылуу)</p>	<p>2-Приоритеттүү багыттар.</p> <p>Кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу</p> <p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>а) тийиштүү маалыматтарды жана тажрыйбалык информацияларды топтоону, анализдөөнү, системага киргизүүнү жана пайдаланууну жайылтуу;</p> <p>б) абалга жараша ар түрдүү категориядагы пайдалануучулардын муктаждыктарын эске алуу менен анын жайылышын камсыз кылуу;</p>

Төмөндөгү графикте калктын маалымдуулугун жогорулатуу жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жөнүндө улуттук да, жергиликтүү да деңгээлде ыйгарым укуктуу бийлик органдары менен өз ара байланышын, ошондой эле массалык маалымат каражаттарынын өкүлдөрүнүн болгон потенциалдарын пайдалануунун жардамында үгүттөө иштери боюнча бардык кызыкдар тараптардын өз ара байланышы көрсөтүлгөн.

14 график. Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жөнүндө маалымдуулукту жогорулатуу жана үгүттөө иштерин жакшыртуу боюнча иш чараларды өткөрүүнү күчөтүү үчүн бардык кызыкдар тараптардын өз ара байланышы тууралуу мүмкүн болгон Схема. Булак: КТК КР УПК, 2015 ж.

Даярдыкты күчөтүү жана кырсыктарды алдын алуу

Өзгөчө кырдаалдарга даярдыкты жана таасир берүүнү камсыздоо боюнча мыкты иштелип чыккан пландар элдин жашоосун, мүлкүн эле сактап калбастан, алар кырсыктан кийинки калыбына келтирүүнү, кырсыктардын таасирин кыскартуу туруктуулугун жана потенциалын жакшыртканга шарт түзөөрүн эске сала кетүү керек. Даярдыкты жана эрте кабарландыруу системасын камсыздоо боюнча иштер табигый же башка коркунучтардын таасирлерине кабылышы мүмкүн болгон шаарларга, коомчулукка жана жеке жарандарга ден соолукка зыян келтирүүнү, бөөдө өлүмдүн санын жана мүлккө келтирилген зарарды же айлана-чөйрөнүн аялуулугун азайтуу үчүн өз убагында жана туура аракет жасашына жардам берет. Эгерде коомчулук өзү, бийлик органдары мамлекеттик жана жергиликтүү деңгээлдерде даярдыкты жана таасир берүүнү камсыздоонун маанилүүлүгүн жана муктаждыгын түшүнгөндө гана туруктуулукка жетишүүгө болот.

Хиог Алкактык программасынан алынган сабактын негизинде аракеттерди бекитүүгө болот. Элди, өлкөнү жана коомду мындан да эффективдүү коргоо, жана

ошондой эле алардын бар болуу, ден соолук каражаттарынын булактары, маданий мурастарынын объектилери, социалдык-экономикалык активдери жана экосистемалары өтө эле олуттуу мааниге ээ. Кырсыктардын тобокелдигин болжолдоо, кырсыктардын кокустугун пландоо, кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу каршы туруу потенциалдарын чыңдоого шарт....

Ушуга байланыштуу баардык деңгээлдерде тобокелдиктерге кабылууну азайтуу жана аялуулукту төмөндөтүү боюнча иштерди активдештирүү муктаждыгы келип чыгат, бул жаңы кырсыктардын тобокелдигинин пайда болуусун алдын алууга жана кырсыктардын тобокелдигинин жаралуу жоопкерчилигин бекитүүгө шарт түзөт. Кедейчиликтин жана теңсиздиктин, климаттын өзгөрүшүнүн жана анын өзгөрмөлүүлүгүнүн, табигый жана катуу урбанизациянын, жерди эффективдүү пайдалануунун кесепеттери өңдүү тобокелдиктерге шарт түзгөн түпкү себептерди, ошондой эле демографиялык өзгөрүү, институционалдуу механизмдердин, тобокелдиктер жөнүндө маалыматтарды эске албастан иштелип чыккан саясаттын алсыздыгы, кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иштерде жеке секторлордун инвестициясын тескөө жана дем берүү механизмдеринин жоктугу, сатылыш системасынын татаалдыгы, технологияларды пайдалануунун чектүүлүгү, ресурстарды түгөтө пайдалануу, экосистеманын абалынын начарлашы, пандемиялар менен эпидемиялардын жайылышы өңдүү ырбаттуучу факторлорду жоюу үчүн кыйла максаттуу багытталган күчтөрдү жумшоо кажет.

Мындан сырткары, улуттук, чөлкөмдүк жана глобалдык деңгээлдерде кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча стратегияларды байгерчиликте башкаруу ролун бекемдөөнү, кырсыктардан кийин кайра калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра куруу иш-чараларын өткөрүүгө жана каршы чараларды көрүүгө даярдыкты жогорулатууну, улуттук деңгээлдерде аларды ишке ашыруу менен байланышты координациялоону жакшыртууну, эл аралык кызматташтыктын кыйла эффективдүү формаларын пайдалануу менен “болгондогудан да мыкты жасоо” принциби боюнча иштерди жүргүзүү үчүн кырсыктардан кийин калыбына келтирүү жана кайра куруу учурларын колдонууну улантуу керек.

Ошентип, КТК боюнча Сендай Алкактык программа улуттук да, жергиликтүү да, глобалдык да, чөлкөмдүк да деңгээлдерде конкреттүү чаралардын тизмесин санао менен кайра калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра куруу боюнча иштерде “болгондогудан да мыкты жасоо” принцибин жайылтуу жана эффективдүү таасир берүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу боюнча приоритеттүү багыттарды айкын түрдө аныктайт.

КРнын Өзгөчө кырдаалдар министрлиги өлкөдө ыйгарым укуктуу орган катары өзгөчө кырдаалдарды алдын алуу жана аларды жоюу жаатында жыл сайын кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу боюнча превентивдүү иш-чараларды өткөрөт.

Болгон мүмкүнчүлүктөрдү пайдаланып, кырсыктардын тобокелдигине негиз салуучу факторлорду азайтуу, баардык деңгээлдерде эффективдүү таасир берүү максатында кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу, мамлекеттик органдар

“Өлкөдө өзгөчө кырдаалдарга даярдануу пландарын, эрте кабарландыруу системасын жана башкаруу потенциалдарын өстүрүүнү жайылтуу жана жакшыртуу, ошондой эле калктын даярдыгын жогорулатуу боюнча окууларды регулярдуу өткөрүү даярдыктын, эрте кабарландыруунун жана таасир берүүнүн эффективдүү механизмдеринин негизги принциптеринин бир болуп саналат.”

менен жергиликтүү өзүн өзү башкаруу органдарынын баардык деңгээлдеринде жетекчилердин жана кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу жана даярдоо, өзгөчө жана кризистик кырдаалдар пайда болгондо же коркунучу туулгандагы аракеттерге калкты окутуу жана алар тууралуу маалымат берүү боюнча уюштуруучу жана практикалык чаралар көрүлөт.

Жыл өткөн сайын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жана өзгөчө кырдаалдарга таасир берүү тармагында биргелешкен стратегияларды, концепцияларды, маакулдашууларды, келишимдерди, программаларды жана долбоорлорду көтөрүп чыгуу жана ишке ашыруу жолдору аркылуу эл аралык кызматташтыкты бекемдөө маселелерине көбүрөөк көңүл бөлүнүүдө.

Ошентип, биргелешкен долбоорлодун алкагында өткөрүлүп жаткан семинардын жүрүшүндө катышуучулар тарабынан ӨКга өлкөнүн калкын жана аймагын даярдоону күчөтүү, ошондой эле кырсыктардын алдын алуу боюнча бир канча сунуштар айтылды.

7 жадыбал. Кырсыктарга даярдыкты жана алдын алууну чыңдоо боюнча сунуштама. Булак: КТК КР УПК, ДККВ, 2015 ж.

Стратегиялык пландоо
Жумуштун максаты
Ар түрдүү секторлордун милдеттенмелери

Сунуштама	2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы
Потенциалдуу коркунучтуу зоналарга, объекттерге мониторинг жүргүзүү, болжолдоо жана баалоо системасын жайылтуу жана стандарттарын иштеп чыгуу.	1-приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: а) кырсыктардын кесепетинен алынган жоготууларды такай баалоо, белгилөө жана алар жөнүндө маалымат таратуу жана элге жарыялоо, абалга жараша, ар бир конкреттүү абалдарда жана аялуу факторлордо кырсыктардын коркунучуна кабылуу жөнүндө маалымат контекстинде экономикалык, социалдык, медициналык-санитардык, билим берүү, экологиялык жана маданий кесепеттерин талдоо.
Баардык кызыктар тараптарды тартуу менен катастрофа медицинасынын потенциалын күчөтүү	3-приоритеттүү багыттар. Каршы аракет потенциалын жогорулатуу максатында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча чараларды инвестициялоо – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:

	<p>h) саламаттыкты сактоонун улуттук системасында каршы аракет потенциалын жогорулатуу, анын ичинде:</p> <ul style="list-style-type: none"> – айрыкча жергиликтүү деңгээлдерде биринчи, жалпы жана адистештирилген жардамдарды көрсөтүүчү медициналык мекемелердин системасында кырсыктардын тобокелдигин башкаруу боюнча чараларды интегралдоо жолу; – кырсыктардын тобокелдигин кыскартууга багытталган саламаттыкты сактоо системасынын мамилелери иште пайдалануу жана ишке ашыруу, кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү көз карашында саламаттыкты сактоо системасынын кызматкерлеринин потенциалын өстүрүү; – катастрофа медицинасы тармагында окуу потенциалдарын жайылтууга жана бекемдөөгө жардам берүү; – башка секторлор менен кызматташтыкта, ошондой эле Бүткүл дүйнөлүк саламаттыкты сактоо уюмунун Эл аралык медициналык-санитардык эрежелерин ишке ашырууда (2005-ж.) кырсыктардын тобокелдигин кыскартууга багытталган медициналык жардам мамилелери программасында пайдаланылган маселелерде жалпы медициналык-санитардык топторго жардам берүү жана адистик даярдоо.
<p>Мобилдик байланыштардын операторлору, жарнамалык щиттер аркылуу КТК боюнча маалымдуулукту (мамлекеттик структуралардын жетекчилеринин жана калктын потенциалын жогорулатуу) жогорулатуу. Балдар бакчаларында, мектептерде, орто жана жогорку окуу жайларында окутуу.</p>	<p>4-приоритеттүү багыттар</p> <p>Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү</p> <p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>i) формалдуу жана формалдуу эмес билим берүү программаларында, ошондой эле баардык деңгээлдердеги жарандарды агартуу иш чараларында жана кесиптик билим берүү жана даярдоо программаларында кырсыктардын тобокелдигине тиешелүү болгон, анын ичинде кырсыкты алдын алуу, алардын кесепеттерин кыскартуу, аларга даярдыкты камсыздоо, таасир берүү, калыбына келтирүү жана реабилитациялоо маселелери боюнча агартуу иштерин камтууга жардам берүү.</p>

	<p>j) аудиториянын өзгөчөлүктөрүн жана талаптарын эске алуу менен коомчулукту мобилизациялоо боюнча ар кандай кампаниялардын, социалдык тармактардын жана иш чаралардын жардамында кырсыктардын тобокелдиги жөнүндө кабарлардын жана маалыматтардын сапатын жакшыртууну камтыган кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу суроолору боюнча маалымдуулук деңгээлин жана жалпы коомчулукка маалымат берүүнү жогорулатуунун улуттук стратегиясына жардам берүү.</p>
<p>Даярдоо процессинде ыктыярдуу-куткаруучу командаларды тартуу</p>	<p>2-приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу – Глобалдык жана чөлкөмдүк деңгээлдер: а) өз ара окутуу жана алдыңкы тажрыйбалар менен маалыматтарды алмашуу жолу аркылуу, анын ичинде кызыкдар тараптардын арасында өз эрки менен жана өз демилгеси менен коллективдүү обзор жүргүзүү;</p>
<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында ыктыярдуулардын кыймылын өнүктүрүүгө жардам берүү</p>	<p>4-приоритеттүү багыттар Калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра конструкциялоо боюнча иштерде “болгондогудан да мыкты жасоо” принцибин ишке киргизүү жана эффективдүү чара көрүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: кырсыктарга таасир берүү чаралары тууралуу болгон кадрлар жана ыктыярдуу кызматкерлер менен окуу уюштуруу жана өзгөчө кырдаалдарга артыгыраак эффективдүү чара көрүүнү камсыздоо максатында техникалык жана логистикалык потенциалдарды бекемдөө.</p>
<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагына мүмкүнчүлүктөрү жана ден</p>	<p>V. Кызыкдар тараптардын ролу а) кырсыктардын тобокелдигин баалоодо жана конкреттүү талаптарга, анын ичинде</p>

соолугу чектелген адамдарды тартуу (МжДСЧА)	универсалдуу дизайн принциптерине негизделип ыңгайлаштырылган пландарды иштеп чыгууда жана жүзөгө ашырууда, майыптардын жана алардын кызыкчылыгын колдогон уюмдардын пикирин эске алуу чечүүчү мааниге ээ.
Жергиликтүү деңгээлдерде эрте кабарландыруу системасын түзүү боюнча чараларды күчөтүү	<p>2-приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укруктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: милдеттенмелери, көрсөткүчтөрү жана убактысы көрсөтүлгөн, тобокелдиктин пайда болуусун алдын алууга, болгон кырсыктарды кыскартууга жана экономикалык, социалдык, санитардык-гигиеналык жана экологиялык пландагы каршы туруу потенциалын бекемдөөгө багытталган кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча ар кандай убактарга эсептелген улуттук жана жергиликтүү стратегияларды жана пландарды кабыл алуу жана ишке ашыруу.</p>

Сунуштама	2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы
ӨКна чара көрүү боюнча гуманитардык борбордук кампаларды (материалдык-техникалык камсыздоо (МТК)) түзүү. Материалдык-техникалык камсыздоонун (МТК) тизмесин аныктоо. Фонд/резерв түзүү.	<p>4-Приоритеттүү багыттар. Калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра конструкциялоо боюнча иштерде “болгондогудан да мыкты жасоо” принцибин ишке киргизүү жана эффективдүү таасир берүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p>
Күтөрдү жана каражаттарды даярдыкта кармоо (адистер менен окууларды өткөрүү)	<p>с) кырсыктарга таасир берүү чаралары тууралуу болгон кадрлар жана ыктыярдуу кызматкерлер менен окуу уюштуруу жана өзгөчө кырдаалдарга артыгыраак эффективдүү чара көрүүнү камсыздоо максатында техникалык жана логистикалык потенциалдарды бекемдөө; d) кырсыктарга ыкчам жана эффективдүү чара көрүү, алардын шартында калкты көчүрүү, ошондой эле белгиленген</p>

	<p>тартипте жергиликтүү муктаждыктарды эске алуу менен тез жардам көрсөтүү тартибинде аларга коопсуз калканчык, жөнөкөй тамак-аш берүү жана азык-түлүксүз предметтер менен камсыздоодо, кырсыктарга даярдык, жана аларга чара көрүү, калыбына келтирүү даражасын текшерүү боюнча регулярдуу окуу өткөрүүгө, жана да эвакуация жүргүзүү, окутууга даярдоо жана жардамдашуунун зоналык системасын түзүүгө дем берүү.</p>
<p>Мобилдик байланыштардын операторлору, жарнамалык щиттер аркылуу КТК боюнча маалымдуулукту (мамлекеттик структуралардын жетекчилеринин жана калктын потенциалын жогорулатуу) жогорулатуу. Балдар бакчаларында, мектептерде, орто жана жогорку окуу жайларында окутуу.</p>	<p>1-приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: б) формалдуу жана формалдуу эмес билим берүү программаларында, ошондой эле баардык деңгээлдердеги жарандарды агартуу иш чараларында жана кесиптик билим берүү жана даярдоо программаларында кырсыктардын тобокелдигине тиешелүү болгон, анын ичинде кырсыкты алдын алуу, алардын кесепеттерин кыскартуу, аларга даярдыкты камсыздоо, таасир берүү, калыбына келтирүү жана реабилитациялоо маселелери боюнча агартуу иштерин камтууга жардам берүү. с) аудиториянын өзгөчөлүктөрүн жана талаптарын эске алуу менен коомчулукту мобилизациялоо боюнча ар кандай компаниялардын, социалдык тармактардын жана иш чаралардын жардамында кырсыктардын тобокелдиги жөнүндө кабарлардын жана маалыматтардын сапатын жакшыртууну камтыган кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу суроолору боюнча маалымдуулук деңгээлин жана жалпы коомчулукка маалымат берүүнү жогорулатуунун улуттук стратегиясына жардам берүү.</p>
<p>Жергиликтүү деңгээлде КТК боюнча окуу борборун түзүү</p>	<p>4-Приоритеттүү багыттар. Калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра конструкциялоо боюнча иштерде “болгондогудан да мыкты жасоо” принцибин ишке киргизүү жана эффективдүү таасир берүүнү камсыздоо</p>

	<p>үчүн кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: а) калк арасында түшүндүрүү иштерин уюштуруу жана өзгөчө жардам көрсөтүү жана элди сактоо боюнча операцияларды жүргүзүүдө керектүү болгон материалдарды сактоо үчүн коомдук борбор түзүү;</p>
<p>Түрдүү кырсыктардан коопсуз жай аныктоо</p>	<p>1-приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: б) базистик сызыктарды пайдаланууга жана тактоого сунуштоо жана мезгил мезгили менен кырсыктардын тобокелдигин, аялуулугун, потенциалын, кабылышын, коркунучтун мүнөзүн жана алардын өлкөнүн өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен тиешелүү социалдык жана кеңири масштабдагы экосистемасынын келечекте мүмкүн болгон таасирлерин баалоо; с) конкреттүү жерлердин, кооптуу зоналардын картасын кошуп кырсыктардын тобокелдиги тууралуу тиешелүү учурлардагы маалыматтарды чогултуу жана маал-маалы менен жаңылоо жана аны жетекчилерге, коомчулукка жана кырсыктардын коркунучу бар райондордун жашоочуларына тиешелүү учурда технологияларды пайдалануу менен тийиштүү форматта алынган геомейкиндиктик маалыматтарды берүү. – Глобалдык жана чөлкөмдүк деңгээлдер: а) көпфакторлуу кырсыктар боюнча комплекстүү изилдөө жүргүзүүгө, кырсыктардын тобокелдигин чөлкөмдүк баалоого жана кырсыктардын чөлкөмдүк картасын түзүүгө, анын ичинде климаттын өзгөрүү сценарийинин чагылдырылышына дем берүү.</p>

Төмөндөгү көрсөтүлгөн график кырсыктарга даярдык жана алдын алуу боюнча стратегияны жакшыртуу, ошондой эле стратегиянын негизинде иш-чараларды күчөтүү муктаждыгын көрсөтөт.

Биргелешкен долбоордун алкагындагы семинардын жүрүшүндө катышуучулар кырсыктарга даярдык жана аны алдын алуу процесстерин күчөткөн стратегияны жакшыртуунун негизги приоритеттүү жолдорун аныкташты жана мунун негизинде жоопкерчиликтүү органдар көрсөтүлгөн стратегиянын приоритеттүү жолдорун ишке ашыруу максатында конкреттүү иш-чаралар иштелип чыкты.

15 график. Булак: КТК КР УПК, 2015 ж.

а) кырсыктарга даярдык көрүү жана аларды алдын алуу боюнча стратегияны жакшыртуунун приоритеттүү багыттары

б) кырсыктарга даярдык көрүү жана аларды алдын алуу процессин күчөтүү максатында ишке ашырылышы керек болгон иш-чаралар

Ресурстарды мобилизациялоо

Ресурстарды алууга мүмкүнчүлүк алуу үчүн мамлекеттин стратегиясы, саясаты, планы жана ишке ашыруу механизми болушу шарт. Иш аракеттердин планы ушундай түзүлгөн, эгерде ал ресурстар менен бышыкталбаса, анда ал жөн гана план бойдон калат. Жергиликтүү бийлик органдарынын ресурстарды алууга жана аларды башкаууга мүмкүнчүлүк алуусу, ошондой эле кырсыктардын тобокелдигин кыскартуусу үчүн перспективдүү өнүгүүнүн концепциясы, милдеттери жана стратегиялык пландардын механизми жана машыгуу болушу шарт. Каржылоо булактары болуп тармактык улуттук бюджеттен каражат бөлүп берүү жана төлөмдөр, мамлекеттик жана жеке уюмдардын арасындагы өнөктөштүк, техникалык кызматташтык боло алат, ошондой эле ресурстар жарандык коомдук уюмдардан жана сырткы структуралардан да берилиши мүмкүн.

“Туруктуу шаар кура алуу үчүн бизге жергиликтүү деңгээлдерге бир далай ресурстарды бөлүшүбүз кажет болот. Бул экономикалык кыйын шарттарда жана ресурстардын жетишпестигинде оңойго турбайт. Бирок биздин башка жолубуз жок, биз муну жасашыбыз керек.”
Кейт Хиндс, мэр Портмора, Ямайка (Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Глобалдык Платформа, Женева, 2011-жылдын майы.)

Кырсыктын тобокелдигин кыскартуу боюнча каржылоо чаралары жамааттык милдет болуп эсептелет жана бул милдеттер бардык кызыкдар тараптар – жергиликтүү, улуттук жана облустук деңгээлдердеги бийлик органдарынан жеке сектордук, өндүрүштүк уюмдар, бейөкмөт уюмдар жана жеке жарандар менен биргеликте аткарылышы керек. Бардык секторлор менен өз ара түшүнүү кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу үчүн өлкөдө жогорку даярдыкты камсыз кылат.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процесстеринде каржылоо булактарынан сырткары да, башка маанилүү булактар бар. Илимий коомчулук, тарабынан кымбат техникалык жардам, маалымат, окутуу жана билим бериши мүмкүн.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу иштеринде мамлекетке, анын улуттук жана жергиликтүү бийлик органдарына, коомго жана ишканаларга жардам берүүнүн бирден бир орчундуу аспектиси болуп Хиог Алкактык программасынын иштеринде ачыкталган көйгөйлөргө ылайык, мурдагыдай эле эл аралык, региондук, субрегиондук жана трансчекаралык кызматташуу эсептелет. Өзгөчө бир бөтөн кыйынчылыктарга дуушар болгон, эл аралык милдеттенмелерге ылайык потенциалдарды, финансылык жана техникалык жардамдарды түзүүдө жана технологияларды берүүдө жардам берүү түрүндө жеткиликтүү, туруктуу жана өз убагында каражаттар менен камсыз кылуучу эки тараптуу жана көп тараптуу каналдар боюнча өзүнүн ресурстарын жана мүмкүнчүлүктөрүн толуктоо үчүн жардамга жана өзгөчө көңүл бөлүүгө муктаж болгон өнүгүп келе жаткан өлкөлөр, айрыкча начырыраак өнүккөн өлкөлөр, кичине аралдардагы өнүгүп келе жаткан мамлекеттер, деңизге чыгышы болбогон өнүгүп келе жаткан өлкөлөр, африкадагы өлкөлөр, жана ошондой эле, орточо деңгээлдеги кирешелүү өлкөлөр.

Хиог алкактык программаларынын аракеттеринин жүрүшүндө жүзөгө ашырылган тажрыйбаларды эске алуу менен, күтүлүүчү жыйынтыкка жана 2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программаларынын максатына жетүү үчүн мамлекет жеке жана

бардык секторлордун алкагында төрт приоритеттүү багыттарда максаттуу багытталган иш аракеттерди жергиликтүү, улуттук жана аймактык да, жалпы дүйнөлүк да деңгээлде кабыл алышы шарт. Алардын бири “Каршы аракет потенциалын бекемдөө максатында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иш чаралардын инвестициялары” болуп саналат.

Структуралык жана бейструктуралык чараларды кабыл алуу аркылуу кырсыктардын тобокелдигин кыскартууга жана аларды алдын алууга багытталган мамлекеттик жана жеке инвестициялар элди, коомду жана өлкөнү экономикалык, социалдык, медициналык жана маданий жактан ошондой эле, алардын мүлкүн жана айлана чөйрөсүн коргоону камсыздоо планында каршы аракет потенциалын бекемдөө үчүн маанилүү орунду ээлешет. Бул чаралар инновациялык ишмердүүлүктө, өнүгүүдө жана жумуш ордун түзүүдө кыймылдаткыч күч боло алышат. Алар чыгашалык көз караш менен алып караганда эффективдүү жана элдердин жашоосун сактоодо, жоготууларды алдын алууда жана азайтууда ошондой эле, ийгиликтүү кайра калыбына келтирүүдө жана реабилитациялоодо маанилүү роль ойнойт.

Зыяндарды тикелей баалоонун жыйынтыгы объектерди калыбына келтирүүгө финансылык чыгымдардын көлөмү боюнча адекваттуу маалыматтарды алууга жана керектүү каржы ресурстарын тартуу булактарын аныктоого мүмкүнчүлүк бербейт. Кыргыз Республикасында пайдаланылып келген зыяндарды баалоонун жолжобосунда негизги көңүл өзгөчө кырдаал учурунда анын кесепеттерин жоюу маселелерине бөлүнгөн мезгилдеги эски Жарандык коргонуу системасынан калган. Бүгүнкү күндө кырсыктардын тобокелдигин башкарууда таптакыр башка милдеттенмелер – өзгөчө кырдаалдарды алдын алуу жана алдын ала эффективдүү митигациялык жана адаптациялык мүнөздөгү чаралар жатат.

Кыргыз Республикасы үчүн кырсыктардын алдында аялуу калктын жана шаардын, райондун, айылдардагы коомдордун, социалдык-экономикалык инфраструктуралык объектилеринин коопсуздугун камсыздоонун негизги элементи катары кырсыктардын тобокелдигин баалоодо экономикалык жана социалдык аспектилерге көп көңүл бөлүү курч мааниге ээ. Кырсыктардын натыйжасында болушу мүмкүн болгон акча түрүндө чагылдырылган экономикалык кесепеттерди аныктоо кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча эффективдүү чараларды иштеп чыгууга жардам берет. Муну менен, кырсыктарды алдын алуунун социалдык жана экономикалык жыйынтыктарынын эффективдүү көрсөткүчтөрүндө социалдык-экономикалык зыяндардын жана көп эмес каржы жана материалдык-техникалык ресурстарды эффективдүү пайдалануунун индикатору болушу шарт. Ошону менен катар, КРнын ӨКМи тарабынан жүргүзүлүп жаткан атайын алдын алуу жана жоюу иш чараларынын алкагындагы долбоорлорго негизделген негизги аргументтер кирешелер менен чыгашаларга шайкеш болушу абзел. Атайын алдын алуу жана жоюу иш чараларын иштеп чыгууда мүмкүн болгон зыяндарды баалоо объекттерге адам жашаган секторлорду эле эмес, туруктуу өнүгүүнүн алкагында кайра куруу жана социалдык инфраструктураларды курууга өнөк болгон айыл-чарбалык жерлерди жана өндүрүштүк ишканаларды дагы кошууга шарт түзөт. Тобокелдиктерди баалоонун экономикалык жана социалдык аспектилерин эсепке алуу өлкөнүн туруктуу өнүгүшүнө шарт түзүү боюнча чараларды пландоодо жана ишке ашырууда кырсыктардын тобокелдигин башкарууну ишке киргизүүгө негиз болуп эсептелет.

Анткен менен, 2020-жылдарга чейин өзгөчө жана кризистик кырдаалдарда Кыргыз Республикасынын калкынын жана аймагынын коопсуздугунун комплекстүү стратегиясында Жарандык коргонуунун мамлекеттик системасынын бирден бир негизги маселелери болуп өзгөчө кырдаалдарды алдын алууда каржы ресурстарын талап кылуучу жергиликтүү өзүн өзү башкаруу органдарын, жергиликтүү мамлекеттик администрацияны жетишсиз каржылоо болуп санаат.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу үчүн ресурстарды мобилизациялоо суроолорунда жаралган абалдарды эске алуу менен семинардын катышуучуларына ушул багытты күчөтүү боюнча бир канча сунуштар аныкталган.

8 жадыбал. Ресурстарды мобилизациялоо боюнча сунуштама. Булак: КТК КР УПК, ДККВ, 2015 ж.

Стратегиялык пландоо
Жумуштун максаты
Ар түрдүү секторлордун милдеттенмелери

Сунуштамалар	2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы
Ресурстарды мобилизациялоого комплекстүү мамиле кылуу саясатын иштеп чыгуу	<p>3-Приоритеттүү багыттар. Каршы аракет потенциалын бекемдөө максатында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иш чараларды инвестициялоо – Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер: к) баардык тиешелүү секторлордо кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу менен байланышкан стратегияларды, директиваларды, пландарды, мыйзамдарды жана токтомдорду иштеп чыгуу жана жүзөгө ашыруу процесстерин аткаруунун бардык деңгээлдеринде, ошону менен катар ылайыгына жараша финансылык жана логистикалык керектүү ресурстарды бөлүү. – Глобалдык жана аймактык деңгээлдер: l) Эл аралык коомдордогу өнөктөштөр, ишкердик түзүмдөр, эл аралык каржы мекемелери жана башка тиешелүү кызыкдар тараптар менен тыгыз кызматташтыкта кырсыктардын тобокелдигин бөлүштүрүү жана берүү механизмдерин жана куралдарын иштеп чыгууга жана бекемдөөгө дем берүү.</p>
Жаратылыш ресурстарын рационалдуу пайдалануу	3-Приоритеттүү багыттар.

	<p>Каршы аракет потенциалын бекемдөө максатында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иш чараларды инвестициялоо</p> <p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>м) Экосистемаларды түгөтпөстөн рационалдуу пайдаланууну бекемдөө жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча ишмердүүлүктү камтыган курчап турган чөйрөнү жана жаратылыш ресурстарын рационалдуу пайдаланууга комплекстүү мамиле жасоо.</p>
<p>Улуттук деңгээлде техникалык потенциалдарды пайдалануу жана жөнгө салуу</p>	<p>2-приоритеттүү багыттар Калыбына келтирүү, реабилитациялоо жана кайра конструкциялоо боюнча иштерде “болгондогудан мыкты жасоо” принцибин ишке киргизүү жана эффективдүү таасир берүүнү камсыздоо үчүн кырсыктарга даярдыкты жогорулатуу</p> <p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>п) кырсыктарга таасир берүү чаралары тууралуу болгон кадрлар жана ыктыярдуу кызматкерлер менен окуу уюштуруу жана өзгөчө кырдаалдарга артыгыраак эффективдүү чара көрүүнү камсыздоо максатында техникалык жана логистикалык потенциалдарды бекемдөө.</p>
<p>Ресурстарды мобилизациялоо тармагында компетенттүү кадр потенциалдарын эффективдүү пайдалануу</p> <p>Ресурстарды мобилизациялоо тармагында компетенттүү кадр потенциалдарын эффективдүү пайдалануу</p>	<p>2-приоритеттүү багыттар Кырсыктын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу</p> <p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p> <p>жергиликтүү жана улуттук деңгээлдерде ачылган тобокелдиктерди жеңүүдөгү техникалык, каржылык жана административдик түзүлүштөгү дараметтерди баалоону жүргүзүү.</p>
<p>Ресурстарды мобилизациялоодо тарыхый тажрыйбаларды пайдалануу</p>	<p>1-приоритеттүү багыттар. Кырсыктын тобокелдигин түшүнүү</p> <p>– Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</p>

	<p>а) абалга жараша кырсыктын коркунучун баалоо, жердин жана шарттын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен өзгөрүүнү талап кылган секторлор аралык мамилени пайдалануу аркылуу конкреттүү секторлордун саясатын, стратегиясын, пландарын жана программаларын иштеп чыгуу, ошондой эле ишке ашыруу маселелеринде илимий билимди толуктоо үчүн адатка айланган жана жергиликтүү илимдерди, ыкмаларды жана түпкүлүктүү элдердин билимин пайдаланууну камсыздоо.</p>
<p>Илимий институттар, бизнес секторлор, мамлекеттик органдар жана жарандык коом менен иш алып баруу</p>	<p>V. Кызыкдар тараптардын ролу</p> <p>Арийне кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жоопкерчилигин жалпысынан мамлекет мойнуна алган менен, бул өкмөт менен тиешелүү кызыкдар тараптардын биргелешкен жоопкерчилиги. Ошону менен катар, мамлекеттик эмес кызыкдар тараптар бул алкактык программалардын жергиликтүү, улуттук, аймактык жана глобалдык деңгээлдердеги иштеринин жүзөгө ашышында улуттук стратегияларга, мыйзамдарга жана токтомдорго ылайык мамлекетке жардам берүүдө көмөкчү фактор катары маанилүү роль ойнойт. Алардын жактоочулугу, ак ниеттүүлүгү, билими, тажрыйбасы жана ресурстары талап кылынат.</p> <p>б) ыктыярдуу эмгектерди уюштуруу менен алектенген жарандык коом, ыктыярдуулар, мекемелер жана коомдук уюмдар жасашы керек:</p> <ul style="list-style-type: none"> – кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу маселелери боюнча ченемдик базаларды, стандарттарды жана пландарды иштеп чыгуу жана жүзөгө ашыруу жактарында конкреттүү билим жана тажрыйбалык сунуштарды берүү үчүн мамлекеттик мекемелер менен өз ара аракеттешүүсү; – жергиликтүү, улуттук, аймактык жана глобалдык пландарды жана стратегияларды жүзөгө ашырууга катышуусу; – коомчулуктун кабардар болуусун жогорулатууга, кырсыкты алдын алуу

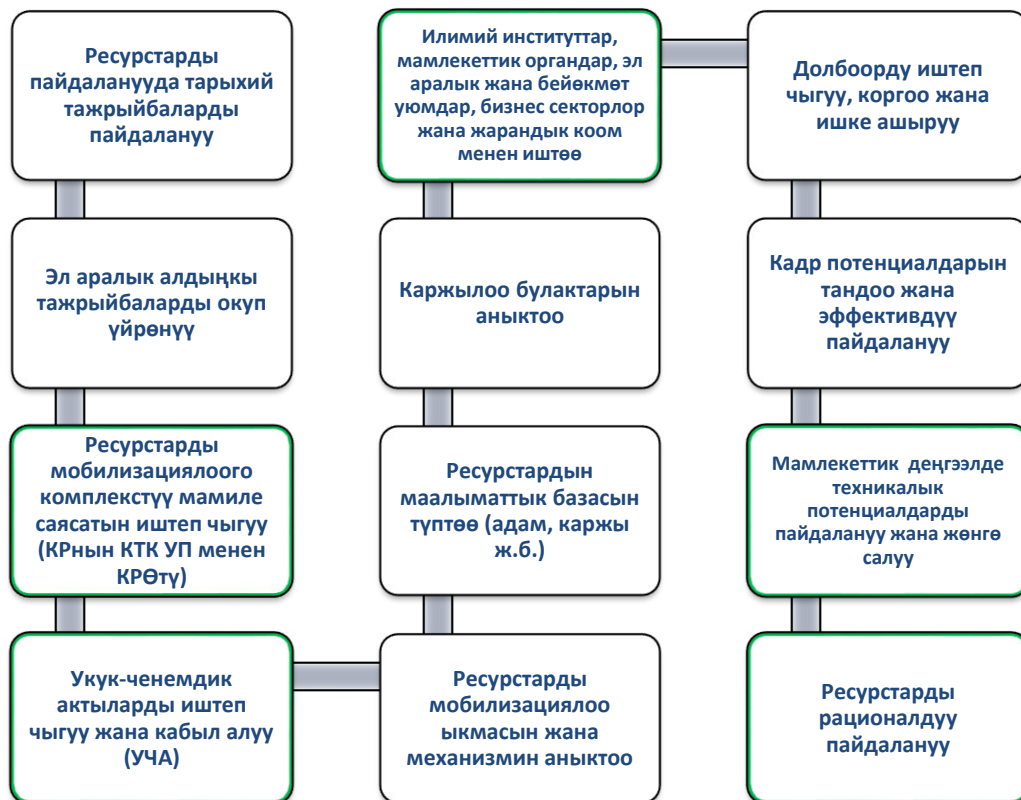
	<p>маданиятын түптөөгө жана кырсыктын тобокелдиги жөнүндө билим жана маданият жайылтуу иштерин жүргүзүүгө шарт түзүү жана жардам берүүсү;</p> <ul style="list-style-type: none">– кырсыктарга туруштук бере ала турган коомду түптөө, басынтпоочу принциптердин негизинде кырсыктардын тобокелдигин башкаруу үчүн чыгып сүйлөө жана тиешелүү учурларда группалар аралык эки тараптуу аракеттерди чыңдоочу бардык коомдук иштерге катышуусу; <p>с) академиялык, илимий жана изилдөөчү уюмдар жана тармактык структуралар жасашы керек:</p> <ul style="list-style-type: none">– келечектеги орто мөөнөттө жана узак мөөнөттө бышып жетиле турган кырсыктардын тобокелдиги менен бирге, кырсыктын тобокелдигинин жаралуу факторлоруна жана сценарийине көңүл буруусу;– жана алардын аймактык, улуттук жана жергиликтүү деңгээлдерде прикладдык пайдалануу максатында изилдөө иштерин жайылтуусу;– жергиликтүү коом менен бийлик органдарынын аракеттерин колдоосу;– чечим кабыл алуу процессинде саясат менен илимдин ортосунда өз ара аракеттенишүүнү камсыздоосу. <p>d) ишкердик менен алектенген структуралардын, кесиптик кошуундардын жана жеке секторлордун каржы мекемелери, ошондой эле финансы жактан жөнгө салуу органдары жана бухгалтердик уюмдар менен кайрымдуулук фонду жасашы керек:</p> <ul style="list-style-type: none">– айрыкча микро-, кичине жана орто ишканаларда кырсыктардын жаралуу тобокелдигин эске алуу менен жасалган инвестициялардын жардамындагы иштердин ыкмалары менен бизнес-моделдерде үзгүлтүксүз иштеп турган системаларды камсыздоо менен бирдикте, кырсыктардын тобокелдигин башкаруу боюнча чараларды интеграциялоосу;
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> – өзүнүн кызматкерлеринин жана клиенттеринин ортосунда түшүндүрүү иштерин жүргүзүү жана алар үчүн окуутуу иш чараларын уюштуруусу; – изилдөө жүргүзүү жана инновация киргизүүдө, ошондой эле кырсыктардын тобокелдигин башкаруу тармагындагы технологияларды өнүктүрүүгө катышуусу; – билим, тажрыйба жана конфиденциалдуу эмес маалыматтар менен алмашуусу жана аларды жайылтуусу; – ошондой эле кырсыктардын тобокелдигин башкарууну камтыган ченемдик базаларды жана техникалык стандарттарды иштеп чыгууда мамлекеттик секторлордун жетекчилиги астында, керек болгон учурда активдүү катышуусу.
<p>Ресурстарды мобилизациялоо тармагында эл аралык алдыңкы тажрыйбаларды пайдаланууну окуп үйрөнүү</p>	<p>1-приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин түшүнүү – <i>Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</i> е) эл аралык масштабда алдыңкы ыкмаларды аныктоо жана жайылтуу үчүн илимий-техникалык адистер, илимий чөйрө жана жеке секторлор менен жалпы өнөктөштүктү күчөтүүгө дем берүү жана алар менен алмашуу; ф) кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу технологияларын пайдаланууда экономикалык эффективдүү жана жөнөкөй алдыңкы ыкмалар жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча стратегиялар, пландар жана чаралар тууралуу тандалган сабактар жөнүндө маалымат алмашуу максатында пайдалануучулар үчүн жергиликтүү, улуттук, аймактык жана эл аралык ыңгайлуу системаларды жана кызматтарды иштеп чыгууга жардам берүү.</p>
<p>Сунуштамалар</p>	<p>2015-2030-жылдар аралыгындагы кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай Алкактык программасы</p>
<p>Каржылоо булактарын аныктоо</p>	<p>3-Приоритеттүү багыттар.</p>

	<p>Каршы аракет потенциалын чыңдоо максатында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча чараларды инвестициялоо</p> <p>– <i>Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</i></p> <p>d) Кырсыктардын тобокелдигин кыскартууга байланышкан каржы жана салык салуу куралдары жана чараларын ылайыгына жараша интеграциялоого жардам берүү.</p>
<p>Ресурстардын маалыматтык базасын түзүү</p>	<p>1-Приоритеттүү багыттар. Кырсыктын тобокелдигин түшүнүү – <i>Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</i></p> <p>a) Тиешелүү маалыматтарды жана тажрыйбалык информацияларды топтоого, анализдөөгө, системага салууга жана пайдаланууга дем берүү; Анын жайылышын абалга жараша түрдүү категориядагы пайдалануучуларды эске алуу менен камсыз кылуу.</p>
<p>Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында укук-ченемдик актыларды кабыл алуу</p>	<p>2-Приоритеттүү багыттар. Кырсыктардын тобокелдигин башкарууда укуктук-уюштуруу алкактарын жакшыртуу – <i>Улуттук жана жергиликтүү деңгээлдер:</i></p> <p>a) Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу көйгөйлүү маселелерин ар биринин өз алдынча жана бардык секторлордун негизги ишмердүүлүгүнүн ажырагыс бир бөлүгү кылып кароо жана мазмунун окуп чыгуу, ошондой эле мамлекеттик жана жеке секторлордун ишинде функцияларды жана милдеттенмелерди аныктоо менен аракеттенген улуттук жана жергиликтүү мыйзамдарды, эрежелерди жана мамлекеттик стратегияларды ылайыгына жараша макулдашууга жана андан ары жакшыртууга жардам көрсөтүү</p>

Төмөндө көрсөтүлгөн график кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иш чараларды туруктуу жүзөгө ашыруу максатында ресурстарды мобилизациялоо боюнча иштелип чыккан сунуштарга негизделген. Өз ара байланышкан иш чаралардын тизмеги кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иш чараларды өткөрүү максатында каржы, илимий жана адам ресурстарын тартуу боюнча керектүү иштерди так сүрөттөйт.

16 график. КТК боюнча иш-чараларды өткөрүү максатында ресурстарды мобилизациялоо боюнча иш-чаралардын тизмеси / схемасы. Булак: КТК КР УПК, 2015 ж.

Корутунду

2005-жылы кырсыктардын коркунучун азайтуу боюнча Бүткүл дүйнөлүк конференцияда 168 өлкө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча приоритеттүү иш-аракеттер менен калктын жана коомдун табигый кырсыктарга туруктуулугун жогорулатуу үчүн Хиог Алкактык программасынын иш-аракеттерин (ХАПИ) кабыл алышты. ХАПИнин бирден бир маанилүү компоненттери болуп кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу маселелери боюнча улуттук платформаны / улуттук координаторду түзүүнү көбөйтүү болду. Бүгүнкү күндө ХАПИни ишке ашыруунун жүрүшүндө 66 Улуттук платформа түзүлдү.

2013-жылы Германиянын Федералдык тышкы иштер министрлигинин финансылык колдоосу менен БУУнун КТК боюнча ЭАСнын атынан DKKV улуттук платформанын 50 обзорун жыйынтыктады. Обзор баардык кызыкдар тараптардын координациясы жана кызматташтыгы болгон улуттук платформаны ийгиликтүү кылуу үчүн өтө олуттуу талаптардын бири экендигин көрсөттү. Каралып чыккан көптөгөн улуттук платформалар түрдүү дисциплиналарды жана ыкчам блокторду тартуу, кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча КТКны жана ишмердүүлүктү эффективдүү жана таасирдүү ишке ашырууда өтө маанилүү шарттардын бири экендигин тастыктады.

2015-жылдын март айында, кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча III Бүткүл дүйнөлүк конференцияда 2015-2030-жылдарга КТК боюнча Сендай Алкактык программасы кабыл алынган. (КТК УПС). Программа кырсыктардын тобокелдигин башкаруу маселелерин чыңдоонун бөлүнгүс бир бөлүгү катары улуттук платформанын болушунун манилүүлүгүн баса белгилейт.

Долбоорду жүзөгө ашыруунун жүрүшүндө Өкмөттүн, жергиликтүү бийлик органдарынын, бейөкмөт уюмдардын, гуманитардык уюмдардын, академиялык институттардын жана эл аралык уюмдардын / БУУнун агенттиктеринин өкүлчүлүгүн көрсөтүүчү кызыкдар тараптарды тартуу, тобокелдиктерди түшүнүүдө жана тобокелдиктерди башкарууда, ошондой эле кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процесстерин бекемдөөдө олуттуу салым кошору анык болду. Бул кырсыктардын тобокелдигин кыскартууну үзүрлүү башкаруу максатында башка секторлор менен болгон институтционалдык потенциалдарды же кызматташтыкты түшүнүүнүн маанилүүлүгүн айкындады. Мунун баардыгы илим менен тажрыйбанын ортосунда, анын ичинде жергиликтүү жана улуттук деңгээлдердин ортосунда тыгыз байланыш түзүү процессине өтө чоң салым кошот. Кызматташтык же биргелешкен аракет макулдашылган болушу шарт, жана бул билимдерди жана биргелешкен жамааттык күчтөрдү алмашуу боюнча улуттук платформанын механизми өзүн улуттук, чөлкөмдүк, глобалдык жана локалдык деңгээлдери үчүн ылайык платформа катары көрсөттү. Ошондуктан тармактык жана биргелешкен аракеттер ар бир тармактарда табигый кырсыктардын тобокелдигин кыскартууну жакшыртуу үчүн керектүү шарт болуп калат.

Кыргыз Республикасынын мисалында Улуттук платформаны координациялоодо кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процесстерин кубаттоо үчүн негизги факторлор болуп төмөндөгүлөр саналат:

- Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу процесстерин, анын ичинде эффективдүү кызматташтыктын жардамында жүргүзүлгөн процесстерди башкаруу улуттук мүнөздө кабыл алынышы шарт.

- ▶ Баардык кызыкдар тараптардын Улуттук платформанын ишмердүүлүгүнө катышуусуна мүмкүнчүлүк берген процесстерди жана жол-жоболорду издөөнүн маанилүүлүгү.
- ▶ Тиешелүү органдардын чечим кабыл алуу процесстерине жардам берүү максатында Улуттук платформага көбүрөөк көңүл бөлүү муктаждыгы. Анын үстүнө, кеңири катышуу мамилелерин жүзөгө ашыруу зарыл.
- ▶ Умтулуунун баардык деңгээлдеринде жергиликтүү, улуттук жана эл аралык өнөктөштүктү жана кызматташтыкты жогорку деңгээлде куруу жана колдоо зарылчылыгы.
- ▶ КТК тармагында өлкө үчүн приоритеттүү жана керектүү кызматташтыкты карап чыгуунун олуттуулугу.
- ▶ Тажрыйба жана бөлүнүп алынган сабактарды алмашуу үчүн башка Улуттук платформалар же кошуна өлкөлөр менен же эл аралык деңгээлде кызматташууну күчөтүү кажет.

Ошон үчүн, мындай долбоорлор ишке ашырылып жатканда улуттук, субулуттук жана жергиликтүү деңгээлдерде тиешелүү структуралардын мүмкүнчүлүктөрүн жогорулатууга түрткү берет. Алар кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жана кырсыктардын тобокелдигин башкаруу процесстерине бүтүндөй жана комплекстүү жардам берет. Жарандык коргонууну башкаруу жана туруктуу потенциалдарды түзүү өңдүү КТКнын баардык аспектери Кыргыз Республикасынын туруктуулугун түзүү үчүн өз ара байланышкан жана тең приоритеттүү аспект катары каралат.

Күчөтүүнүн жыйынтыгы, үшүл долбоор сыяктуу башка өлкөлөргө да, чөлкөмдөргө да тиешеси бар. Ошондуктан, болгон Улуттук платформаны жогорку таризде пайдалануу, жана ошондой эле дүйнөдө КТК УПСын ишке ашырууда жаңы улуттук платформаларды жайылтууга жардам берүү максатында башка чөлкөмдөр үчүн да долбоордун жыйынтыктарын жана корутундуларын бөлүшүү жана ыңгайлашуу көптөн-көп сүнүшталат.

Биз баардык өлкөлөрдү, Кыргыз Республикасынын кызыкдар тараптары менен өнөктөштөрүнүн концепциясын жана изилдөө методологиясын карап чыгууга жана туруктуулукту жана кырсыктардын тобокелдигин башкарууну чыңдоо үчүн окшош кадам таштоого чакырабыз.

Тиркеме 1. Арыз тегерек столдун катышуучуларынан – министрликтердин жана ведомстволордун, мамлекеттик агенстволордун, илимий жана билим берүү мекемелеринин, эл аралык, бейөкмөт жана коммерциялык эмес уюмдардын, жарандык коомдун өкүлчүлүктөрүнөн:

25-июнь 2015-ж.

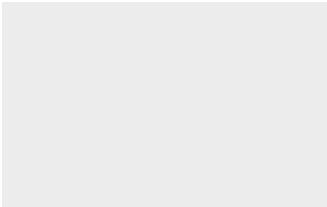
Бишкек ш.

«Туруктуу өнүгүүнү камсыз кылуу үчүн калктын жана өлкө аймагынын кырсыктардын таасирине туруктуулугун чыңдоодо Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасынын потенциалын жогорулатуу» проектин жүзөгө ашыруунун жыйынтыгында КТК процессине тартылган тараптар Кыргыз Республикасында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу чөйрөсүндөгү иш-чараларды аткарууда өз-ара кызматташуу умтулуу менен, төмөндөгүлөрдү Билдиришти:

- ▶ проекттин жыйынтыктары КТК чөйрөсүндө иштеген бардык кызыкдар тараптардын жана КТК боюнча КРнын Улуттук платформасынын ролдорун чыңдоодо маанилүү кадам болуп калды;
- ▶ КТК боюнча Улуттук платформанын Катчылыгы кызыкдар тараптар менен биргеликте иштеп чыккан улуттук деңгээлдеги кырсыктын тобокелдигин кыскартуу боюнча стратегиялык сунуштар/иш-чаралар КТК боюнча КРнын Улуттук платформасы кызыкдар тараптар менен биргеликте мындан ары иш алып баруу максатында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кароосуна сунушталат;
- ▶ КТК процессинин катышуучуларынын ролдорун, функцияларын, милдеттерин жана ыйгарым укуктарын анык чектөө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иш-чараларды жүзөгө эффективдүү ашыруу максатына жетүүдөгү маанилүү шарт болуп эсептелет.

Биз, министрликтер жана ведомстволор, мамлекеттик агенстволор, илимий жана билим берүү мекемелеринин, эл аралык, бейөкмөт жана коммерциялык эмес уюмдардын, жарандык коомдун өкүлчүлүктөрү – тегерек столдун катышуучулары төмөндөгүдөй каалоо тилектерди билдиребиз:

- ▶ кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасынын ролун мамлекеттик органдардын, илимий жана билим берүү мекемелеринин, эл аралык, бейөкмөт жана коммерциялык эмес уюмдардын, жарандык коомдун жана бизнес структуралардын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу, калктын жана мамлекеттин территориясынын кырсыктардын таасирине туруктуулугун улуттук жана жергиликтүү деңгээлде чыңдоого болгон ишмердүүлүгүн координациялоодо Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу боюнча мамлекеттик системасына кол кабыш кылуучу улуттук механизм катары таануу;
- ▶ кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасын колдоо, ошондой эле КТК боюнча өз-ара кызматташтыкты чыңдоо;

-
-
- кызматташуунун жана аракеттерди координациялоонун баалуулугун жана маанисин таануу, 2015-2030 жылдарга кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча практикалык иш-аракеттерге багытталган Сендай алкактык программасын жүзөгө ашырууда сезилерлик натыйжаларга жетүү үчүн биргелешкен эффективдүү ишмердүүлүктү камсыз кылуу.

Мындан сырткары, кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасынын Катчылыгы жана кызыкдар тараптар коркунучтардын ар кандай түрлөрүн өз ичине камтыган кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иш-чаралардын жана климаттын өзгөрүшү, урбанизациянын жана демографиялык өзгөрүүлөрдүн натыйжалары сыяктуу мүмкүн боло турган маселелер менен күрөшүү максатында трансчекаралык кызматташуунун маанилүүлүгүн билишет/таанышат.

Бардык күч-аракеттерди кичи жана чоң масштабдагы, жеке жана чанда боло турган, кокусунан жана прогрессивдүү, техногендик жана табигый кырсыктардын натыйжасында пайда болуучу кырсыктардын тобокелдигин кыскартууга, ошондой эле экологиялык, технологиялык жана биологиялык кырсыктар жана тобокелдиктерге багыттоо зарыл экендигин моюнга алышат.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук платформасынын Катчылыгы жана кызыкдар тараптар кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча чараларды жүзөгө ашырууда 2015-2030 жылдарга кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Сендай алкактык программасынын күтүлгөн жыйынтыктарына, максаттарына, милдеттерине, башкаруу принциптерине, иш-аракеттеринин приоритеттүү багыттарына жетүүгө умтулат.

Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын Катчылыгы жана кызыкдар тараптар Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасынын ишмердүүлүгүнүн алкагында кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жана Жарандык коргонуу тармагында глобалдык, улуттук, стратегиялык жана программалык документтерди жүзөгө ашыруунун негизинде экономикалык, социалдык, маданий жана экологиялык чаралардын комплексин ишке ашыруунун жардамы менен түруктуулукту камсыз кылуу үчүн кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча чараларды ишке ашырууда өзүнүн аракетин консолидациялап ыктыярдуу ниетин жана милдеттенмелерин билдирет.

Тиркеме 2. Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын потенциалын чыңдоо боюнча Сунуштамалар

I. КТК БОЮНЧА УЛУТТУК ПЛАТФОРМАНЫН ПОТЕНЦИАЛЫН ЧЫҢДООНУ УЮУШТУРУУНУН НЕГИЗДЕРИ БОЮНЧА СУНУШТАМА

1-сунуштама

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформаны институционалдаштыруу боюнча тажрыйбалык-уюштуруучу чараларды көрүү.

2-сунуштама

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформаны башкаруу, координациялоо жана ар тараптуу колдоо көрсөтүүгө ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аныктаган чараларды көрүү.

3-сунуштама

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын жумушчу органын түзүү жана анын ишмердүүлүгүн ар тараптуу камсыздоо боюнча чараларды көрүү.

II. КТК БОЮНЧА УЛУТТУК ПЛАТФОРМАНЫН ИШМЕРДҮҮЛҮГҮН ЖАКШЫРТУУ ТАРМАГЫНДА СУНУШТАМА

4-сунуштама

Баардык кызыкдар тараптардын катышуусу менен кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын азыркы потенциалына ар тараптуу талдоо жүргүзүү жана уюштуруу.

5-сунуштама

Баардык кызыкдар тараптардын катышуусу менен улуттук деңгээлде кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча стратегиялык сунуштарды / иш-чараларды иштеп чыгуу.

6-сунуштама

Баардык кызыкдар тараптардын катышуусу менен “Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча иштердин улуттук Планын” (белигилүү бир мөөнөттө: орто же / узак мөөнөттөгү) иштеп чыгуу.

**III. ЖЕРГИЛИКТҮҮ, УЛУТТУК, ЧӨЛКӨМДҮК ЖАНА ЭЛ АРАЛЫК ДЕҢГЭЭЛДЕ
КТК БОЮНЧА УЛУТТУК ПЛАТФОРМАНЫН ӨЗ АРА АРАКЕТТЕШҮҮСҮН ЧЫҢДОО
ТАРМАГЫНДА СУНУШТАМА**

7-сунуштама

Эл аралык, улуттук жана жергиликтүү денгээлдерде өлкөнүн калкын жана аймагын кырсыктардын таасирине болгон туруктуулугун бекемдөөдө кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын координациялык ролун жогорулатуу.

8-сунуштама

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын КТК тармагында иштеген эл аралык уюмдар жана борборлор, жана ошондой эле КТК боюнча улуттук, чөлкөмдүк жана глобалдык платформалар менен кызматташуусун кеңейтүү.

9-сунуштама

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча жергиликтүү платформанын (облустун, шаардын, райондун денгээлинде) мүмкүнчүлүктөрүн түзүү, чыңдоо жана жайылтуу жолу менен КТК боюнча Улуттук платформанын ишмердүүлүгүн эффективдүү жогорулатуу.

10-сунуштама

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында баардык кызыкдар тараптардын билимин, даярдыгын жана маалымдуулугун жогорулатуу максатында пайдалуу маалымат топтоо жана алмашуу боюнча чаралардын эффективдүүлүгүн күчөтүү.

Тиркеме 3. Терминологиялык сөздүк

Кырсык

Жергиликтүү коомдун жана коомчулуктун жашоосуна олуттуу залал тийгизген, калк арасында өлүмгө, ошондой эле чоң материалдык, экономикалык же экологиялык зыянга себеп болгон жана таасири коомдун жана коомчулуктун өздөрүнүн күчтөрү менен жөнгө салынбаган окуя.

Өзгөчө кырдаалдар коопсуздугу

Калктын турмуш-тиричилик шарттарын жана өндүрүштүк объектердин иштеп туруусун кадимкидей калыбына келтирүүнү камсыздоочу, жеке адамдардын, коомдун, өлкөнүн аймагын жана инфраструктураларын тынчтык жана согуш мезгилиндеги өзгөчө кырдаалдардын кесепетинин натыйжасында пайда болгон коркунучтан корголгон абал.

Калыбына келтирүү

Кырсыктан жапа чеккен орундуу курулуштарды, коомдун жашоо шартын жана бар болуу каражаттарын, анын ичинде кырсыктардын тобокел факторлорун азайтуу боюнча күчтөрдү калыбына келтирүү жана жакшыртуу.

Жарандык коргонуунун мамлекеттик системасы

Элементтери башкаруу органдары, күчтөрү жана каражаттары болгон, тынчтык жана согуш мезгилиндеги өзгөчө кырдаалдарда Кыргыз Республикасынын калкын жана аймагын коргоочу, кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча функцияларды аткаруучу Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарынын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана уюмдарынын жалпымамлекеттик системасы.

Даярдык

Болушу ыктымал болгон, болбой койбогон же күнүмдүк окуяларды же экстремалдык шарттарды эффективдүү божомолдоо, чара көрүү жана калыбына келтирүү максатында чара көрүү жана калыбына келтирүү боюнча өкмөт, адистештирилген уюмдар тарабынан иштелип чыккан коомдун жана жеке тараптардын билими жана мүмкүнчүлүгү.

Жарандык коргонуу

Кыргыз Республикасынын калкын жана аймагын тынчтык мезгилинде өзгөчө кырдаалдардан, ал эми согуш мезгилинде – аскердик аракеттерди жүргүзүүдөн же ал аракеттердин кесепетинен пайда болгон коркунучтардан коргоону камсыз кылуучу жалпы мамлекеттик жана коргонуу иш-чараларынын системасынын бир бөлүгү.

Гуманитардык чара көрүү

ӨКнын кесепеттерин толук же кандайдыр бир бөлүгүн жоюуга, биринчи кезекте ӨКдан жабыркаган калктын жашоосун камсыздоого, же аларды коркунучтуу зонадан эвакуациялоого, калкка медициналык, социалдык ж.б. жардамдардын түрүн көрсөтүүгө багытталган эл аралык уюмдардын, ар кандай мамлекеттердин мамлекеттик жана коомдук уюмдарынын, конфессионалдык же башка түзүмдөрдүн, жеке тараптардын жана башка катышуучулардын кайтарымысыз

коллективдик же/индивидуалдык аракеттеринин макулдашылган жана өз ара байланышкан максаттарынын, жерлеринин жана убактысынын жыйындысы.

Өзгөчө кырдаалдарды жоюу

Элдин саламаттыгын сактоого жана жашоосун коргоого, курчап турган жаратылыш чөйрөсүнүн залалдарынын жана материалдык чыгымдардын санын азайтууга, ошондой эле өзгөчө кырдаалдардын пайда болуу факторлорун токтотууга жана жайылышын чектөөгө багытталган өзгөчө кырдаалдар учурунда жүргүзүлүүчү авариялык-куткаруучу иштер жана башка кечиктирилгис чаралар.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформа

Өзүнүн мүнөзү боюнча секторлор аралык жана дисциплиналар аралык болуп эсептелген, коомдук, жеке секторлор жана жарандык коом тарабынан өлкөнүн ичиндеги баардык кызыкдар тараптар тартылган улуттук механизмдерди координациялоочу жана кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча саясий жетекчилик үчүн жалпы термин.

Кыргыз Республикасынын Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча Улуттук платформасы

Эл аралык жана бейөкмөтүөмдөр менен өз ара аракеттешүүнүн жана өнөктөштүктүн ар кандай деңгээлдеринде кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча комплекстүү улуттук системаны түзүү жана өнүктүрүүдө жардам берүүгө арналган улуттук механизм.

Тобокелдикти баалоо

Калкка, мүлккө, бар болуу кызматына, каражаттарына жана алар көз каранды болгон айлана-чөйрөгө зыян алып келиши мүмкүн болгон потенциалдуу коркунучтарды талдоо жана болгон аялуу шарттарды баалоо жолу менен кырсыктын даражасын жана мүнөзүн аныктоо методологиясы.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу планы

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча максаттар жана айкын милдеттер, ал максаттарга жетүү үчүн аракеттер менен бирге баяндалган мамлекеттик органдар, секторлор, уюмдар же мекемелер тарабынан даярдалган документ.

Кризистен кийинки абал

Критикалык курчуган карама-каршылык, негативдүү кубулуштар жана тенденциялар менен бир абалдан экинчи абалга өтүү.

Алдын алуу

Коркунучтан жана аны менен байланышкан кырсыктардын жагымсыз таасиринен тикелей четтөө.

Өзгөчө кырдаалдарды алдын алуу

Кырсыктардын тобокелдигин мүмкүн болушунча максималдуу кыскартууга, өзгөчө кырдаалдардын жаралышына жол бербөөгө, адамдардын жашоосун жана саламаттыгын сактоого, өзгөчө кырдаалдар пайда болгон учурда зыяндардын

санын минимизациялоого багытталган өз убагында аткарылган иш-чаралардын комплекси.

Эрте калыбына келтирүү

Тиешелүү аймактык аткаруу бийлик органдары тарабынан өзгөчө кырдаалдар жойулган жерде пландуу түрдө жүргүзүлүүчү калыбына келтирүүчү, ремонттук калыбына келтирүүчү жана курулуш иштери, жана ошондой эле калктын турмуш-тиричилигин камсыздоочу иштер жана аймактарда социалдык-реабилитациялык иш-чаралар.

Чара көрүү

Катастрофа учурунда же болгондон кийин дароо өмүрдү сактап калуу, ден соолукка тийгизген таасирди азайтуу, коомдук коопсуздукту камсыздоо жана жабыркоочулардын негизги турмуш-тиричилик талаптарын канааттандыруу максатында экстрендик кызмат жана мамлекеттик жардам көрсөтүү.

Тобокелдик

Окуянын ыктымалдуулугу менен анын негативдүү кесепеттерин айкалыштыруу.

Кырсыктардын тобокелдиги

Белгилүү бир коомдо же коомчулукта кандайдыр бир берилген келечектеги убакыт аралыгында болушу мүмкүн болгон өмүрдүн, ден соолуктун абалында, бар болуу каражаттарында мүлктө жана кызматта потенциалдуу жоготуу катастрофасы.

Кыргыз Республикасынын КТК боюнча Улуттук платформасынын Катчылыгы

Мамлекеттик органдардын, жарандык коомдук/коомчулуктун бирикмелеринин, бейөкмөт жана эл аралык уюмдардын кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу тармагында ишмердүүлүгүн координациялоону ишке ашырууга жана өз ара аракеттешүү механизмдерин иштеп чыгууга арналган консультативдик-кеңешүүчү орган.

Алдын ала кабарландыруу системасы

Ыктымалдуу зарарларды же жоготууларды азайтуу үчүн тиешелүү түрдө жана жетишээрлик убакытта даярдык көрүү жана чара көрүү максатында коркутуучу коркунучтарды калкка, коомго жана уюмдарга өз убагында жана маанилүү маалыматтарды алдын ала түзүү жана жайылтуу үчүн керектүү мүмкүнчүлүктөрдүн жыйындысы.

Табигый өзгөчө кырдаалдардын кесепеттерин азайтуу

Укуктук, уюштуруучулук, экономикалык, инженердик-техникалык, жаратылыш коргоочулук, санитардык-гигиеналык, санитардык-эпидемиологиялык жана атайын чараларды комплекстүү өткөрүү жолу менен табигый өзгөчө кырдаалдардын терс кесепеттерин азайтуу.

Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу

Кырсыктардын себеби болгон факторлорду талдоого жана контролдоого, анын ичинде коркунучтарга кабылууну азайтууга, калктын жана мүлтүн аялуулугун

төмөндөтүүгө, жер ресурстарын жана айлана-чөйрөнү акыл менен башкарууга жана жагымсыз окуяларга даярдыкты жогорулатууга багытталган систематикалык иштер аркылуу кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча концепция жана практикалык иштер.

Структуралык жана бейструктуралык иш-чаралар

Структуралык иш-чаралар: коркунучтардын ыктымалдуу кесепеттерин азайтуу же алдын алуу боюнча кандай гана болбосун физикалык конструкция, же коркунучтарга туруктуулукка жана конструкциялык же системалык туруктуулукка жетишүү үчүн инженердик ыкмаларды пайдалануу.

Бейструктуралык иш-чаралар: физикалык конструкция менен байланышпаган, тобокелдиктерди жана кырсыктардын кесепеттерин кыскартууга жетүү үчүн билимди, тажрыйбаны же макулдашууну, анын ичинде саясатты жана мыйзамдуулукту, коомчулуктун маалымдуулугун жогорулатууну, окутууну жана тарбиялоону пайдалануучу кандай гана болбосун чаралар.

Кыргыз Республикасынын Жарандык коргонуу тармагындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган (мындан ары ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган) – Жарандык коргонуу, өрт, радиациялык коопсуздук, суу объектилеринде адамдарды коопсуздугу жана гидрометеорология тармагында милдеттерди чечүүчү атайын ыйгарым укуктуу Кыргыз Республикасынын мамлекеттик аткаруу бийлик органы.

Тобокелдикти башкаруу

Потенциалдуу зыяндарды жана жоготууларды минимизациялоо үчүн ачык эмес системалуу мамиле жана башкаруу праттикасы.

Туруктуулук

Коомчулук же коом кабылган коркунучтун кесепеттерине өз убагында жана эффективдүү манерде, анын ичинде өзүнүн негиз салуучу түзүлүн жана функциясын сактап калуу жана калыбына келтирүү жолу менен каршы туруу, сиңдирүү, ыңгайлаштыруу жана оңдоонуу системасынын жөндөмдүүлүгү.

Туруктуу өнүгүү

Келечек муундун жөндөмдүүлүгүн коркунучка кабылпастан өзүнүн жеке талаптарын канааттандыруу, азыркы учурдун талабын канааттандырган өнүгүү.

Өзгөчө кырдаалдар

Адам өлүмүнө, адамдардын саламаттыгына зыян же айлана-чөйрөгө жана чарбалык объектерге белгилүү материалдык чыгымдарды алып келген жана адамдардын турмуш-тиричилик шарттарын бузган авариянын, коркунучтуу табигый кубулуштардын, катастрофалардын, техногендик мүнөздөгү табигый кырсыктардын натыйжасында түзүлгөн белгилүү бир аймактагы абал.

Тиркеме 4.

Сүрөттөрдүн тизмеси

1-сүрөт. Долбоордун методологиясы

2-сүрөт. КТК боюнча Сендай Алкактык Программанын схемасы, БУУнун КТК ЭАС, 2015-ж. (КР КТК УП – 2015-ж. расмий эмес котормо)

3-сүрөт. Кыргызстандын тоолуу ландшафты

4-сүрөт. Кыргызстандын административдик бөлүнүшү

5-сүрөт. Кыргызстандын мамлекеттик символдору: **а)** солдо – Кыргыз Республикасынын мамлекеттик байрагы; **б)** оңдо – Кыргыз Республикасынын мамлекеттик герби

6-сүрөт. Кыргыз Республикасынын аймагындагы жайылган коркунучтуу табигый процесстердин жана кубулуштардын карта-схемасы

Графиктердин тизмеси

1-график. Долбоордун концептуалдык негизи. Булак: DKKV

2-график. КТК боюнча илимий адабияттар, DKKV, 2015-ж.

3-график. Кыргыз Республикасында 1990-2014-жылдар аралыгында болгон табигый, техногендик, экологиялык, биологиялык-социалдык өзгөчө кырдаалдардын санынын статистикалык маалыматтары

4-график. Кыргызстандагы орточо жылдык экономикалык чыгым (млн. доллар)

5-график. КР Жарандык коргонуунун мамлекеттик системасын башкаруу

6-график. КР КТК УПнын түзүлүшү

7-график. 2008-жылдан баштап мамлекеттик деңгээлде өзгөчө кырдаалдарга чара көрүү боюнча координациялоо механизмнин түзүлүшү

8-график. Долбоордун концептуалдык өзөгү

9-график. Секторлордун компетенттүүлүгү жана негизги милдеттери, DKKV

10-график. Улуттук платформадан секторлордун үмүт-тилеги

11-график. Негизги багыттарды жетилтүүнү аныктоо боюнча дисциплиналар аралык анализ

12-график. КТК маселелерин азыркы күндөгү процессин координациялоо күчөтүү боюнча иреттүү процессти (иш-чаралардын комплекси) көрсөткөн Схема

13-график. Өлкөдө КТК процесстерин күчөткөн баардык кызыкдар тараптардын мүмкүн болгон кызматташтыгынын схемасы

14-график. Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу жөнүндө маалымдуулукту жогорулатуу жана үгүттөө иштерин жакшыртуу боюнча иш чараларды өткөрүүнү күчөтүү үчүн бардык кызыкдар тараптардын өз ара байланышы тууралуу мүмкүн болгон Схема

15-график.

а) кырсыктарга даярдык көрүү жана аларды алдын алуу боюнча стратегияны жакшыртуунун приоритеттүү багыттары

б) кырсыктарга даярдык көрүү жана аларды алдын алуу процессин күчөтүү максатында ишке ашырылышы керек болгон иш-чаралар

16-график. КТК боюнча иш-чараларды өткөрүү максатында ресурстарды мобилизациялоо боюнча иш-чаралардын тизмеси / схемасы

Жадыбалдардын тизмеси

1-жадыбал. Институционалдык өнүгүү боюнча SWOT-анализ

2-жадыбал. Өнөктөштүккө SWOT-анализ

3-жадыбал. КТКнын алган ордуна жана милдеттенмелерине SWOT-анализ

4-жадыбал. Координациялоону чыңдоо боюнча сунуштама

5-жадыбал. Биргелешип өз ара аракеттешүүнү чыңдоо боюнча сунуштама

6-жадыбал. Кырсыктардын тобокелдигин кыскартуу боюнча кабардар болууну жогорулатуу жана үгүттөөнү жакшыртуу боюнча сунуштама

7-жадыбал. Кырсыктарга даярдыкты жана алдын алууну чыңдоо боюнча сунуштама

8-жадыбал. Ресурстарды мобилизациялоо боюнча сунуштама

Библиография

- ӨКМнин мониторинг жүргүзүү жана божомолдоо Департаментинин Божомолдоо боюнча китебинин картасы**, “2015 жылдын коркунучтуу жараталыш процесстерди мониторинг, божомолдоо жүргүзүү”, http://mes.kg/upload/kniga_2015/book_rus005.html
- КР БУУнун ӨП**, Кыргызстанда бөөдө кырсыктардын тобокелдигин ситуациялык анализдөө. БУУнун ӨП Программасы «Табигый кырсыктардын тобокелдигин башкаруу». «Адамдардын туруктуу өнүгүшү жана коопсуздугу үчүн табигый кырсыктардын тобокелдигин эффективдүү башкаруу» долбоору http://npdrr.kg/teh_raboch_gruppy/otcenka_riskov/105-situacionnyy-analiz-ocenki-riskov-bedstviy-v-kyrgyzstane-stranovoy-uroven.html, 2014 ж.
- «Loveopium» сайты**, Дмитрия Чистопрудовдун сүрөтү. <http://loveopium.ru/priroda/grigorevskoe-ushhele.html>, 2012 ж.
- «Мини-пансионат Ковчег-град» сайты**, Кыргызстандын географиялык турган жери. <http://kovcheggrand.ucoz.net/index/kyrgyzstan/0-4>, 2015 ж.
- «Кыргыз Республикасынын Президентинин» сайты**, Кыргыз Республикасынын мамлекеттик символдору. http://www.president.kg/ru/kyrgyzstan/gosudarstvennye_simvoly/, 2015 ж.
- ADPAC**: Community-based Disaster Risk Management field practitioner's handbook, 2004. http://www.preventionweb.net/files/9441_12Handbk.pdf
- Asare-Kyei et al.**: Multi-scale participatory indicator development approaches for climate change risk assessment in West Africa; 2015. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420914000995>
- Bäckstrand, K.**: Multi-Stakeholder Partnerships for Sustainable Development: Rethinking Legitimacy, Accountability and Effectiveness, 2006. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/eet.425/abstract>
- БЕН (Bündnis Entwicklung Hilft)**: World Risk Report 2013, 2013. http://weltrisikobericht.entwicklung-hilft.de/uploads/media/WeltRisikoBericht_2013_online_150dpi_01.pdf
- Bhadwal et al.**: Adaptation to changing water resource availability in Northern India with respect to Himalayan Glacier retreat and changing monsoons using participatory approaches, 2013. <http://www.pubfacts.com/detail/23845508/Adaptation-to-changing-water-resource-availability-in-Northern-India-with-respect-to-Himalayan-Glaci>
- BMZ (Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, Germany)**: Information Brochure 3/2010 - Disaster Risk Management - Contributions by German Development Cooperation, 2010. http://www.bmz.de/en/publications/type_of_publication/information_flyer/information_brochures/Materialie202_Information_Brochure_03_2010.pdf
- CARE**: Participatory Monitoring, Evaluation, Reflection and Learning for Community-based Adaptation, 2014 <http://insights.careinternational.org.uk/publications/participatory-monitoring-evaluation-reflection-and-learning-for-community-based-adaptation-a-revised-manual-for-local-practitioners>
- CONSORTIUM FOR DISASTER EDUCATION INDONESIA (CDE)**: A Framework for School-based disaster preparedness, 2011.

http://www.preventionweb.net/files/26013_26008aframeworkofschoobaseddisaste.pdf

Djalante, R.: Adaptive governance and resilience: the role of multi-stakeholder platforms in disaster risk reduction, 2012.

<http://www.nat-hazards-earth-syst-sci.net/12/2923/2012/nhess-12-2923-2012.pdf>

ECOWAS: ECOWAS Guidelines for the Establishment and Strengthening of National Platforms for Disaster Risk Reduction in West Africa.

http://www.disasterriskreduction.net/fileadmin/user_upload/drought/docs/Guidelines%20national%20platforms.pdf

Elbakidze et al.: Multi-Stakeholder Collaboration in Russian and Swedish Model Forest Initiatives: Adaptive Governance Toward Sustainable Forest Management? 2010.

http://pub.epsilon.slu.se/8430/1/Elbakidze_M_etal_111114.pdf

FAO: Introducing Participatory Approaches, Methods and Tools.

<http://www.fao.org/docrep/006/ad424e/ad424e03.htm>

Faune&Flora International: A Guide to Using Tools for Participatory Approaches Conservation, Livelihoods and Governance Programme Tools for participatory approaches, 2013.

<https://www.google.de/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=a%20guide%20to%20using%20tools%20for%20participatory%20approaches%20conservation%20livelihoods%20and%20governance%20programme%20tools%20for%20participatory%20approaches>

Faysse, N.: Troubles on the way: An analysis of the challenges faced by multi-stakeholder platforms, 2006.

http://www.wageningenportals.nl/sites/default/files/resource/nicholas_faysse_2006_analysisofchallengesfacedbyps.pdf

Freeman, J.: Collaborative Governance in the Administrative State, 2006.

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=11408

Gall et al.: Integrated research on disaster risk: Is it really integrated? 2015.

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420915000138>

GFDRR: Partnership Charta, 2006.

http://www.gfdr.org/sites/gfdr/files/publication/GFDRR_Partnership_Charter_2010.pdf

Guha-Sapir, D.: What Have We Learned? Capacity Building for Health Responses in Disasters, 2005.

<http://www.preventionweb.net/english/professional/publications/v.php?id=1922>

Hemmati: Multi-stakeholder Processes for Governance and Sustainability: Beyond Deadlock and Conflict, 2002.

http://www.wageningenportals.nl/sites/default/files/resource/multi_stakeholder_processes_for_governance_and_sustainability_hemmati_2002.pdf

International Institute for Sustainable Development (IISD): Participatory approach to research, publication year unknown.

<http://www.iisd.org/casl/caslguide/participatoryapproach.htm>

IFRC (International Federation of the Red Cross and Red Crescent Societies): World Disasters Report 2013, 2013.

<https://www.ifrc.org/publications-and-reports/world-disasters-report/world-disasters-report-2013/>

IFRC: MENA Workshop on Urban Disaster Risk Reduction and Management – Building Urban Resilience, 2013.

http://www.unisdr.org/files/36460_36441beirutworkshoponurbandrreport.pdf

Kuhlicke, C. et al.: TACTIC (Tools, methods and training for Communities and society to better prepare for a Crisis), 2015.

www.tacticproject.eu

Mitchell, T.: An Operational Framework for Mainstreaming Disaster Risk Reduction, 2003.

<http://drr.upeace.org/english/documents/references/topic%203-drr%20processes%20and%20hyogo%20framework%20of%20action/mitchell%202003%20operational%20framework%20for%20mainstreaming%20drr.pdf>

Owor, M.: National Platform a useful forum for Drought Disaster Risk Reduction, 2006.

http://web.undp.org/drylands/docs/drought/ADAF2/ADAF2006_2.2_Owor.pdf

Rosenström & Kyllönen: Impacts of a participatory approach to developing national level sustainable development indicators in Finland , 2007.

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301479706001617>

Scolobig et al.: Towards people-centred approaches for effective disaster risk management: Balancing rhetoric with reality, 2015.

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420915000084>

Shaw, R. et al.: A Guide for Implementing the Hyogo Framework for Action by Local Stakeholders, 2010.

http://www.unisdr.org/files/13101_ImplementingtheHFA.pdf

Spaliviero et al.: Participatory Approach for Integrated Basin Planning with Focus on Disaster Risk Reduction: The Case of the Limpopo River, 2011.

<http://www.mdpi.com/2073-4441/3/3/737>

Turnbull et al. : Toward Resilience A Guide to Disaster Risk Reduction and Climate Change Adaptation, 2013.

<http://www.preventionweb.net/english/professional/publications/v.php?id=30391>

Turnhout et al.: How participation creates citizens: participatory governance as performative practice, 2010.

<http://www.ecologyandsociety.org/vol15/iss4/art26/>

UNDP: Reducing Disaster Risk a Challenge for Development, 2004.

http://www.planat.ch/fileadmin/PLANAT/planat_pdf/alle_2012/2001-2005/Pelling_Maskrey_et_al_2004_-_Reducing_Disaster_Risk.pdf

UNISDR: Findings of the Review of National Platforms for Disaster Risk Reduction 2012-2013, 2013.

http://www.unisdr.org/files/35266_nationalplatformsreview.finalreport.pdf

UNISDR: Guidelines National Platforms for Disaster Risk Reduction, 2007.

<http://www.unisdr.org/we/inform/publications/601>

UNISDR: HFA - Toolkit for National Platforms for Disaster Risk Reduction in Africa, 2010.

<http://www.unisdr.org/we/inform/publications/18923>

Кыргыз Республикасынын кырсыктардын тобокелин кыскартуу боюнча Улуттук платформанын Катчылыгы (КР КТК УПК)

К.Керимбеков көч., 1

Бишкек

Кыргызстан

Телефон: +996 312-314-314 (кошумча 108,113,114)

Факс: +996 312-314-314 (кошумча 110)

secretariat@npdr.kg

Кырсыктардын тобокелин кыскартуу боюнча Германиянын комитети (ДККВ)

Фридрих-Эберт-Аллее көч., 38

D-53113 Бонн

Германия

Телефон: +49 (0)228-619-1942

Факс: +49 (0)228-619-1953

info@dkkv.org

www.dkkv.org

